VITT. EMANUELE

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
15 A
19

Ex libris Francisci Porri Prenestini

אבגדהוזחטיכלמנ

אבגדהוו

14. 15. A. 19

D. Hieronymi

IN LAMENTATIONES Hieremiæ Commentariorum, ad Euſebium, Libri tres.

PARISIIS,

Apud Ioannem *Foucherium, ſub ſcuto Florentiæ, uia ad* D. *Iacobum.*

1548

68

Commentario-
RVM HIERONYMI IN Lamentationes Hieremiæ ad Euſebium, Procemium.

Habes in lamentationibus Hieremiæ quatuor alphabeta, è quibus duo prima quaſi ſapphico metro ſcripta ſunt: quia tres uerſiculos qui ſibi connexi ſunt, & ab una tantum litera incipiunt, heroici coma cõcludit. Tertium uerò alphabetum trimetro ſcriptum eſt: & à ternis literis, ſed eiſdẽ trini uerſus incipiunt. Quartum alphabetum ſimile eſt primo & ſecundo. Prouerbia quoque Salomonis extremum cõcludit alphabetum, quod tetrametro iambico ſupputatur, ab eo loco ubi ait: Mulierem fortem quis inueniet? Prou. 31 b Quomodo autem in his noſtris literis nõ poteſt quis ad legenda uerba texendáque procedere: niſi prius ab elemẽtis cœperit? ita in ſcripturis diuinis non ualemus ea quæ maiora ſunt noſſe: niſi ab ethica in ipſas habuerimus exordium, ſecundum illud quod propheta dicit: A mandatis tuis intellexi. Psal. 118 Quòd uidelicet poſt opera cœperit habere ſcientiam ſecretorum. Verùm iam complẽdum eſt quod petiſti, ut ſenſum uniuſcuiuſque elementi interpretatio annexa ſignificet, אָלֶף Aleph, doctrina interpretatur: בֵּית Beth, domus: גִּימֶל Gimel plenitudo: דָּלֶת Daleth, tabularum: הֵא He, iſta: וָיו Vau, &: זַיִן Zain, hæc: חֵית Heth, uita: טֵית Thet, bo-

num: יוד Iod, *principium:* כף Caph, *manus:* למד Lamed, *diſciplinæ, ſiue cordis:* מם, Mem, *ex ipſis:* נון Nun, *ſempiternũ:* סמך Samech, *adiutoriũ:* עין Ain, *fons ſiue oculus:* פא Phe, *os, ab ore, nõ ab oſſe:* צדיק Zadik; *iuſtitiæ:* קוף Coph, *uocatio:* ריש Res, *capitis:* שין Sin, *dentium:* תיו Thau. *ſigna.* Ecce *intellige, ne literarũ ambiguitate fallaris.* Poſt *interpretationem elementorũ, intelligentiæ ordo dicẽdus eſt* Aleph, Beth, Gimel, Daleth: *prima connexio eſt: doctrina domus, plenitudo tabularum: quòd uidelicet doctrina eccleſiæ, quæ domus dei eſt, in librorum reperiatur plenitudine diuinorum.* Secunda *connexio eſt,* He, Vau, Zain, Heth: *iſta & hæc uita.* Quæ *enim alia poteſt eſſe uita ſine ſcientia ſcripturarum: per quam etiam ipſe* Chriſtus *cognoſcitur, qui eſt uita credẽtium?* Tertia *cõnexio habet,* Teth, Iod: *bonum principiũ:*
1 Co.13 c *quia quanuis nunc ſciamus uniuerſa quæ ſcripta ſunt tamẽ ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus: & nunc per ſpeculum uidemus in ænigmate.* Cùm *autẽ meruerimus eſſe cum* Chriſto, *& ſimiles angelis fuerimus: tunc librorum doctrina ceſſabit.* Quarta *connexio eſt,* Caph, Lamed: *manus cordis, ſiue diſciplinæ.* Manus *intelliguntur in opere: cor & diſciplina interpretantur in ſenſu, quia nihil facere poſſumus, niſi quæ prius faciẽda ſint fecerimus.* Quinta *connexio eſt,* Mem, Nun, Samech: *ex ipſis ſempiternum adiutorium.* Hoc *explanatione nõ indiget: ſed omni luce manifeſtius eſt, ſcripturis æterna ſubſidia miniſtrari.* Sexta *connexio habet,* Ain, Phe, Sade: *fons ſiue oculus oris iuſtitiæ, ſecundum illud quod in tertio numero expoſuimus.* Septima *connexio eſt, quæ & extrema: quò & in ipſo quoque ſeptenario numero ſit myſticus*

myſticus intellectus, Coph, Res, Sin, Thau: uocatio capitis dentium ſigna. Per dentes articulata uox promitur, & his ſignis ad caput omnium, qui eſt Chriſtus, itur: per quem uenitur ad regnum ſempiternum. Verùm hæc idcirco inſeruimus, ut inſtruant lectorem: quo ſciat nõ fruſtra iuxta ſeriẽ literarum à propheta hæc eſſe ædita: ſed uniuerſa quæ ſcripta ſunt, ad Chriſti & eccleſiæ pertinere ſacramenta. Quòd enim lamentationes prædictæ, non ſolùm ſuper urbis Hieruſalem uaſtatione & Iudaici populi captiuitate: ſed etiam ſuper Ioſiæ regis occaſum conſcriptæ ſint: liber uerborum dierum demonſtrat, ubi ita legitur: Mortuus eſt rex Ioſias, & ſepultus in mau- 2 Paral. 35 d
ſoleo patrum ſuorum, & uniuerſus Iuda & Hieruſalẽ luxerunt eum: Hieremias maximè, cuius omnes cãtores atque cantatrices uſque in præſentem diẽ, lamentationes ſuper Ioſiã replicant, & quaſi lex obtinuit in Iſrael. Vnde primum iuxta hiſtoriam in explanatione retexemus. Deinde allegoriam per congrua loca: ſiue ad Ioſiam, qui interpretatur ſalus domini, uel fortitudo domini: ſiue ad Iudæos, hoc eſt confitentes pertinent, inſeremus. Opportunius ergo multo nunc à nobis, quàm tunc à propheta dei lamentatur: licet non urbes multæ, non gens integra, ſed anima hominis Chriſtiani multis gentibus nobilior, multíſque urbibus precioſior. Nam ſeruus qui facit uolũtatem dei, melior eſt quàm multitudo iniquorum. Melior erat anima quõdã fidelis in qua deus inhabitabat, quàm multitudines Iudæorum: qui ingrati beneficiis dei, ſemper contraria agebant. Vnde legiſlator eorum perfidiam exprobrando, taliter ad eos loquitur dicẽs: Ego enim ſcio Deu. 31 f
contentionem ueſtram contra dominum. Et Stephanus:

Dura, inquit, ceruice, & incircuncisi cordibus ueſtris. Si *quis templum corporis, hominis dei contemplatus eſt tūc, cùm caſtitatis ſplēdore refulgeret: paruam profectò & ualde inferiorem illam propheticam lamentationem putabit, in qua barbaricæ manus ſanctaſanctorum polluiſſe deflentur, & ſacras ædes ignē populaſſe hoſtilē: ubi contaminata cherubim, & arca ac propiciatoriū, tabulæq́; duæ lapideæ, & urna aurea lamentantur.* Hæc *lamētatio quam nos deflemus, tanto illa durior & amarior eſſe probatur: quanto uerius cuncta hæc & euidentius in fideli anima, quàm intra illius templi parietes erant.* Hoc *ſanctius multo fuit, quod in ea erat templum.* Non *enim auri & argenti metallo, ſed uirtutibus animi radiabat: habebat enim arcam intra ſe, & duo cherubim, id eſt fidem patris & filij & ſpiritus ſancti ſitā.* Sed *nunc nihil eorum apparet.* Ablata *ſunt hæc cūcta: nudata eſt domus dei omnibus ornamētis ſuis, cunctiſque quæ diuinitus cōſecuta fuerat ſpoliata muneribus, remāſit deformis ac turpis: periit ab ea omne munimen, omniſque cuſtodia.* Et*iam nō clauditur oſtium in ea, non ſeruatur, ſed patet ingreſſus omnibus malis ſpiritibus ad corruptelam animæ feſtinantibus: nulla inde turpis cogitatio, nulla cupiditas fœda repellitur.* Sed *ſi uenerit fornicationis ſpiritus, ingreditur: ſi iactātiæ, ſi auaritiæ, & ſi horum nequiores & impuriores uenerint: nemo prohibet, nemo propellit: nullus enim cuſtos, nullus remāſit æditu.* Nam *prius ſicut ad cœli ſecreta nullius huiuſcemodi malis indulgebatur acceſſus: ita nec puriſſimam mentem huiuſcemodi penetrare poterat ulla cogitatio.* Sed *iam nunc quomodo textus ipſius hiſtoriæ incipiat, uideamus.*

COMMENTARIORVM Hieronymi in lamentationes Hieremiæ liber primus.

Caput I. א Aleph.

Quomodo ſedet ſola ciuitas plena populo: facta eſt quaſi uidua: domina gentium, princeps prouinciarum facta eſt ſub tributo.

Quomodo ſedet ſola, &c. Deplorat propheta ruinam peruerſi populi & ſubuerſionem perfidæ ciuitatis: quæ ſemper contraria domino ſuo ſentiebat, & præceptis ſuis aduerſabatur ingrata beneficiorum dei, prophetas eius perſequebatur: ipſumque hæredem nouiſsimè trucidabat. Vnde in manus hoſtium tradita deuaſtata eſt, ita vt quæ prius diuerſis gẽtibus & prouinciis imperabat, poſtmodum dura ſeruitute premeretur. Quod tamen ante aduentum domini ſub Chaldaica captiuitate ex parte gerebatur: nunc autem poſt incarnationem dominicam, paſsionẽ, reſurrectionem, & aſcenſionem Chriſti ad cœlos, plenius factum eſt: cùm per Veſpaſianũ & Titũ, Romanos principes, in vltionem dominici ſanguinis vrbe ſuccenſa tota gens ſimul, partim occiſa, partim in captiuitatem ducta eſt, iuxta illud quod in Danielis viſione ſcriptũ eſt, vbi angelus ad prophetam ita loquitur dicens: (Da. 9 g) poſt hebdomadas ſexagintaquatuor occidetur Chriſtus, & non erit eius populus qui eum negaturus eſt, & ciuitatem & ſanctuarium diſsipabit populus cum duce venturo: & finis eius vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Et paulo pòſt: vſque ad conſummationem, inquit, & finem perſeuerabit deſolatiò. Myſticè autem (Myſticè.) plangitur anima fidelis hominis, quæ quondam plena fuit numeroſitate virtutum: & imperabat diuerſis affectibus, dominans concupiſcentiis carnis: poſtea autem à malignis ſpiritibus flammis libidinis ſuccẽſa, deſtituta angelorum ſolatio, & carens diuino conſortio: tot ſeruit ſceptris dedita, quot vitiis.

ב Beth. Plorans plorauit in nocte: & lacrymæ eius in maxillis eius. Non eſt qui conſoletur eam ex omnibus charis eius. Omnes amici eius ſpreuerunt eam, & facti ſunt ei inimici.

Plorans,&c. Adueniente tribulatione captiuitatis propter idololatriam & enormitatē ſcelerū, plebs Iudaica ſerò doluit: cùm ſæpius prophetarū atteſtationibus cōuenta, ſatius illi eſſet præuaricationis noxā cauere, q̄ poſt commiſſa pœnaliter lugere. Falſa ergo numina, quæ diuerſæ gētes in ſimulachris colebāt, cauſæ fuerunt illi ſcādali & deceptionis, cùm relicto vero deo, falſis diis in idolorū cultura ſeruierint, qui eis nihil in tēpore vindictæ profuerunt, imò plurimum nocuerunt: intantū vt eos ludibrio & confuſione dignos, inter hoſtes cōſtituerēt. Hinc quoq; per Ezechielem
Ezech. 23 c. peccanti Iudææ dicitur: Ecce ego ſuſcitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus ſatiata eſt anima tua, & cōgregabo eos aduerſum te in circuitu, & agent tecū in odio, & tollent omnes labores tuos, & dimittent te nudā & ignominia plenā.
Allegoria. Iuxta allegoriā verò decepta anima diabolica ſuggeſtione, in noctem veniet futuræ perditionis, vbi gemitum dabit perpetuū ſine vlla cōſolatione. Ipſi enim ſpiritus maligni qui eam ante per illecebras voluptatum in diuerſa trahebant: tandē in tenebris exterioribus conſtitutā perpetuis cruciatibus punire non ceſſant. Vt ergo hunc dolorem maximum deuitet, neceſſe eſt ꝙ in præſenti ſalubriter doleat: quatenus immenſa bonitas dei pro fletu præſentis tem
Matt. 5 a poris, cōſolationem illi præbeat ſempiternam. Beati qui lugent: quoniā ipſi cōſolabuntur. Maxilla quippe ſancti prædicatores ſunt, de qua nunc dicitur: Plorans plorauit in nocte, & lachrymæ ei⁹ in maxillis eius: quia in aduerſitate eccleſiæ, illi amplius plangunt, qui vitam carnalium confringere prædicando nouerunt. Per ipſos quippe ſancta eccleſia, iniquos à vitiis conterit, & quaſi glutiens in ſua membra
Act. 10 b conuertit. Vnde ipſi quoq; primo prædicatori velut maxillæ eccleſiæ dicitur: Occide, & manduca.

ג Gimel. Migrauit Iudas propter afflictionem & multitudinem ſeruitutis. Habitauit inter gentes: nec inuenit requiem.

requiem. Omnes perſecutores eius apprehenderunt eam inter anguſtias.

Migrauit Iudas propter afflictionẽ.&c.) Migrauit ergo Iudæorum populus in diſperſionem gentiũ propter afflictionẽ captiuitatis,& qui ante regni principatui multis nationibus præerat:poſtea inter diuerſas gẽtes ſeruitio laborabat:quia ſcelerũ ſuorũ merita,vindicta eos inueniebat. Spiritualis autẽ Iuda ideo de terra ſua migrauit:quia peccando dominũ irritauit: & iniquitatibus ſuis eum ad vindictã prouocauit. De quo ipſe per Eſaiã prophetam locutus ait: Seruire me feciſti in peccatis tuis: præbuiſti mihi laborẽ in iniquitatibus tuis. Vnde inter gentes deputata & ſordibus eorum polluta,libertatem perdidit: & in hoſtiũ ſuorũ manus incidit: qui eam per diuerſos errores ducentes, nequaquam requieſcere,vel paululum reſpirare concedebant. Eſa. 43 d

ד Daleth. *Viæ Sion lugent: eo quòd non ſint qui ueniant ad ſolennitatem. Omnes portæ eius deſtructæ: ſacerdotes eius gementes, uirgines eius ſqualidæ, & ipſa oppreſſa amaritudine.*

Viæ Sion lugent,&c.) Vias Sion dicit lugere hoc eſt,lugubres exiſtere: eo ꝙ non ſint qui veniant ad ſolennitatem, vt feſtiua gaudia celebrent: vel ſacerdotum officia in templo expleant: quia templo ſuccenſo, muri ciuitatis funditus diruti,& portæ deſtructæ ſunt. Vnde omnis decor eius ſqualeſcit, & ipſa oppreſſa amaritudine in filiis ſuis fortiter gemit. Myſticè autem viæ Sion lugent:quãdo animæ quondã in arce mentis deum ſpeculãtis actiones exteriores,poſt lapſum peccati, turpes atq; lugubres apparent: eo quòd non priſtino more affectus eius ad interna gaudia celebrãda occurrant. Sed quinq; ſenſibus corporeis, qui portarum nomine hic notantur,per deſidiam deſtructis,pateſcat aditus variis delictis:eccleſiaſticũ quoq; officiũ vileſcat,& cõtinẽtiæ virtus molleſcat. Vnde ſpiritus ſancti ſuauitate priuata,tota in amaritudine vitiorum verſatur. Myſticè.

ה He. *Facti ſunt hoſtes eius in capite: inimici illius locupletati ſunt, quia dominus locutus eſt ſuper eam: propter*

multitudinem iniquitatum eius, paruuli eius ducti ſunt in captiuitatem ante faciem tribulantis.

Facti, &c.) Facti ſunt hoſtes Hieruſalem in capite, quã do inimici illius ſuperiores effecti, vniuerſam gentem diuitiis ſpoliando, vinculis captiuitatis ſubiecerunt, & in alienam terram ſimul cum mulieribus & paruulis ire compulerunt: domino cui peccauerunt, iuſtum iudicium eis tribuente. Animæ verò deceptæ, hoſtes fiunt in capite: quando maligni ſpiritus eius gaudent dominatione: qui ſpoliãtes eam virtutibus, paruulos cogitatus eius per varia deſideria huc illúcque trahendo, nullam quietem eam in animo habere permittunt.

¶ *Vau. Et egreſſus eſt à filia Sion omnis decor eius. Facti ſunt principes eius uelut arietes non inuenientes paſcua. Et abierunt abſque fortitudine ante faciem ſubſequẽtis.*

Et egreſſus, &c.) Obſeſſa Hieruſalem ab hoſte extrinſecus, omnem decorẽ iocũditatis ſuę perdidit intrinſecus: maximè cũ fame, & peſtilẽtia laborans nullius ope ſuſtentabatur: quoniã principes & rectores illius diſſolutis viribus, pauido corde, non defenſionẽ ciuiũ, ſed fugam inertẽ meditabantur.

Myſticè. Myſticè autẽ filia Sion reliquit decorẽ ſuum, quando per incuriã cogitationũ, virtutum perdidit ornamentũ: nec ei ſubueniebant principes ſui, hoc eſt, rationabiles tractatus: cùm quibus reſiſtere debuit inimicis perſequẽtibus, ſed defecto robore fortitudinis coram hoſte perſequente, propulſa eſt in foueam deceptionis. Hac etiam ſententia arguuntur negligentes rectores eccleſiæ dei, ob quorũ incuriam perit omnis decor populi Chriſtiani, cùm nec in meditatione legis diuinæ, nec in cultu pietatis, neq; in ſacrarum virtutum exercitio laborare conãtur: ſed in luxu voluptatũ per varia ſcelera, iuxta ſuggeſtionem hoſtis cogentis, abducuntur. Cuius periculi malum, illos maximè reſpicit, qui in loco regiminis conſtituti, potius ſecularia deſideria, quàm mandatorum dei ſequi veſtigia elegerunt. Vnde cæleſtis regni gloriam cum ſanctis doctoribus non merentur accipere, ſed cum diabolo & angelis eius, pœnam gehennæ cogẽtur recipere, de qua & ſubditur.

Zain

Zain. *Recordata eſt* Hieruſalem *afflictionis ſuæ, & præuaricationis omnium deſiderabilium ſuorum: quæ habuerat à diebus antiquis, cùm caderet populus eius in manu hoſtili, & nõ eſſet auxiliator.* Viderũt *eam hoſtes, & deriſerunt ſabbata eius.*

Recordata, &c.) Non ſolum enim Hieruſalem illa terrena doluit ſe perdere iocunditatem ſuam, & deliciarum affluentiam inter hoſtes conſtituta, ſed etiam hæc myſtica: & maximo dolore torquetur, cùm in pœnis conſtituta, iam ſerò dolet ſe tunc negligentem fuiſſe, quando per bona opera & rectam conuerſationem potuit ſibimetipſi ſubuenire. Non enim cum ſanctis angelis non exultat, ſed in inferno cum dæmonibus cruciata infructuoſè prçterita peccata deplorat, iuxta illud quod ſcriptura teſte, impij in inferno dicturi ſunt: Ergo errauimus à via veritatis: & iuſtitiæ lumen non luxit nobis: & ſol non eſt ortus nobis: laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis: & ambulauimus vias difficiles: Viam autem domini ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia: aut quid diuitiarũ opulentia contulit nobis? Trãſierunt omnia illa tanquã vmbra mortis: in malignitate autẽ noſtra conſumpti ſumus. Tunc & ipſi ſpiritus maligni derident ocium, quod negligentes inutiliter duxerunt per præſentis vitæ ſpaciũ. Vnde & nunc per prophetam dicitur: Viderũt eã hoſtes, & deriſerunt ſabbata eius. Præcepto etenim legis, ab exteriori opere in ſabbato ceſſatur. Hoſtes enĩ ſabbata videntes irrident. Cũ maligni ſpiritus vocationis ocia ad cogitationes illicitas pertrahunt, vnaquæq; anima quæ remota ab externis actionibus ſeruire deo creditur: eo magis eorũ tyrannidi illicita cogitãdo famulatur. Sancti autẽ viri qui mundi operibus nõ corpore, ſed virtute ſopiũtur: laborioſius dormiunt, q̃ vigilare potuerunt: quia in eo quòd actiones huius ſeculi deſerentes ſuperant, robuſto conflictu quotidie contra ſemetipſos pugnant: ne mens per negligentiam torpeat: ne ſubacto ocio ad deſideria immunda frigeſcat: ne ipſis deſideriis bonis plus iuſto inſeruiat: ne ſub diſtrictionis ſpecie ſibimet parcendo, à perfectione lãgueſcat. Agit hæc, & à mundi huius inquieta concupiſcentia ſe penitus

Sapiẽ. 5 a

nitus

nitus ſubtrahit: ac terrenarum actionū ſtrepitum deſerit, & per quietis ſtudiū, virtutibus intenta vigilans dormit. Neque enim ad contemplanda interna perducitur: niſi ab his
Math. 6. c quæ exterius implicant, ſtudioſè ſubtrahatur. Hinc eſt enim quod per ſemetipſam veritas dicit: Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Hinc Paulus ait: Nemo militans deo implicat ſe ſecularibus deſideriis.

ח *Heth. Peccatum peccauit Hieruſalem: propterea inſtabilis facta eſt. Omnes qui glorificauerunt eam, ſpreuerunt illam: quia uiderunt ignominiam eius: ipſa autem gemens conuerſa eſt retrorſum.*

Peccatum peccauit Hieruſalem &c. Cauſam vindictæ
Eſa. 3. b. expreſsit in principio huius ſententiæ: quia ob magnitudinem ſcelerum, Hieruſalem promeruit transmigrationis excidium: ipſique qui eam deridebant, nec condolentes illi, gemitui eius vllam conſolationem præbebant. Hinc eſt quod per Eſaiam plebi Iudaicę dominus dicit: Populę meus qui beatum te dicunt, ipſi te decipiunt, & viam greſſuū tuorum diſsipant ſiue conturbant. Scribæ & phariſæi, quos antè idē propheta exactores appellauerat, non magiſtros, & ſuprà illuſores: qui propter munera quæ excæcant oculos etiam ſapientium: non ſolum peccatores in populo nō
2 Tim. 2 a. corripiebant, ſed pro diuitiis atque compendiis efferebant laudibus: & ipſi econtrariò, beatos vocabant eos: & columnas domus dei, & cætera quę ſolent adulatores dicere. Sed tales fautores, nullam in die tribulationis laborantibus cōſolationem præbebant, imò confuſionem ſcelerum eorum
Eccleſ. 11 d denudabant, & cordis ignominiam manifeſtabant. Ille eſt ergo doctor eccleſiaſticus, qui lachrymas, non riſum mouet: qui corripit peccatores, qui nullum beatum, nullum dicit eſſe felicem: nec præuenit ſententiam iudicis ſui, dicente ſcriptura ſancta. Ne beatum iudices quenquam hominē ante mortem. Sed & in alio loco legimus. Qui benedicit
Suprà. 6 d. amico mane grandi voce, à maledicente nihil differt. Vnde ſpernentes hominum iudicia, nec laudibus eorum extollamur, nec obtrectationibus contriſtemur, ſed ingrediamur rectam viam, & tritas à ſanctis prophetis ſemitas. Au-
Pr. qu. 17 diamus hunc prophetam alio loco dicentem: State in viis,

&

& videte,& interrogate ſemitas domini ſempiternas: quæ ſit via bona,& ambulate in ea.

ט *Teth. Sordes eius in pedibus eius: nec recordata eſt finis ſui: depoſita eſt uehementer, non habens conſolatorem. Vide domine afflictionem meam: quoniam erectus eſt inimicus.* Pſal. 9 c.

Sordes eius in pedibus eius.&c.) Sordes geſtat in pedibus qui greſſum conuerſationis ſuę malis polluit operibus: nec recordatur finis ſui: & temporis iuſti iudicij dei. Vnde depoſita vehementer & hoſtium manibus tradita, nullum cõſolatorem habet: quia tempore opportuno, cultu pietatis honorare noluit ſuum authorem. Solus in ea dominatur inimicus: quoniam deus verus eam deſeruit amicus: Vnde maximo dolore contrita, miſerabiliter ad dominum clamat: Vide domine afflictionem meam: quoniam erectus eſt inimicus. Nullo enim ſibi reſiſtente, hoſtis de victoria gaudet iniquus,& de potentia ſua contra dominum erigitur ſuperbus propriis hoc deputans viribus, non iuſto iudicio dei: quoniam iuxta pſalmiſtam: Non eſt deus in conſpectu eius: polluuntur viæ eius in omni tempore: auferuntur iudicia dei à facie eius.

י *Iod. Manum ſuam miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia eius, quia uidit gẽtes ingreſſas ſanctuarium ſuum, de quibus præceperas, ne intrarent in eccleſiam tuam.*

Manum ſuam miſit,&c.) Propter peccata populi, hoſtilis exercitus deuaſtat templum domini,& omnem ornatum eius deiecit: quod nec ingredi, nec in aliquo contingere debuit. Repulit enim dominus tabernaculum ſuum in quo habitauit inter homines,& tradidit in captiuitatem virtutes eorum,& pulchritudines ſpreuit. Sed & nos ſi non obſeruauerimus diligenter clauſtra cordis noſtri,& per aliquem ſenſuum noſtrorum hoſtis antiquus patentẽ inuenerit introitum, ingreditur per ſuggeſtiones prauas & illicitas concupiſcentias in ſacrarium animæ noſtræ: vbi ſancta trinitas per fidem veram habitare conſueuit: & ſpoliat illud decore ſapientiæ,& ornatu virtutum: erimus q́ue miſerabiles,& omni confuſione digniſſimi. Infrà 2c.

Omnis

ב *Caph. Omnis populus eius gemens, & quærens panem: dederunt precioſa quæque pro cibo ad refocillari animam. Vide domine & conſidera: quoniam facta ſum uilis.*

Omnis populus eius gemens, & quærens panẽ &c.) Quanta mala paſſa ſit gens Iudæorum in fame, peſtilentia, & clade: diuini exponunt libri, & Ioſephi non tacet hiſtoria. Spiritualiter verò pro pane iocunditas humanæ delectationis recipitur. Vnde & nunc propheta, cùm ſynagogæ perditos mores defleret, dixit: Omnis populus eius gemens & quærens panem, Praua quippe hominum multitudo affligitur: quia non ad votum de præſentis vitæ iocunditate ſatiatur. Sed & precioſa quæque pro cibo dat: quia virtutes mentis in appetitu tranſitoriæ delectationis inclinat: & refocillari animam nititur: quia peruerſis ſuis deſideriis ſatisfacere conatur. Vnde bene mox ex voce illius electæ multitudines ſubditur: Vide domine & conſidera, quoniam facta ſũ vilis. Vilis quippe plebs dei efficitur, quãdo prauorum numero creſcente in eis: non ſumma cæleſtia, ſed abiecta & terrena ſectatur.

ל *Lamed. O uos omnes qui tranſitis per uiam: attendite & uidete ſi eſt dolor ſicut dolor meus, quoniã uindẽiauit me, ut locutus eſt dominus in die iræ furoris ſui.*

O vos omnes qui tranſitis per viam, & cætera.) Proprium hoc eſt dolentium, vt laborem ſuum eo maiorem cæteris æſtiment, quò aliorum paſſionem non cognoſcunt: quia quanto plus dolorem ſuum ſentiunt, tanto minus aliorum huic adæquari non ſentiunt. Vindemiare in die iræ furoris ſui illos dominum dicit: quia iuſtitiæ norma dictante laboris ſui fructum iam eos metere decreuit. Sed hoc conſiderandum eſt, quare eos tantum qui tranſeunt viam ad aſpiciendum dolorẽ ſuum inuitet. Qui enim præſentem vitam, non quaſi viam tranſeunt, ſed quaſi ad patriam tendunt: luctum cordis electorùm conſiderare neſciunt. Illos enim vt dolorem ſuum conſiderent exquirit: quos in hoc mundo contigit animam non fixiſſe. Hinc per Solomonem

...onem dicitur: Aperi os tuum muto, & cauſis omnium Prou. 31
fi...um qui pertranſeunt. Muti enim dicuntur, qui predicatorum verbis contradicendo minimè reſiſtunt. Qui etiã pertranſeuntes ſunt, quia intentionẽ mentis in amore vitæ præſentis dedignantur figere.

מ *Mem. De excelſo miſit ignem in oſſibus meis, & erudiuit me, Expandit rete pedibus meis: conuertit me retrorſũ. Poſuit me deſolatã tota die mœrore cõfectam.*
De excelſo miſit igenm in oſſibus meis, & cætera.) Quòd de cœlo miſiſſe ignem in oſſibus eius ait: ſupernam vindictam eſſe inſinuat: quæ eos interius cruciando caſtigauit, quatenus agnoſcerent cui omnimodo ſubiici deberẽt. Rete pedibus ſuis expandit, quia eos voluntatem ſuam vſque ad finem vitæ ſequi non permiſit. Conuertit eos retrorſum vt dolorem pro luxuria ſentirent: & deſolati amicorum ſolatio, malum quod fecerant omni tempore vitæ inter hoſtes plangerent. Myſticè autem anima peccatis obnoxia: dum pro iniquitatibus ſuis à domino corripitur, ſi introrſus rediens ſalubri dolore compungitur abſtinendo ſe à peccatis, omnem luxum priſtinum in lacrimas vertit, & tanto fortius conſtringendo ſemetipſam plangit: quanto laxius per varia deſideria ſe diutius erraſſe recolit.

נ *Nun. Vigilauit iugum iniquitatum mearum in manu eius: conuolutæ ſunt & impoſitæ collo meo. Infirmata eſt uirtus mea: dedit me dominus in manu de qua non potero ſurgere.*

Vigilauit iugum iniquitatum mearum &c.) Vigilare iugum iniquitatum ſuarum in manu domini dicit, quia tempus diu dilatæ vindictæ tandem in eam aduenit. Quasi dormire enim eſt, in corpore nequitiæ ſecurè & impunitè quieſcere: & quaſi vigilare eſt, pro commiſſo piaculo pœnas vltionis ſentiendo ſuſtinere. Vnde conuolutas & impoſitas collo ſuo iniquitates ſuas aſſerit, pro quo vigor virtutis eius defecerit: quia cumulum peccatorum, quem diuturno tempore variis tranſgreſſionibus collegit, opprimere ſe & infirmum facere ſentit. Vnde ſcriptum eſt: Funibus peccatorum ſuorum vnuſquiſque tenetur: Prouer. 5
quia

quia diſtrictus iudex, facinus quod per pœnitentiam non corrigitur, inultum eſſe nequaquam patitur. De quo etiã in Iob legitur: Nullum peccatum deus impunitum dimittit. Quod autem ſequitur: Dedit me deus in manu de qua non potero ſurgere: hoc ſiue validam captiuitatem Chaldæorum, ſiue Romanorum nimis Iudæos opprimentem oſtendit. Spiritualiter autem indicat, quod extrema vltio omnibus impiis, & peccatoribus infinitæ calamitatis ſit, nec aliquando à cruciandi moleſtia ceſſet: quia in exterioribus tenebris vermis impiorum non moritur, & ignis nõ extinguitur. Vbi, qui ſemel ingreditur, vlterius iam egredi non permittitur. Quod ipſa veritas in euangelio oſtendit, dicens: Eſto conſentiens cum aduerſario, & reliqua, vſ
Matt. 5 d que ad nouiſſimum quadrantem. Quemadmodum ibi intelligitur vbi dictum eſt: Oportet eum regnare donec ponat omnes inimicos ſuos ſub pedibus ſuis: ſemper illum regnaturum, quoniam ſemper illi erunt inimici ſub pedibus ita & hîc accipi poteſt dictum: Non exies inde donec ſoluas nouiſſimum quadrantem: ſemper non exiturum eſſe, quia ſemper ſoluat nouiſſimum quadrantem, dum ſempi-
1 Co. 15 d. ternas pœnas terrenorum peccatorum luit.

ס *Samech. Abſtulit omnes magnificos meos dominus de medio mei: uocauit aduerſum me tempus, ut contereret electos meos.*

Abſtulit omnes magnificos &c.) Abſtulit dominus magnificos plebis Iudaicæ in tempore captiuitatis ſuæ: quando prophetas & ſacerdotes, quorum ope & doctrina maximè ſuſtentati ſunt, propter malitiam eorum & ſcelerum multitudinem apud illos habitare non permiſit, ſicut propheta Daniel in oratione ſua teſtatur, dicens: Domine nõ eſt in tempore hoc princeps, nec propheta & dux, neque holo
Danie. 3. d cauſtum, neque ſacrificium, neque locus primtiarum coram te, vt poſſimus inuenire miſericordiam. Sic & ab anima diabolica fraude decepta: poſtquam eam inimicus intus captiuam à ſtatu rectæ fidei & bonæ conuerſationis in confuſionem erroris abduxerit, ſanctorum prædicatorum doctrinam & exempla ab aſpectu cordis eius per obliuionem

liuionem aufert: quatenus eam ſpoliatam virtutibus, facilius in terra aliena poſſideat, ne per recordationem ſani dogmatis & meliorationem vitæ ad ſtatum priſtinum reuertatur.

Torcular calcauit dominus uirgini filiæ Iuda.

Torcular calcauit dominus virgini filiæ Iuda.) Dicendum eſt itaque de torculari, quod iuxta ſcripturæ ſanctæ conſuetudinem, interdum pro vltione atque ſuppliciis ponitur peccatorum: Interdum in congregatione nouorum fructuum, pro pœnis ponitur atque tormentis, vt Hieremias in præſenti lamentatione plangens euerſionem Hieruſalem loquitur: Torcular calcauit dominus virgini filiæ Iuda: idcirco ego ploro. In bonam partem ſcribuntur pſalmi pro torcularibus, octauus, octogeſimus tertius. In quo torculari, & malis ſupplicia, & bonis prœmia à domino ſaluatore calcant. Solus ipſe calcauit nullumq; habuit adiutorem. Neque enim angeli, aut archangeli, throni, dominationes, aut vlla cæleſtium poteſtatum humanum corpus aſſumpſit, & pro nobis paſſa eſt, & calcauit aduerſarias poteſtates atque contriuit, Sed ille ſolus qui loquitur in pſalmo: Saluũ me fac domine quoniam defecit ſanctus: intantum quod etiã confidẽtiſſimus & in fide firmiſſimus apoſtolus Petrus timore perterritus fugeret, imò dominum negaret. Torcular ergo calcauit dominus virgini filiæ Iuda, quando viti infructuoſæ Iudæorum & diu ſterili permanenti, cui per Eſa. dicitur: Expectaui vt faceret vuas, & fecit labruſcas: captiuitatis oppreſſionem præparauit. Myſticè autem animæ virtutibus infœcundæ, & bonis operibus vacuæ, nec fidei fructum gignẽti, dominus torcular calcat: quando eam pro ſterilitate ſua & ocioſitate inimica: pœnas condignæ vindictæ luere fecit. Vnde ſequitur.

Pſalm. 11. a

Matth. 26. f

Eſa. 5. b

ע *Ain. Idcirco ego plorans, & oculus meus deducens aquam: quia longe factus eſt à me conſolator, conuertẽs animam meam. Facti ſunt filii mei perditi, quoniam inualuit inimicus.*

Idcirco ego plorans &c.) Ideo quoque fletus ingens animæ dolentis deſcribitur: quia poſt vanam huius mundi, omnis conſolatio præſentis vitæ illi aufertur: fructus malorũ

operum diſſipatur, & ſolus inimicus in tormenta v... i... us dominatur.

ב Phe. *Expandit Sion manus ſuas: non eſt qui conſo... tur eam. Mandauit dominus aduerſum Iacob: in circu... tu eius hoſtes eius. Facta eſt Hieruſalem quaſi polluta m... ſtruis inter eos.*

Menſtruus ſanguis.

Expendit Sion manus ſuas &c.) Circundata Sion captiuitate Chaldæorum, quæſiuit ſe conſolantem, & non inuenit, eo quod dominum peccatis exigentibus verum non meruit habere conſolatorem: qui eam tradidit hoſtibus ſuis ad puniendum. Ita & anima hominis credentis, quæ quondam erat ſpeculum dei & ſupplantatrix vitiorum, cùm pro malis meritis traditur ſpiritualibus nequitiis, fruſtra forinſecus quærit conſolatorem, quæ ſpiritualem interius perdidit cõſolationem. Facta eſt, inquit, Hieruſalem quaſi polluta mẽſtruis inter eos. Polluta Hieruſalem dicitur menſtrua fœditate: quia ſanguinolenta opera & carnalia deſideria noluit vitare in praua conuerſatione. Menſtrua enim fœdita eſt, cùm per ſingulos menſes grauia atque torpentia mulierum corpora immũdi ſanguinis effuſione reuelantur. Quo tempore ſi vir coïerit cum muliere: dicuntur concepti fœtus vitium ſeminis trahere: ita vt leproſi, & elephantiaci ex hanc conceptione naſcantur, & fœda in vtroque ſexu corpora paruitate vel enormitate membrorum ſanies corrupta degeneret. Præcipitur ergo in lege domini viris, vt non ſolum in alienis mulieribus, ſed in ſuis quoque, quibus vidẽtur legaliter coniungi, ſcriptura dicente: Creſcite, multiplicamini, & replete terram: certa concubitus nouerint tempora: quando coëundum, quandóve ab vxoribus abſtinendum ſit. Quod quidem & Apoſtolus & Eccleſiaſtes ſonant tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus. Caueat ergo & vxor ne fortè victa deſiderio coëundi, alliciat virum, & maritus ne vim faciat vxori, putans omni tempore ſubiectã ſibi eſſe debere coniugis voluptatẽ. Vnde & Paulus ait. Vt nouerit vnuſquiſque ſuũ vas poſſidere.

Leuiti. 15.c.

Ge. I. & 8. c

1 Cor. 7. c.

1 Theſſ. 4. a.

Eccleſ. 3 a.

צ Zadik. *Iuſtus eſt dominus, quia os eius ad iracundiam prouocaui. Audite obſecro uniuerſi populi, & uide*

te

te dolorem meum. Virgines meæ & Iuuenes mei abierunt in captiuitatem.

uſtus eſt & c.) Querimonia flebilis, pducitur ad agnitionē ſententiæ iuſti iudicis. Poſtquā enī lamentatrix calūniā enumerauit, meritò ſe hanc pati commemorauit, quia iuſtus iudex non aliam ferre poteſt quàm iuſtam ſententiam. Iuſtus eſt, inquit, dominus: quia os eius ad iracundiam prouocaui: hoc eſt iuſtum iudicem & natura clementem, meis prauis meritis compuli duram contra me ferre ſententiam. Membra enim hominis ſicut & affectus humani, tropicè deo aſcribuntur non propriè: quia incircunſcriptum lumen & immenſa maieſtas, liniamentis corporis circunſcribi non nouit. Audite, ait, vniuerſi & videte dolorem meum, quia virgines meæ & iuuenes mei abierunt in captiuitatem. Plurimos ad videndum dolorem ſuum inuitat, quia calamitatem ſuam vltra modum grandem eſſe exiſtimat, vt aliorum compaſſione, anxietatem ſuam quodammodo leuiget: dum conſolatores & ſubleuatores anguſtiæ ſuæ ſibi adhibet. Talis eſt enim humanus affectus, vt doloris ſui ſiue gaudij alios quærat eſſe participes: quatenus eorum ſolatio, illatum onus triſtitiæ ſiue, lætitiæ facilius portet. Vnde & in euangelio ille qui ouem perditam requiſiuit: ſeu mulier quæ drachmam perditam inuenit, conuocat amicas & vicinas, vt teſtes aſſiſtant, & gaudij eorum participes fiant. Lucæ. 15.b.
Quòd ergo virgines & iuuenes abire in captiuitatem deplorat, oſtendit ſe inde maximè dolere, quòd ſpem ſtatus ſui vidit ſubitò corruiſſe. Quando enim ſobolem ſuam ſubitò interire conſpexit, ſpem futuræ generationis amiſit.

Coph. Vocaui amicos meos, & ipſi deceperunt me. Sacerdotes mei, & ſenes mei in urbe conſumpti ſunt: quia quæſierunt cibum ſibi, ut refocillarent animam ſuā.

Vocaui amicos meos & ipſi deceperunt & c.) Quærendum eſt quomodo amici dici poſſint, qui amatoribus ſuis decipulā parauerunt. Verus enim amicus & fidelis, vt ſcriptura teſtatur, ptectio eſt, fortis: medicamentū vitæ & immortalitatis. Vnde patet ꝙ per antiphraſim iſte amic⁹ dicatur, qui deceptor eſſe pbeт. Sunt enī q dicūtur amici, ſed magis oſtēduntur eſſe inimici: quia egrediuntur ad inimicitiā, odium,

& rixam, & conuitia denudant: conuiuæ fiunt, & ſocij mẽſæ: ſed nõ permanent in die neceſſitatis. Tales ſunt qui hodietenus carnaliter viuentes, ſuis executoribus blandiuntur: vt voluptatum amatores magis ſint quàm dei. Et dum hoc conſentiunt, in peccati voraginem eos ſecum trahunt. ita vt ſceleris ſui conſortes cruciatus æterni faciant illos eſſe participes. Quanta autem vis veræ amicitiæ ſit, ex hoc intelligi maximè poteſt, quòd ex infinita ſocietate generis humani, quam concilliauit ipſa natura, ita contracta res eſt &

Amicitia adducta in anguſtum: vt omnis charitas aut inter duos, aut inter paucos iungeretur. Eſt enim amicitia, vt quidam ait,

Ecclẽ. 6.b. nihil aliud niſi omnium diuinarum humanarumque rerum cum beneuolentia & charitate conſenſio. Vnde rectè ſcriptum eſt: Amico fideli nulla eſt comparatio: & non eſt digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. Quòd autem dicit ſacerdotes & ſenes in vrbe conſumptos: oſtendit quia ob tenuitatem victus, fame & ſiti perierunt. Sicut in obſidione hoſtium in Hieroſolymis (vt hiſtoriæ tradunt) ſæpius contigit. Myſticè autem anima quæ voluptatibus & deſideriis innititur, ſacerdotij dignitatem & maturitatem conſilij propter indigentiam ſapientiæ &

1 Ioan. 2 c. inopiam virtutum perdit. Mundus enim tranſit & concupiſcentia eius. AEgyptus vanè auxiliabitur, & baculus arundineus atque confractus innitentes lacerat, ac manum eorũ perforat: nec vnquam perfectam proſperitatem ſuis amatoribus conferre poteſt.

ר Res. *Vide domine quoniam tribulor: uenter meus conturbatus eſt. Subuerſum eſt cor meum in memetipſa: quoniam amaritudine plena ſum.* Foris *interficit gladius, & domi mors ſimilis eſt.*

Vide domine quoniã tribulor: venter &c.) Quid eſt quod propheta ex perſona plebis loquens ad videndum tribulationem ſuam dominum inuitat: niſi quòd anxietatem ſuam nimiam & immenſam agnoſcens, ipſius ſolummodo opem & miſericordiam ſubuenire exoptat? Sciendum eſt quòd in ſacro eloquio ventris vel vteri nomine, mens ſolet intel-

Pro. 20. d. ligi. Hinc eſt enim quod per Salomonem dicitur, Lucerna

domini

domini ſpiraculum hominis: quæ inueſtigat omnia ſecreta ventris. Lux enim gratiæ quæ deſuper venit, ſpiraculum hominis præſtat ad vitã. Quæ videlicet lux, omnia ſecreta ventris, inueſtigare dicitur: quia occulta mentis penetrat: vt ea quæ de ipſa lædebant animam anteeius flendo, oculos reducat. Hinc ipſe Hieremias in anterioribus ait: Ventrem meum doleo: qui vt ventrem ſuum quid dixiſſet, oſtenderet adiunxit: Senſus cordis mei turbati ſunt. Vteri vtique nomine, mens rectè accipitur: quia ſicut proles in vtero concipitur, ſic cogitatio in mente generatur. Et ſicut in ventre cibi, ita continentur in mente cogitationes. Fidelis enim anima tentationibus variis fatigata, meritò ſe intus foriſque morte ſimili attritam deplorat. Quia foris perſecutionibus, & intus anguſtiis lacerari ſe non ignorat. Sæpe enim foris flagellis atterimur: & intus carnali ſuggeſtione fatigatur Vnde nunc Hieremias in præſenti lamentatione deplorat, dicens: Foris interficit gladius, & domi mors ſimilis eſt. Foris enim gladius interficit, cùm nos exterius feriens vindicta conficit. Sed domi mors ſimilis eſt: quia & flagella quidem ſuſtinet: & tamen intus conſcientia à tentationis ſordibus conſentiendo munda non eſt. Hiere. 4. c.

Sin. Audierunt quia ingemiſco ego: & non eſt qui conſoletur me. Omnes inimici mei audierunt malum meum: lætati ſunt, quia tu feciſti. Adduxiſti diem conſolationis, & fient ſimiles mei.

Audierunt quia ingemiſco &c.) Anxianti animæ & laboribus afflictæ, hoc videtur eſſe augmentum doloris, quòd ille in quo ſpem habuit conſolationis, differt opem afferre ſolatij. Necnon & hoc maximè illi dolorem ingerit, quòd eam inimici derident: quaſi ſpe fruſtrata, à domino ſuo hãc haberet calumniam. Tale eſt illud pſalmiſtæ: Qui cuſtodiebant animam meam, conſilium fecerunt in vnum. Et in euangelio, Iudæi dominum in cruceſuſpenſum irridebant, dicentes: Alios ſaluos fecit. Sed talis loquela, manifeſta eſt blaſphemia: quæ non lædit periclitantem, ſed interficit blaſphemantem. Non enim eſt in vllo reprehendendum iudiciũ dei, quod ſẽper iuſtũ eſt, & iuſtè diſponit omnia: ſed ve- Pſal. 70 b. Matt. 27 c.

 nerandũ atq;

nerandum atque timendum: quia omnia quæcunque uult facit in cœlo, cùm ſit iuſtus in omnibus viis ipſius: nec derelinquat omnes ſperantes in ſe, imò orationes eorum exaudiat & ſaluos faciat eos. Sed cùm iuſtè dominus vnicuique ſecundum opera ſua retribuit, videndum eſt quid ſequatur. Adduxiſti, inquit, diem conſolationis; & fient ſimiles mei. Conſolatio ergo quæ iniuſtè oppreſſis à domino confertur: & pœna quæ oppreſſoribus eorum meritò infligitur, ex iuſto iudicio dei procedunt, vt recipiat vnuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſiue malum, ſiue bonum: pœna eſt reproborum, qui aliena felicitate cruciantur. Adducit ergo diuina clementia poſt illatam ſeruis ſuis flagelli correptionem piæ conuerſationis paternam conſolationem, vt poſt diuturnum laborem, habeant reſpirandi poteſtatem & econtrariò tortoribus eorum poſt vanā mundi lætitiam, iuſtæ damnationis reddet diuturnæ: calamitatis mœſtitiā, vt recipiāt in ſemetipſis quod iniquè geſſerant in proximis. Sicque fit vt patientia ſanctorum coronetur, & iniuſtitia iniquorum puniatur.

ת *Thau. Ingrediatur omne malum coram te: & uindemia eos ſicut uindemiaſti me, propter omnes iniquitates meas. Multi enim gemitus mei: & cor meum mœrens.*

Ingrediatur omne malum coram te &c.) Hoc quippe orat fidelium turba, vt rememoretur in conſpectu dei perſecutorum ſuorum plaga: quatenus eos per condignam vindictam iuſtum iudicium dei corripiendo humiliet: qui ſuperbiendo multiplici perſecutione non timuerunt confeſſores dei fatigare. Vindemiare enim eſt vnumquenque operum ſuorum fructum metere. Vindemiat enim dominus hoſtes ſuos qui ſanctos eius vindemiauerūt, quando pro contritione temporali, qua illos approbatione opprimere permiſſi ſunt, in futuro iudicio perpetuam faciet recipere vltionem. Sed hoc intimandum eſt, quòd quando ſancti viri deprecatorio more contra hoſtes ſuos rogant: non voto malitiæ, ſed ſpiritu prophetiæ, hoc quod eis præſciunt futurum prædicunt: vel etiam contra ſpirituales nequitias orant: quas incorrigibiles eſſe ſciunt, vt iuſtam à domino recipiant

piant ſententiam. Hinc eſt illud quod in pſalmo propheta dominum contra nocentes ſe precatur, dicẽs: Iudica domine nocẽtes me. Aſſumpta pro nobis clamat infirmitas, vt dãnentur nocẽtes: id eſt, diabolus cum miniſtris ſuis, quod nouerat eſſe venturum. Malos enim iudicari, damnari eſt: quia nequeunt in diſceptatione liberari, qui ſemper prauis actionibus probantur impliciti. Sed hoc, vt dictum eſt, ad diabolum pertinet cum ſequacibus ſuis: per quos prouenit Iudaicæ voluntatis iniquitas. Nam cùm ipſe præcipiat, pro inimicis veſtris orate: hominibus hæc non poteſt conuenire ſententia. Ipſos ergo debere petit dãnari, quos virtute præſciẽtiæ ſuæ nouit ad pœnitudinis remedia non venire. Nam & in ſubſequentibus vbi venit ad homines, conuerti eos deſiderat, non perire: vt eſt illud: Confundantur & reuereantur qui quærunt mihi mala. Hîc iam vbi venit ad homines corrigibiles, non maledictio funditur, ſed correctio poſtulatur. Confundi, eſt facta ſua erubeſcere, & in meliorẽ ſententiam commutari. Nam & illi confuſi dicuntur, qui conuincuntur ad pœnam. Sed vt hoc magis ad conuerſionem intelligere debuiſſes, addidit: reuereantur: id eſt, emẽdati colant quem perſequendum eſſe putauerant.

Pſal. 34 a

Pſal. 39 d

Caput II. ℵ *Aleph.*

QVomodo obtexit caligine in furore ſuo dominus filiam Sion: proiecit de cœlo in terram inclytam Iſraël: & non eſt recordatus ſcabelli pedum ſuorum, in die furoris ſui.

Quomodo obtexit &c.) Vẽtum eſt ad ſecundum alphabetum, vbi ſub primo obſtupeſcẽdo Hieroſolymitanæ vrbis improuiſam ruinã, & plebis Iudaicæ inſperatũ caſum propheta deplorabat, ſicut etiã nunc admirando quæritat, quomodo pulcherrima habitatio Siõ & inclyta Iſraëlitarũ gẽs: quæ angelico miniſterio ſuffulta, per ipſius domini ducatũ, de terra AEgypti per mare rubrũ tranſlata eſt: & in deſerto multis miraculis ac diuinis ſolatiis diutiſsimè per Moyſen & Aaron educata; ita vt vocabulo ſcabelli pedum domini, propter ſtatum diuini cultus qui in ipſa plebe tũc præcipuus erat, meritò nuncuparetur, nunc de ſumma fœlicitate in ma-

ximam miſeriam in die furoris domini & vindictæ [illegible] prolatę, quaſi de cœlo in terram proiecta & conculcata. Myſticè autem anima peccatrix, quæ quondam habuit lumen ſcientiæ, & ſpeculum diuinæ contemplationis, quando pedes domini, hoc eſt, veſtigia præceptorum eius in cordis illius ſecreta conſiſtebant: nunc propter cæcitatem cordis & nequitiam prauæ actionis de culmine virtutum in fœditatem terrenorum deſideriorum prolapſa: iuſto iudicio dei ſpreta atque derelicta ab hoſtibus conculcatur. Vnde propheta meritò eius deflet ruinam: quia à ſummo honore ad maximam deuoluta eſt miſeriam, per quam omnium iá deſpectui patet & irriſioni.

ב Beth. *Præcipitauit dominus, nec pepercit, omnia ſpecioſa Iacob. Deſtruxit in furore ſuo munitiones uirginis Iudæ, & deiecit in terra: polluit regnũ & prĩcipes eius.*

Pręcipitauit dominus &c.) Propter peccata enim Iudęorum & transgreſsiones, quibus tranſgredientes legẽ dei teſtimonia eius non cuſtodierunt, ſeruiendo diis alienis: & adorantes idola & ſimulachra eorum venerantes, ad ſimilitudinẽ gẽtium quæ circa eos erant, irritatus dominus tradidit ipſum populum ſuum in manus gentiũ, & dominati ſunt eorum qui oderunt eos: omniáque ſpecioſa Iacob quæ habebat in ornatu famoſiſsimi templi, & cultu celeberrimo, quo ſe nobiliores cæteris gentibus eſſe credebant: dominus præcipitauit & deſtruxit in furore ſuo munitiones vrbium Iuda, ſtatum murorum ac turrium in terram deiiciens: polluitq; honorem regni & principatum eius, ita vt nobiliores eorum, hoſtes captiuos ducentes in ſeruitutem ſui redigerent: & eunuchos facerẽt atque deformes: ſicut liber Eſaiæ teſtatur, vbi ipſe propheta ad regem Ezechiã loquutus eſt,
Eſa. 39 c dicens: Ecce dies veniunt, & auferentur omnia quæ in domo tua ſunt, & quæ theſaurizauerũt patres tui vſque ad diẽ hanc in Babylonem: nõ derelinquetur quicquam, dicit dominus. & de filiis tuis qui exibunt de te, quos genueris, tollent: & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. Myſticè autem deſtruit dominus ſpecioſá Iacob, cùm decorem animæ diabolica arte deceptæ ſpernit: & munitionem doctrinæ, ſeculari ſapientia conditæ, in qua maximè cõfidebat, diruit

fuit: & polluit honorem regni & principatum eius,quē habuit in perceptione baptiſmatis & ſacri vnctione chriſmatis,ita vt iam non mereatur cū cæteris fidelibus ab apoſtolo Petro audire: Vos eſtis genus electū:quando diuerſis ſeruit vitiis: & obtēperat hoſtis antiqui ſuaſionibus malignis: de quo & ſubditur: 1 Pet. 2 b

ג *Gimel. Confregit in ira furoris omne cornu Iſraël. Auertit retrorſum dexteram ſuam à facie inimici, & ſuccendit in Iacob quaſi ignem flammæ deuorantis in gyro.*

Confregit in ira &c.) Non ſolùm enim vniuerſum regnū Iudæorum dominus deſtruxit,& defenſionem dexteræ ſuę ab eis auferens, terram eorum in manus hoſtiū ad deuaſtādum tradidit:ſed & Hieruſalem myſticam,quando à domino receſſerit, & diis alienis in diuerſis ſceleribus ſeruierit, defenſione cæleſtis auxilij priuatam,flammæ libidinis,& furori hoſtium ad ſuccendendum tradidit. Dextera enim dei patris vnigenitus filius eſt: per quem & ſolatiū & defenſionem fidelibus ſuis præſtat. Sed quando offenſo illo nō meremur ab inimicis liberari,quaſi traditi videmur,cùm defenſorem nullum habemus. Vnde & propheta quaſi deſertū à domino populum Iudæorum conqueſtus,in pſalmis ait: Vt quid auertis faciem tuam de medio ſinu tuo? Quaſi offenſo, quaſi irato domino dicit, qui nolit peccatores populos intueri:vt adhuc in ſua videantur permanere nequitia. Ille enim quos diſpenſatione mirabili placatus attenderit, corrigit:quos propitius intuetur,emendat. Quòd autem dicit, dexteram tuam de medio ſinu tuo in finem:ſignificat quòd ſicut Moyſi manus dextera domini iuſſu de ſinu prolata leproſa cōſpecta eſt,iterumq; in ſinum retracta curata:ita populus Iudæorum exiens à domino Chriſto immundus fiat: ad eum verò conuerſus,ad priſtinam redeat ſanitatem. Pſal.73 c

ד *Daleth. Tetendit dominus arcum ſuum quaſi inimicus: firmauit dexteram ſuam quaſi hoſtis: & occidit omne quod pulchrum erat uiſu in tabernaculo filiæ Sion: effudit quaſi ignem indignationem ſuam.*

Tetendit dominus arcum &c.) Tetendit dominus arcum ſuum quaſi inimicus, & dexteram ſuā quaſi hoſtis firmauit: cùm

cùm dimicantes contra Hieruſalem Chaldæos ſiue Romanos ſuperiores fecit, data illis poteſtate vt incenderent templum, & deſtruerent muros ciuitatis, eo quòd ipſe iratus nō parceret illis, qui aliquādo patribus eorum placatus, terram diuerſarum gentium ad poſsidendum diſtribuit: ſicut Pſalmiſta teſtatur ad dominum, dicēs: Manus tua gentes diſperdidit. Ne enim putarēt Hebræi ſe triumphatores ſuis vrbibus extitiſſe, profitentur illos non in ſuo gladio fuiſſe victores: nec terram gentium ſibi propria fortitudine vendicaſſe. Brachium pro robore dicimus, quoniam ipſo dimicante pugnatur. Sed illud brachium nō eos ab inimicis ſuis liberare præualuit, quos ſpiritualiter virtus diuina ſaluauit: ſic dum Hebræorum actus exponitur, humano generi proficua doctrina præſtatur. Dextera enim ſignificat proſperā partem: brachium, fortitudinem: illuminatio, conſilium: quæ dominus prœliantibus confert, quando victoriam donare dignatur. Sed ne dicerent, patres noſtri ſuo merito placuerunt, ideo tanta ſunt à domino conſecuti: intulit, non meritis datum, ſed quia ita ſit deo placitum: cuius eſt gratuitum omne quod præſtat. Complaceat etiam in illis quando de toto mundo ſola gens electa eſt: de qua ſaluator dominus adueniret, qui brachium victoria & fortitudo eſt noſtra. Cui ſi peccauerimus, & diutius per patientiam eius expectati, ad eum per pœnitentiam reuerti noluerimus: tendit arcum iudicij ſui contra nos, & dextera potētiæ ſuæ quicquid ornatus, ſcientiæ, vel virtutum viſi ſumus habere, totum diſsipat: & exercet in nobis vindictam indignationis ſuæ: eo quòd noluerimus intelligere miſericordiam & beneficētiam immenſæ clementiæ ſuæ.

ה He. *Factus eſt dominus uelut inimicus: præcipitauit Iſraël, præcipitauit omnia mœnia eius: diſsipauit munitiones eius: et repleuit in filia Iuda humiliatū et humiliatā.*

Factus eſt dominus &c.) Factus eſt dominus velut inimicus ſynagogæ Iudæorum, quando eam hoſtili gladio deuaſtari fecit. Deiecit mœnia & deſtruxit munitiones eius, & repleuit in ipſo populo humiliatum & humiliatam: hoc eſt vtrunque ſexum multiplici confuſione deſpicabilem reddidit. Iuxta allegoriam verò, ſicut mœnia in vrbibus pro ornamento

namento ſunt, munitiones verò in defenſionẽ; ita alia ſunt dona quæ nos muniunt, alia quæ ornant. Prophetiæ quippe doctrina, genera linguarum, curationum virtus, quaſi quædam mœnia mentis ſunt: quæ etſi quiſque non habeat, ſtare munitus per fidem & iuſtitiam poteſt: quanuis ornatus virtutum altitudine minimè eſſe videatur: fides verò ſpes & charitas, non noſtra mœnia, ſed munitiones ſunt: quæ ſi habere negligimus, hoſtium inſidiis patemus. De Iudæa ergo quia prophetiam atque doctrinam, vel miraculorum ſigna abſtulit, mœnia præcipitauit. Quia verò fidem, ſpem atque charitatem propter eius duritiã auferre permiſit: munitiones eius diſsipare ſtuduit. Rectus verò ordo ſeruatus eſt, vt prius mœnia & poſt munitiones diſsipare dicerentur: quia cùm peccatrix anima relinquitur: prius ab ea virtutum dona (quæ ad manifeſtationem ſpiritus data fuerunt) & poſt fidei, ſpei atque charitatis fundamenta deſtruuntur. Quæ cuncta dominus à perfidis ablata gentilitati tribuit: atque ex his quæ infidelibus abſtulit, mentes fidelium ornauit. Vnde & ſcriptum eſt: Speciei domus diuidere ſpolia. Cùm enim virtutum ſpolia à Iudæis abſtulit, domui cordis gentilium: quam per fidem inhabitare dignatus eſt, ſpeciem donorum dedit. Quod videlicet geſtum eſt, cùm verba dei & Iudæorum populus ad ſolam literam, quæ occidit, acciperet: & conuerſa gentilitas per ſpiritum, qui viuificat, penetraret.

ו *Vau. Et diſsipauit quaſi hortum tentorium ſuum: demolitus eſt tabernaculum ſuum. Obliuioni tradidit dominus in Sion feſtiuitatem & ſabbatũ: & in opprobrium & indignationẽ furoris ſui regem & ſacerdotẽ.*

Et diſsipauit quaſi hortum &c.) Propter peccata enim Iſraëlitarum diſsipauit tentorium ſuum quaſi hortum: demolitus eſt tabernaculum, in obliuionem tradidit feſtiuitates & ſabbata: & totam gentem ſpernẽs ſimul cum regibus & ſacerdotibus in opprobrium captiuitatis dedit. In tentorij enim nomine & tabernaculi, quãuis vnũ videatur ſonare, eo quòd tabernacula Iudę ſint dicta: quòd cortinę diſtẽtæ funibus tabernaculis intrà ſtantibus appenderentur, quæ tentoria ſuſtinerent: tamen in tentorio illud tabernaculum

quod

quod Moyſes in deſerto fabricauit,& in tabernaculo hoc tē plum quod Salomon in terra repromiſsionis ædificauit,poſ ſumus accipere: quæ vtraque propter ſcelera habitatorum
Pſa.77g dominus in manus hoſtium tradidit; ſicut in pſalterio legitur: Repulit tabernaculum Silo,tabernaculum ſuum,vbi habitauit in hominibus: & tradidit in captiuitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici. Rur-
Hie.26b ſumque per præſentem prophetam dominus in ſuperioribus dicit: Faciam domui huic in qua inuocatum eſt nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam, & loco quem dedi vobis & patribus veſtris, ſicut feci Silo: & proiiciam vos à facie mea,ſicut proieci omnes fratres veſtros,vniuerſum ſemen Ephraim. Vnde videndum nobis eſt,ne propter iniquitates noſtras habitaculum pectoris noſtri deſerat inhabitator ſpiritus ſanctus:reſpuat ſacerdotium: & deſpiciat ordinem regiminis noſtri:ſiamúſque ſicut hortus diſsipatus,vbi nullus virtutum gignitur fructus. Metuendum igitur ne tanta ſuauitate & iocunditate priuati, in amaritudinem & fœditatem perueniamus ſempiternam. Dicit enim Corinthiis
1 Cor.3 d manifeſtè Paulus apoſtolus: Neſcitis quia templum dei eſtis? Si quis autem templum dei violauerit, diſperdet illum deus. Templum enim dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Et
1 Cor.6 d idem: An neſcitis quia membra veſtra templum ſunt ſpiritus ſancti, quem habetis, & non eſtis veſtri? Empti enim eſtis precio magno: glorificate ergo & portate deum in corpore veſtro.

ℓ *Zain. Repulit dominus altare ſuū:maledixit ſanctificationi: tradidit in manus inimici muros turrium eius. Vocem dederunt in domo domini ſicut in die ſolenni.*

Repulit dominus altare ſuum,&c.) Altare ſuum repuliſſe & ſanctificationi ſuæ maledixiſſe dominus dicitur: quia hoſtias ſecundum legem oblatas,aquas ſalutares ibidem appellat:& altare in quo eædem hoſtiæ offerebantur,ſpreuit: diripiendaque hoſtium manibus tradidit,ſimul cum vrbe atque propugnaculis eius: clamorémque blaſphemiæ, id eſt, hoſtes in domo domini dederunt, vbi quondam laudes in ſolennitatibus variis per diuerſa organa,ſacerdotes & leui-
Eſa.64 e tæ templo & ritu inuiolato canebant. Quod olim Eſaias

pro-

propheta deplorat, dicens: Ecce reſpice, populus tuus omnes nos, & ciuitas ſancti tui facta eſt deſerta Sion. Deſerta facta eſt Hieruſalē, diſſoluta eſt domus ſanctificationis noſtræ & gloriæ noſtræ, vbi laudauerunt te patres noſtri: facta eſt in exuſtionē ignis, & omnia deſiderabilia noſtra verſa ſunt in ruinas. Myſticè autē repulit dominus altare ſuū: quando peccatis noſtris exigentibus, quaſi ingratam deſpicit aram cordis noſtris: & auertit faciem ſuam à nobis, vnde ſalui fieri debueramus: ſicut ſcriptum eſt. Oſtende nobis faciem tuam & ſalui erimus: nec preces noſtras attendit, neque oblationes recipit. Maledicit ſanctificationi ſuæ, quādo Chriſtianum nomen in quo gloriabamur, & quod in ſacro baptiſmate per ſancti chriſmatis vnctionē ſuſcepimus pollutum duxerit: quia facinora noſtra & praui actus noſtri hoc promeruerunt. Tradidit in manus inimicorum noſtrorum omnia arma noſtra & munitiones in quibus confidebamus: quoniam in omni conuerſatione noſtra ad nihilum redacti ſumus: nec præpoſitos, neque defenſores iam vtiles habere meremur: quia in domo domini, vbi laus, honor & gloria confeſsionis ſonare debuit: ibi clamor & blaſphemiæ reſultant, & negociatio terrena exercetur, pro quo irritatus dominus flagellū de funiculis faciens, omnes eiecit de templo, & nummulariorum effudit æs. Pſa. 79 b

ח Heth. *Cogitauit dominus diſsipare murum filiæ Sion: tetendit funiculum ſuum: & non auertit manum ſuam à perditione: luxítque antemurale, & murus pariter diſsipatus eſt.*

Cogitauit dominus, &c.) Vrbs iſta cuius dominus cogitauit diſsipare murum, tetenditque funiculum, hoc eſt, rectam & condignam mercedem nequitiæ ſuæ reddere ei diſpoſuit, ſynagoga eſt Iudæorum: quæ ſemper ſuperbè & contentioſè agebat contra dominum: prophetas eius & nūcios ad ſe miſſos perſequens: nouiſsimè verò ipſum hæredem, hoc eſt, vnicum filium eius interfecit. Vnde & ipſe dominus iuſtus iudex & iuſtitiam diligens, non auertit manū ſuam à perditione eius: ſed terram illius, funiculo metiens, hoſtibus partiendam diuidit. Murum & antemurale diſsipauit, cùm angelorum cuſtodiam & defenſionem, quam Ioan. 2 c

domini

domini pietate & patrum ſuorum merito olim habuerat, ab ipſa ſecedere fecit. Econtrario verò alibi eſt vrbs illa, de
Eſa.26 a qua in Eſaia ſcriptum eſt: poſt contritionem Moab canti cum celebre compoſitum eſſe, vbi ita legitur: In illa die cantabitur canticum iſtud in terra Iuda: Vrbs fortitudinis noſtræ, ſaluator ponetur in ea: bonorum operum murus & antemurale. Aperite portas & ingrediatur gens iuſta cuſtodiens veritatem.

ט *Thet. Defixæ ſunt in terra portæ eius: perdidit & contriuit uectes eius: regem eius & principes eius in gẽtibus. Non eſt lex, & prophetæ eius non inuenerunt uiſionem à domino.*

Defixæ ſunt in terra, &c.) Hoc deſcribit ſermo propheticus, quòd deſtructa Hieruſalem terrena, imò ſynagoga Iudæorum, doctores eius & defenſores, quos portarum & vectium nomina denotant, contriti ſunt atque diſsipati: reges eius, & principes, atque prophetæ iam non ſint in illa: ſed nec legem inuiolatam habeant, neque viſionem & prophetiam à domino mereantur habere: quia ipſum verum legiſlatorem, & dominum prophetarum præſentialiter ad ſe ve-
Ro. 10 a nientem recipere dedignabatur. Ipſe enim finis eſt legis ad iuſtitiam omni credenti, verúſque propheta paternam &
Deu.18d ſuam credentibus annuncians voluntatem. De quo Moyſes olim Iſraëlitis ait: Prophetam vobis ſuſcitabit dominus de fratribus veſtris, tanquam meipſum audietis. Et erit omnis quicunque non audierit prophetam illum, exterminabitur anima eius de populo ſuo.

י *Iod. Sederunt in terra: conticuerunt ſenes filiæ Sion: conſperſerunt cinere capita ſua: accinctæ ſunt ciliciis: abiecerunt in terra capita ſua, uirgines Hieruſalem.*

Sederunt in terra, &c.) Sederunt in terra, qui terrena nõ cæleſtia ſecuti ſunt deſideria. Conticuerunt ſenes etiã, quia non habuerunt ſpiritualem ſcientiam legis dei: vnde nec iam deſerta veritate conſilium vtile auditoribus ſuis præbere valebant. Filiæ Sion cõſperſerunt cinere capita ſua: accinctæque ciliciis, lugubri indutæ ſunt teguměto: quoniã ornatum virtutum & ſapientiæ ſpiritualis, quoad cœleſtis regni thalamum

thalamum ſe præcingere debuerant,non ſeruauerunt: idcirco abiecerunt in terra capita ſua virgines Hieruſalem: cùm mentes triſtitia terrena grauatas in ima depreſſerunt, nec iam ad cæleſte gaudium vllo modo aſpirare præſumpſerunt. Hæc ergo omnia admonent nos, ne ſimus ſegnes & tepidi ad diſcendam diuinam ſapientiam, & virtutum opera exercenda: ne fortè propter inertiam noſtram ſpernendo deſerat nos author noſter, deſtituamurq́; omni ſolatio: nec habeamus iam portis & vectib⁹ deſtructis reges & principes qui nos ducāt in viam iuſtitiæ: nec iam lex dei,& prophetarum oracula illuminent corda noſtra: ſedeamúſque in terra carnis noſtræ deſideriis quaſi cinere polluti: & vitiorum ſetis amicti, totam gloriam quam in cæleſti regno habere potueramus, perdamus: iaceamúſque in terra donec caro noſtra in puluerem, vnde ſumpta eſt, reuertatur: & finis fiat interitus ſempiternus.

כ *Caph. Defecerunt præ lachrymis oculi mei: conturbata ſunt uiſcera mea: effuſum eſt in terra iecur meum ſuper contritione filiæ populi mei: cùm deficeret paruulus & lactens in plateis oppidi.*

Defecerunt præ lacrymis,&c.) Videns propheta nimiam contritionem gentis ſuæ,templumq́ue incenſum, & ciuitatem deuaſtatam nulliq́ue ſexui vel ætati hoſtes in neceparcere: ingenti dolore turbatus,fletu maximo deplorat: ita vt oculi prę lachrymis deficiant: & omnis iocunditas deſiderij vertatur in anxietatem cordis. Quid enim magis dolendum fuit,quàm quòd natio antiqua & ſemen patriarcharū atque amicorum dei,diuinis legibus erudita,& prophetarū oraculis ſæpius confortata, in tantam apoſtaſiā venerit,vt dei ſui oblita,propter immanitatem ſcelerum traderetur in manus hoſtium,dei nomen blaſphemantium? Sed & nunc pari modo deflenda eſt ruina animarum quondā fidelium,quæ precioſo ſanguine Chriſti redemptæ,& vnda baptiſmatis à ſordæ peccatorum ablutæ,myſticaq́; vnctione conſecratæ: iterum nunc in cœnum & ſordes vitiorum deuolutæ ſunt: ita vt hi qui innocentiam & ſimplicitatem paruulorum videbātur imitari: in plateis mundi & ſeculi deſideriis ab hoſtibus ſpiritualibus enecentur.

Lamed.

ל Lamed. *Matribus ſuis dixerunt, ubi eſt triticum & uinum: cùm deficerent quaſi uulnerati in plateis ciuitatis: cùm exhalarent animas ſuas in ſinu matrum ſuarum.*

Matribus ſuis dixerunt, &c.) Fruſtra tūc auditores negligentes quærunt à doctoribus ſuis triticum & vinum verbi gratiæ ſpiritualis, cùm in terrenis negociis & voluptatibus ſeculi ad effectum peruenerint præſentis vitæ: & ſub ipſo magiſtrorum nutrimine, tempus indultum perdiderunt in praua conuerſatione. Non enim tunc tempus eſt remedij, ſed vltionis: quando diſtrictus iudex veniet ſingulorum actus & vitam diſcutere, per diſcretionem iuſti examinis.

מ Mem. *Cui comparabo te: uel cui aſsimilabo te filia Hieruſalem: cui exæquabo te, & conſolabor te uirgo filia Sion? Magna enim uelut mare contritio tua: quis medebitur tui?*

Cui comparabo te, vel cui aſsimilabo, &c.) Magna enim dignitate ſynagoga Iudæorum temporibus legis & prophetarum ſub regibus & ſacerdotibus multis gentibus & nationibus excellebat: cui lex diuina, regni ducatus, & cultus pietatis erat: cuíque per angelicam oſtenſionem & propheticam viſionem ſecreta ſua ipſe dominus reuelauit, & quæ vitanda quæve agenda erant ſuo oraculo demonſtrauit. At poſtquam deſeruit deum, & vano errore deluſa ad idololatriam declinauit: valida colliſione contrita eſt, & fluctibus perſecutionum quaſi maris tempeſtatibus conquaſſata atque ſubmerſa eſt. Similiter & animæ Chriſtianæ, cuius à ſtatu rectæ fidei & celſitudine virtutum immenſa ruina fuit: nullius eſt miſeriæ coæquanda, quæ ex conſortio diuino & ſocietate ſanctorum angelorum in malignorum ſpiritū decidit dominum: qui eam variis vitiis atque ſceleribus captiuatam, huc illucque per ſeculi vndantes luxus ac caſus vertendo, in foueam perditionis propellunt, in baratrumque gehennæ perpetualiter puniendum præcipitare contendūt. Hinc ergo vnde tanta mala ſuperuenerint, propheta ſubiungendo oſtendit dicens.

נ Nun. *Prophetæ tui uiderunt tibi falſa & ſtulta: nec*

aperie-

*aperiebant iniquitatem, ut te ad pœnitentiam prouoca-
rēt. Viderūt autē tibi aſſumptiones falſas & eiectiones.*

Prophetæ tui viderūt tibi falſa & ſtulta,&c.) Sicut enim
quondam pſeudoprophetæ falſis vaticiniis & mendacibus
promiſsis gentem Iudæorum ſeducebant: ita & nunc hære-
tici atque ſchiſmatici fictis opinionibus & doloſis argumen
tionibus corda ſimplicium à veritate rectæ fidei & ſtatu bo-
norum operum ſubuertere certant. Hoc atteſtante Petro
apoſtolo, qui in epiſtola ſua ita ait: Fuerūt vero pſeudopro-
phetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces,
qui inducent ſectas perditionis: & eum qui emit eos domi- 2 Pet. 2 a
num negant, ſuperducentes ſibi celerem perditionē: & mul-
ti ſequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blaſphe-
mabitur: & in auaritia fictis verbis de vobis negociabun-
tur, quibus iudicium iam olim non ceſſat, & perditio non
dormitat. Hinc & per Eſaiam dicitur, Væ qui dicitis malum
bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lu-
cem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in ama-
rum. Qui enim peccanti & iniquis operibus attēdenti pro- Eſa. 5 a
mittit impunitatis ſecuritatem, propheticæ maledictioni
ſubiacebit. Similiter & ille qui bonum actum per inuidiam
detrahit, & benefacienti contradicendo aduerſatur: væ ſem
piternum ſi non ſe correxerit, habebit. Vnde cauendum eſt
ne pro veritate ſequamur mendacium: ne pro lumine tene-
bras. Multæ enim ſunt viæ quæ vidētur hominibus rectæ, &
nouiſsima eorū perueniunt in profundū inferni. Eſt quoq;
periens in iuſtitia ſua, cui dicitur: Ne ſis iuſtus multū. Quas
ob cauſas Iſraël ꝓmittit ſe via ambulaturū regia: nec ad dex Pro. 14 b
terā nec ad ſiniſtrā declinaturū. Et vt loquar quod ſentio, dif
ficilè hoc maledicto quis carere poteſt: cùm & malis frequē Eccl. 7 e
ter adulemur propter potentiam: & bonos deſpiciamus
propter inopiam.

ס *Samech. Plauſerunt ſuper te manibus omnes tranſeū-
tes per uiam: ſibilauerunt & mouerunt caput ſuum ſu-
per filiam Hieruſalem: Hæccine urbs, dicentes, perfecti de
coris, gaudium uniuerſæ terræ?*

Plauſerūt ſuper te manibus,&c.) Gaudiū exprimit inimi-

corum, quo lætati ſunt de caſu Iſraelitarum: qui plaudentes manibus, ore ſibilantes, caputque mouentes, in manus inimicorum de ſumma fœlicitate eos decidiſſe cum irriſione inſultabant. Motus autem capitis ad conſuetudinem pertinet nimis iraſcentium, & inuidia æſtuantium. Nam quoties furore ſuccendimur, turbulenta commotione capitis com-
Mat.27 e minamur. Vnde eſt illud quòd Iudæi dominum Chriſtum in cruce pendentem prætereuntes blaſphemabant. Ad eundem ſenſum reſpicit hoc quod ſubiungitur.

פ Phe. *Aperuerunt ſuper te os ſuum omnes inimici tui: ſibilauerunt & fremuerunt dentibus ſuis: dixerũt, deuorabimus.* En *iſta eſt dies quam expectabamus: inuenimus, uidimus.*

Aperuerunt ſuper te os ſuum, &c.) Illam enim diem hoſtes ſemper deſiderabant inuenire, qua liceret eis totam ſimul gentẽ Iudæorũ gladio occiſionis & vaſtationis deuorare. Sed quia hoc minimè euenire ita potuiſſet, niſi pro multitudine impietatum ſuarum dominus hoc iuſto iudicio fieri permiſiſſet: continuò propheta ſubiungit.

ע Ain. *Fecit dominus quæ cogitauit: compleuit ſermonem ſuum quem præceperat à diebus antiquis.* D*eſtruxit & non pepercit: & lætificauit ſuper te inimicum: exultauit cornu hoſtium tuorum.*

Fecit dominus quæ cogitauit, &c.) Sæpius ergo ſynagoga Iudæorũ dominũ irritans, iamdudũ iuſtam pœnã promeruiſſet, niſi eam cõditoris ſui bonitas diu toleraſſet, ac piè & patienter ſufferret. Sed quoniã conuerti noluit, & ceſſare à cœpta nequitia renuit: tandẽ ſecundũ merita ſua, cõdignam vltionem recepit: ſicut olim ad Moyſen famulũ ſuũ, quandò populo ad idololatriã conuerſo orabat: dominus reſpondit, dicens: Dimittam iuxta verbum tuũ: veruntamen in die vl-
Exo.32 g tionis viſitabo & hoc peccatum eorũ. Vnde nũc dicit: Fecit dominus quæ cogitauit: cõpleuit ſermonẽ ſuum, quẽ præceperat à dieb⁹ antiquis: deſtruxit & nõ pepercit. Quoniã plagas quas in prophetis & lege frequenter cõminando prædixerat, tandẽ ad iracundiã prouocatus ſuper eos inducebat.

Igitur ſi hæc corporales inimici contra Hieruſalem terrenam tunc fecerunt: quid ſpirituales nequitiæ & miniſtri antiqui hoſtis facturi ſunt erga ſpiritualem Hieruſalem: hoc eſt animam Chriſtianam? quando eam pro ſuis iniquitatibus ſibi à domino traditam vndique pœnis, vndique doloribus circundant: nec eam quicquã tunc iuuat quòd in præterita ætate aliquid de terrena fœlicitate habuerat? Vnde eam dominus ſub typo perituræ ciuitatis defleuit, dicens: Si cognouiſſes & tu. Luc.19.

צ Zadik. *Clamauit cor eorum ad dominum ſuper muros filiæ Sion.*

Clamauit cor eorum, &c.) Clamor hic intentionem mẽtis, non exaltationem vocis ſignificat. Clamant enim peruerſi homines, ſiue nequitiæ ſpirituales coram domino ſuper muros filiæ Sion: cùm poteſtatem quando minantur plebi vel animæ peccatrici ſuæ aſcribunt potentiæ, non iudicio permiſsionis diuinæ: quorum blaſphemia qua contra dominum clamant, condignã non euadet tormenta. Cùm enim expleuerint ſuperni arbitri in aduerſariis ſuis ſecreta iudicia, tunc & ipſi reatus ſui iuſta recipient præmia. Nulli enim perſonæ parcunt: quia omnibus quibus poſſunt, & quantum permittuntur nocere cupiunt, eóſque perditionis ſuæ conſortes habere quærunt.

Deduc quaſi torrentem lachrymas per diem & per noctem: non des requiem tibi: neque taceat pupilla oculi tui.

Deduc quaſi torrentem lachrymas, &c.) Omni tempore lachrymas per cõpunctionem cordis effundere debemus: qui authorem noſtrum noſtris offenſum iniquitatibus non ignoramus. Non diſſoluamur pigra inertia, nec per deſidiam & vanam ſecuritatem ceſſet à lachrymis oculi noſtri pupilla: præoccupemus faciẽ eius: lauemus per ſingulas noctes lectum noſtrũ, lachrymis ſtratũ noſtrũ rigemus: miſericordiæ operibus inſiſtamus: & eleemoſynam pauperibus largiter tribuamus: & tam pro nobis quàm pro proximis noſtris, & nobis commiſsis, miſericordiam domini deprecemur. Vnde ſequitur.

ק Coph. Conſurge, lauda in nocte in principio uigiliarum: effunde ſicut aquam cor tuum ante conſpectum domini: leua ad eum manus tuas pro anima paruulorū tuorum, qui defecerunt in fame: in capite omnium compitorum.

Conſurge, lauda in nocte in principio vigiliarum, &c.) conſurgit in nocte, qui in tribulatione præſentis vitæ torporem à ſe excutit negligētiæ. Laudat in principio vigiliarum, qui in omni conuerſatione ſua ſtrenuum ſe adhibet & cautum; & quicquid aduerſitatis patitur, totum ad confeſſionem laudis dei conuertere nititur. Sed effundit ſicut aquam cor ſuum ante conſpectum domini: qui ex intimo affectu cordis producit lacrymas compunctionis. Sacrificium enim deo ſpiritus contribulatus, cor contritū & humiliatum deus non ſpernit. Leuat ad dominum manus ſuas
Pſa. 50 d pra animabus paruulorum ſuorum, qui defecerunt fame in capite omnium compitorum: qui operationem miſericordiæ pro humilibus & paruulis Chriſti membris, fame & ſiti vſquequaque in terminis mundi laborantibus, curam adhibet ex ſyncera dilectione. Nullum enim munus deo acceptabilius eſt, quàm compunctio cordis prolata ex radice veræ dilectionis. Hinc eſt illud quòd in euangelio dominus cùm ingreſſus domum phariſæi ad prandium diſcubuit, ma-
Lucæ 7 f gis lachrymas mulieris peccatricis, quàm delitias epularum phariſæi probauit, vbi ita legitur: Ingreſſus domum phariſæi diſcubuit: & ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix vt cognouit quòd recubuiſſet in domo phariſæi attulit alabaſtrum vnguenti: & ſtans retrò ſecus pedes domini, vnguēto vngebat: vidēs autem phariſæus, &c. Igitur poſtquā propheta ciuitatem miſerā ad pœnitentiæ & orationis lachrymas prouocauit: ad ipſum dominum, ſi quomodo à vindicta eum placaret, verba deprecationis conuertit, dicens:

ר Res. Vide domine & conſidera quem uindemiaueris ita. Ergóne comedent mulieres fructum ſuum: paruulos ad mēſuram palmæ? Si occiditur in ſanctuario domini ſacerdos & propheta.

V.

Vide domine & cõſidera quem vindemiaueris, &c.) Inter cætera quoque mala quæ miſeræ genti Iudæorum accidere, illud quoq; contigit quòd mulieres eorum paruulos infantes & fructum vteri ſui propter famis inopiam comederint. Vnde eſt illud quòd in obſidione Samariæ mulier ad Ioram regẽ clamauit pro occiſione filij ſui, quem cum vicina ſua comedit, expetens vt ipſius filius ſimiliter ad comeſtionẽ ambabus daretur. Sic quoq; & in captiuitate vltima 4 Re. 9. f
Romanorum ſub Tito & Veſpaſiano principibus, mulier quædam ex plebe trans Iordanem habitantium incolarum Maria nomine, Eleazari filia, genere ac diuitiis nobilis, cum alia multitudine fugiens Hieroſolymam, recepta cum cæteris obſidebatur: vbi cùm à raptoribus rebus omnibus & victualibus expoliata fuerat: ad extremum neceſsitate famis cogente propriũ filium lactentem interfecit, partémq; eius coquens comedit: partem verò in futurum ad comedẽdum reſeruauit: vnde & nidore aſſatæ carnis ipſi raptores excitati, cùm factũ reperiſſent, nimis exhorreſcentes receſſerunt. Quòd autem in ſanctuario domini ſacerdotes & prophetę, pueri & ſenes, iuuenes & virgines, gladio ceciderunt: hiſtoriæ diuinæ, necnon & libri Ioſephi hiſtoriographi de excidio vrbis Hieroſolymæ manifeſtè docẽt. Myſticè autẽ mulieres fructum ſuum comedent, quando animæ peccatrices iuſto iudice deo retribuẽte, operum ſuorum condignã mercedem recipient. Occiditur ſacerdos & propheta in ſanctuario domini, cùm ipſi miniſtri altaris & prædicatores verbi dei propter negligentiã ſuam atque deſidiam, de ſuo officio vnde coronari debuerant, meritã pœnã vltionis ſortiuntur.

Sin. Iacuerũt in terra foris puer & ſenex. Virgines meæ, & iuuenes mei ceciderunt in gladio. Interfeciſti in die furoris tui: percußiſti, nec miſertus es.

Iacuerunt in terra foris puer & ſenex, &c.) Iacent in terra foris puer & ſenex, cùm illi qui innocentiam puerilem ſimulabant, vt illi qui videbantur conſilio plebem regere, terrenis deſideriis incumbẽtes, propter facinoroſam vitam de ciuitate domini eiecti, terræ cui animo inhæſerant coæquabuntur: puluiſque pulueri reddetur. Similiter & qui continentiam virgineam videbantur habere: & robur iuuentutis

tutis in operatione bona exercere propter hypocriſim quā coram oculis hominum geſſerant, gladio futuræ damnationis occidentur. Interficit enim vindicta cæleſtis in die furoris domini fictos ſimulatores, non veros executores ſacrarum virtutum. Vnde in euāgelio, virgines ſtultæ in ad-
Mtt.25 a
uentu ſponſi leguntur mendicantes extra ianuam nuptiarū foris remanſiſſe: & in pſalmis ſcriptum eſt; Iuuenes ignem
Pſa.77 g
comediſſe: & virgines earum lamentatas non eſſe.

ת *Thau. Vocaſti quaſi ad diem ſolennem, qui terrerent me de circuitu: & non fuit in die furoris domini qui effugeret & relinqueretur. Quos educaui & enutriui, inimicus meus conſumpſit eos.*

Vocaſti quaſi ad diē ſolennem, qui terrerent, &c.) Quaſi ad diem ſolennem hoſtes vocati ſunt ad ſubuerſionē perfidę ciuitatis: quia id quod deſiderabant, domino permittente eueneniebat. Interitum enim Iudæorum qui appetebant, conſpicere meruerunt. Aliter: Hoſtes quaſi vocati ad ſolennitatem veniunt, cùm maligni ſpiritus in die iudicij ad puniendos peccatores exultantes conueniunt. Gaudent illi de ruina animarum: quia non ignorant ad ſuppletionem ſupernæ ciuitatis, vnde illi corruerant, creatum eſſe humanū genus: & ob hoc ſe priuatos æterna fœlicitate conſpicientes, homines ne paradiſum habeant, toto niſu per inuidiam præcipitare feſtinant. Hoc tamen non ſine grandi dolore ſancta eccleſia ſuſtinet: cùm filios ſuos quos baptiſmate genuit: & ſacramentis diuinis imbuit, ſub inimicorum manu per diuerſa ſcelera quotidie cadere videt. Quod in ſequentis libri initio ſatis lucidè demonſtrabitur: quoniam præſentem librum hic finire cenſemus.

Commentarij primi in lamentationes Hieremiæ finis.

In Secundum librum commentariorum Lamentationum Hieremiæ, D. Hieronymi procemium.

RRrimam partem lamentationis Hieremiæ, quæ duobus alphabetis quaſi ſapphico metro ſcripta conſtat: quia tres uerſiculos, qui ſibi connexi ſunt, & ab una litera tantum incipiunt, heroici cōma concludit (ſicut iam ſuprà oſtenſum eſt) exponendum tranſcurrimus, Rectè ergo ad ſecundam partem, ubi tertium alphabetum, quod trimetro ſcripum eſt: & à ternis literis, ſed eiuſdem terni uerſus incipiunt, explandam ueniamus. Hoc in primis uolentes ſciri, quòd hæc pars primùm calamitatem gentis Iudææ, ſeu potius humani generis deflendo pronunciat, deinde ſacramentum dominicæ incarnationis ac paſſionis manifeſtè exprimit: ubi Iudæorum perſecutio, & innocentis Chriſti pœna ac mors deſcribitur.

BIBL. NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tutis in operatione bona exercere propter hypocriſim quã coram oculis hominum geſſerant,gladio futuræ damnatio nis occidentur. Interficit enim vindicta cæleſtis in die furoris domini fictos ſimulatores, non veros executores ſa-
Mtt. 25 a crarum virtutum. Vnde in euãgelio, virgines ſtultæ in aduentu ſponſi leguntur mendicantes extra ianuam nuptiarũ foris remanſiſſe: & in pſalmis ſcriptum eſt; Iuuenes ignem
Pſa. 77 g comediſſe: & virgines earum lamentatas non eſſe.

ת *Thau. Vocaſti quaſi ad diem ſolennem, qui terrerent me de circuitu: & non fuit in die furoris domini qui effugeret & relinqueretur. Quos educaui & enutriui, inimicus meus conſumpſit eos.*

Vocaſti quaſi ad diẽ ſolennem, qui terrerent, &c.) Quaſi ad diem ſolennem hoſtes vocati ſunt ad ſubuerſionẽ perfidę ciuitatis: quia id quod deſiderabant, domino permittente euenieſebat. Interitum enim Iudæorum qui appetebant, conſpicere meruerunt. Aliter: Hoſtes quaſi vocati ad ſolennitatem veniunt, cùm maligni ſpiritus in die iudicij ad puniendos peccatores exultantes conueniunt. Gaudent illi de ruina animarum: quia non ignorant ad ſuppletionem ſupernæ ciuitatis, vnde illi corruerant, creatum eſſe humanũ genus: & ob hoc ſe priuatos æterna fœlicitate conſpicientes, homines ne paradiſum habeant, toto niſu per inuidiam præcipitare feſtinant. Hoc tamen non ſine grandi dolore ſancta eccleſia ſuſtinet: cùm filios ſuos quos baptiſmate genuit: & ſacramentis diuinis imbuit, ſub inimicorum manu per diuerſa ſcelera quotidie cadere videt. Quod in ſequentis libri initio ſatis lucidè demonſtrabitur: quoniam præſentem librum hic finire cenſemus.

Commentarij primi in lamentationes Hieremiæ finis.

In Secundum li-
BRVM COMMENTA-
riorum Lamentationum Hieremiæ, D. Hieronymi procœmium.

P*Rrimam partem lamentationis* Hieremiæ, *quæ duobus alphabetis quaſi ſapphico metro ſcripta conſtat: quia tres uerſiculos, qui ſibi connexi ſunt, & ab una litera tantum incipiunt, heroici cōma concludit (ſicut iam ſuprà oſtenſum eſt) exponendum tranſcurrimus,* Rectè *ergo ad ſecundam partem, ubi tertium alphabetum, quod trimetro ſcripum eſt: & à ternis literis, ſed eiuſdem terni uerſus incipiunt, explandam ueniamus.* Hoc *in primis uolentes ſciri, quòd hæc pars primùm calamitatem gentis* Iudææ, *ſeu potius humani generis deflendo pronunciat, deinde ſacramentum dominicæ incarnationis ac paſſionis manifeſtè exprimit: ubi* Iudæorum *perſecutio, & innocentis* Chriſti *pœna ac mors deſcribitur.*

COMMENTARIORVM D. Hieronymi in lamentationes Hieremiæ liber ſecundus.

Caput III. א Aleph.

EGo uir uidens paupertatem meam in uirga indignationis eius.

Ego vir videns paupertatem meam &c.) Conqueritur ergo populus fidelis paupertatem ſuam in correptione indignationis domini: quia plurimos à ſtatu rectæ fidei & ſtudio bonorum operum in tenebras erroris, & vitiorũ barathrum cernit deuolui. Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi. Matt. 20 & 22. b.

א *Aleph. Me minauit & adduxit in tenebras, & non in lucem.*

Pſal. 89 Me minauit &c.) Hoc eſt, in tribulationem cadere permiſit: & non in proſperitatem ſeruauit.

א *Aleph. Tantum in me uertit & conuertit manum ſuam tota die.*

Tantum in me &c.) Hoc enim ſentit iuſti iudicis ſententia decernente, ſibi iuxta merita ſua euenire, quod ſe recolit propriis actionibus promereri. Illud tamen conſiderandum eſt quod dicit: Tantum in me vertit & conuertit manum ſuam. Conuertere enim ſæpe in ſcripturis ponitur pro placare: vt eſt illud: Conuertere domine aliquan tulum & deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos. Vertit enim dominus manum ſuam, quando iuſtè in reos debitam vltionem immittit. Et conuertit manum ſuã quando miſericorditer à vindicta ſententiam ſuſpendit. Scriptum eſt enim de illo: Dominus mortificat & viuificat, humiliat & ſublimat. Et in Deuteronomio dicit: Ego occidam, & ego viuere faciam.

Deut. 32 f.

1 Reg. 2. b

ב Beth

ב *Beth. Vetuſtam fecit pellem meã: contriuit oſſa mea:*

Vetuſtam fecit pellem meam, &c.) In pelle & carne, exteriora & mollia quæque exprimit: in oſſibus, robur internum. Vetuſtam ergo fecit dominus pellem Iudæorum & carnem, quando in exterioribus rebus per indigentiam fecit deformem. Contriuit oſſa eorum, quando duritiam mentis eorum comminuit. Hinc quoque per beatũ Iob dicitur: Cutis mea denigrata eſt ſuper me: & oſſa mea aruerunt præ caumate.

ב *Beth. AEdificauit in gyro meo, & circundedit me felle & labore.*

AEdificauit in gyro &c.) Quid eſt ædificare in gyro, niſi vndique preſſuris coartare? Et quid eſt circũdare felle & labore, niſi amaritudine, & labore repletum coanguſtare? Vnde & ſubdit:

ב *Beth. In tenebroſis collocauit me, quaſi mortuos ſempiternos.*

In tenebroſis collocauit me, &c.) In tenebroſis collocat quaſi mortuos ſempiternos, quando omni ſolacio deſtitutos, nullam ſinit de præſenti vita conſolationem ſperare afflictos. De quo adhuc ſubiungit.

ג *Gimel. Circumædificauit aduerſum me, ut non egrediar: aggrauauit compedem meum.*

Circumædificauit aduerſum me &c.) Cùm aduerſum ſe obſidionem vallo & aggeribus circumædificatam conſpicit, compedem ſuum aggrauatum aſſerit: quia eius exitum quomodo calamitatem euadat, non inuenit. Quod ſanctus Iob ſimilibus verbis expreſſis, dicens: Semitam meam circũſepſit, ita vt tranſire non poſſim: & in calle meo tenebras poſuit. Quod ad infirma quoque membra ſanctæ eccleſiæ non incongruè infertur, quando per hoc quod prauè ſeſe egiſſe meminerunt, à bono opere retardantur: & ex infirmitate propria timidi, bona contra hæc fortia aggredi non præſumunt. Timent enim magna bona incipere, qui ſe in ſuis actibus infirmos eſſe meminerunt. Et cùm plerunque etiam bonum quod eligant, neſciunt: quaſi in calle ſuo poſitas

tas tenebras perhorreſcunt. Nam ſepæ ita de ſuo opere ſit animus incertus, vt ignoret omnino quid virtus, quid culpa ſit. In calle ergo ſuo tenebras inuenit, qui in his quæ agere appetit, quid eligere debeat, neſcit. Quia igitur ſæpe infirmitate, nonnunquam verò ignorantia peccatur: ex infirmantibus membris dicit: Semitam meam circunſepſit, & tranſire non poſſum. Ex eis verò quæ ad ipſum opus bonũ quod eligunt, caligant, ſubditur: Et in calle meo tenebras poſuit. Ea pœna etenim culpę eſt, videre bonum quod agere debeam, & tamen implere non poſſe: & rurſum ex grauiore pœna culpa eſt quando agere debeat, nec videre. Vnde & contra hæc vtraque, pſalmiſtæ voce dicitur: Dominus illuminatio mea, & cætera. Contra ignorantiæ enim tenebras illuminatio: contra infirmitatem verò ſalus eſt dominus: quando & oſtendit quid debeat ad agendum appeti, & vires præbet: vt quod oſtenderat, poſſit implere.

ג *Gimel. Sed & cum clamauero & rogauero, excluſit orationem meam.*

Sed & cum clamauero &c.) Omnipotens deus quid nobis profuturũ eſſe valeat sciẽs, diſſimulat exaudire dolẽtium vocem, vt augeat vtilitatem, vt purgetur vita per pœnam: & quietis tranquillitas, quia hic inueniri non valet, alibi quæratur. Sed hanc diſpenſationis gratiam nonnulli etiam fidelium ignorant. Ex quorum etiam perſona ad beatum Iob alibi dicitur: Ecce clamabo vim patiens, & nemo audiet: vociferabor, & non eſt qui iudicet. Non eſt enim qui iudicare dicitur, quando iudicare diſſimulat ipſe qui eſt quia cauſam noſtram contra aduerſarium præter eum qui iudicet non eſt: nec tantum hoc ſine iudicio non eſt, quod iudicium differunt: quia & cùm hæc beatus Iob diceret, & ſancti viri merita, & aduerſarj pœna creſcebat. Hoc ipſo ergo iudicium iudicis differre fuit, vt ſinguli iuxta merita ſua condignam mercedem reciperent.

ג *Gimel. Concluſit uias meas lapidibus quadris, ſemitas meas ſubuertit.*

Concluſit vias meas lapidibus quadris. &c.) Vt oſtenderet ſe validis tribulationibus coartatam, lapidibus quadris ſe

ſe clauſam cicit: & ſemitam greſſuum ſuorum ſubuerſam: quia petræ ſolidam formam quadratam habentes vbicunq; poſitæ fuerint, fixæ iacẽt: nec alibi relabi poſſũt. Myſticè autem electorum populus lapidibus quadris apud iniquum concluditur: cùm eius caro antiqui hoſtis perſecutionibus temporaliter datur. Cuius ſemitam ſubuertit: quia tormenta ſua eum euadere non permittit: nec contentus eſt ſolummodo carnem cruciatibus affligere: imò etiam dolo & inſidiis eius animam funditus quærit ſubuertere. Vnde ſubiungitur:

ד *Daleth. Vrſus inſidians factus eſt mihi, leo in abſconditis.*

Vrſus inſidians &c.) Per duas beſtias ferociſſimas, nimis doloſam & crudelem perſecutionem antiqui hoſtis exprimit: qui per miniſtros ſuos, alium blandimentis, alium minis, alium verò ſuppliciis à ſemita rectæ fidei ſubuertit: & à ſpe cœleſtis auxilij quaſi deſolatos atterere cupit. Vnde ſequitur:

ד *Daleth. Semitas meas ſubuertit & confregit: poſuit me deſolatam.*

Semitas meas ſubuertit &c.) De huius leonis inſidiis propheta in pſalmis teſtatur, dicens: Sed et in inſidiis cum diuitibus in occultis. Actus antichriſti, latronum conſuetudini Pſal.9.e. comparauit: qui occultas vias inſident, vt interficiant innocentes.

ד *Daleth. Tetendit arcum ſuum: & poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam.*

Tetendit arcum ſuum: &c.) Hoc eſt, ſententiam iudicij ſui in me detexit: & certo ictu caſtigationis corripuit. Arcus autem nomine in ſacro eloquio aliquando malorum inſidiæ, aliquando dies iudicij, aliquando verò ipſa eadem ſacra eloquia deſignantur. Per arcum quippe inſidiæ figurantur: ſicut per pſalmiſtam dicitur: Intenderunt arcum, rem amaram. Per arcum quoque, iudicij dies deſignatur: Pſal.36.e ſicut per eundem rurſum pſalmiſtam dicitur: Oſtendiſti Pſal.59.a populo tuo: potaſti nos vini compunctionis. Dediſti

metuentibus

metuentibus te ſignificationem, vt fugiant à facie arcus. In arcu enim quanto longius trahitur chorda, tanto de eo diſtrictior exit ſagitta. Sed nimirum ſic extremi iudicij dies, quanto longè differtur vt veniat, tanto cùm venerit de illo diſtrictior ſententia procedit. Idcirco autem diuerſis nunc cladibus percutimur: vt his correcti, paratiores tũc inueniri valeamus. Vnde illic præmiſſum eſt: Oſtendiſti populo tuo dura: flagella videlicet ſeculi, quę ſecuturum grauius iudicij diem præcurrunt! Potaſti nos vino compunctionis, vt terrena gaudia in lachrymis verterentur. Dediſti metuẽtibus te ſignificationem, vt fugiãt à facie arcus: ac ſi diceret: hoc tẽpus miſericordiæ eſt, illud iudicij erit. Per iſta ergo huius tẽporis flagella ſignificans, quomodo tunc perſecuturus es, quando non parcens iudicas: qui ſic diſtrictè modo percutis, quando parcis? Aliquando autem per arcum etiam ſacra ſcriptura deſignatur. Ipſa quippe arcus eccleſiæ, ipſa arcus domini: de quo ad corda hominum ſicut ferientes ſagittæ, ſic terrentes ſententiæ veniunt. Vnde rectè per pſalmiſtam
Pſal. 7 d dicitur: Arcum ſuum tetendit, & parauit illum: & in eo parauit vaſa mortis: ſagittas ſuas ardentibus effecit. Arcũ nãque ſuum dominus tetendit: quia cunctis peccatoribus per ſcripturam ſacram minas exhibuit. In quo arcu ſcilicet vaſa mortis præparat: quia ſecundum eloquij ſui ſententiam, eos qui nunc corrigi negligunt, reprobos damnat. In quo etiam ſagittas ſuas ardentibus effecit: quia ad eos quos per terrorem corrigit, accenſas verborum ſententias emittit. Et poſuit me, inquit, quaſi ſignum ad ſagittam. Conſtat nimirum quòd idcirco ſignum ponit, vt ſagittarum emiſsione feriatur. Fidelis itaque populus in ſignum hoſti ſuo eſt poſitus: quia eum ſemper ſuis ictibus impetit, eum ſuis perſecutionibus affligit. Qui enim in hac vita aſsiduè mala tolerat, velut in ſigno poſitus, ictus ſuſcipit ferientis. Vnde & prædicator egregius, cùm perſecutionum mala toleraret, atque ſub perſecutione aduerſariorum gemeret: teneram diſcipu-
1 Theſſ. lorum mentem de ſuis afflictionibus conſolans ait: Ipſi
3 a enim ſcitis quòd in hoc poſiti ſumus: ac ſi eis apertè dicat: Quid in hoc tempore vulnera noſtra miramini: qui ſi æterna gaudia quærimus, huc ad hoc venimus vt feriemur?

Miſit

ה He. *Miſit in renibus meis filias pharetræ ſuæ.*

Miſit in renibus meis filias pharetræ &c.) Filias pharetrę, ſagittas dicit. Miſit ergo in renibus filias pharetræ, cùm carnalia deſideria in hominibus iuxta modum diſpenſationis ſuæ congrua caſtigatione corripuit. De hac quippe pharetra in Iob ita ſcriptum eſt: Pharetram enim ſuam aperuit & afflixit me. Quid per pharetram dei, niſi occultum iudiciũ, vel conſilium deſignatur? Sagittam verò de pharetra dominus eiicit, quando de occulto iudicij conſilio apertam ſentẽtiam emittit. Quia enim flagellatur quiſque, agnoſcimus: ſed ex qua cauſa flagellũ veniat, ignoramus. Cùm verò poſt flagella vitæ correctio ſequitur, & ipſa conſilij virtus aperitur. Pharetra igitur clauſa, eſt conſilium occultum. Sed aperta pharetra affligimur, quando per id quod flagellum ſequitur: quo conſilio flagellamur, videmus. Cùm peccata dominus videt, & tamen manum ad vindictam non commouet, quaſi clauſam pharetram tenet: ſed feriendo indicat, quãtum ei in nobis diſplicuit hoc, quod diu videndo tolerauit. Iob 30 b

ה He. *Factus ſum in deriſum omni populo meo, canticum eorum tota die.*

Factus ſum in deriſum &c.) Deriſionem populi ſui propheta paſſus eſt, quando verbis eius non crediderunt: imò repugnabant dicentes ad eum: Mendacium tu loqueris: nõ miſit te dominus deus noſter. Aut his verbis illud ſanctę eccleſiæ tempus exprimitur, quo publicè reprobis irridetur, quando iniquis creſcentibus in opprobrium fides, & veritas erit in crimine. Tanto quippe vnuſquiſque deſpectior erit, quanto iuſtior eſſe potuerit: tanto abominabilis, quãto laudabilis. Sancta quippe electorum eccleſia afflictionis tẽpore prouerbium prauis efficitur: quia cũ bonos mori per tormenta conſpiciunt, ab eis ſimilitudinem maledictionis ſumunt. Quò enim tranſitoriam mortẽ vident, ſed permanentem vitam non vident: tanto magis deridendo mala prę ſentia fugiunt, quanto per intellectũ intrinſecus ad bona permanentia non pertingunt. Sed ſancta eccleſia ſcit in paſſionibus creſcere: atque inter opprobria honorabilem vitã tenere. Scit nec de aduerſis deiici, nec de proſperis gloriari. Nouit circa proſpera mentem ſuam in deiectione ſternere: nouit Hie. 43 a

nouit cōtra aduerſa, animum ad ſpem ſuperni culminis exaltare. Scit bona ſua miſericordię redemptoris: ſcit mala ſua iuſtitiæ retribuere iudicis: quòd & bona illo largiente habeat, & mala illo permittente patiatur.

ה He. *Repleuit me amaritudinibus, & inebriauit me abſinthio.*

Repleuit me amaritudinibus &c.) Amaritudine repletū ſe propheta aſſerit: quia nō tam de ſua calamitate quàm de contritione populi ſui dolore anxiatus eſt. Vnde trahit ad ſimilitudinem potionis amariſsimæ herbæ: quia valde afflictum ſe videt inimicorum deuaſtatione. Myſticè autē Hieremias totius in ſe humanæ conuerſationis ſpeciem tenens, per lamentum queritur, dicens: Inebriauit me abſinthio. Ebrius quiſque quod patitur, neſcit. Qui verò abſinthio inebriatur, & hoc quod ſumpſit, amarū eſt: & tamen non intelligit eādem amaritudinem qua repletur. Humanum quoq; genus recto dei iudicio in calamitatibus ſuis ſibi dimiſſum, atq; per eaſdem voluptates ſpontaneis tribulationibus traditum, abſinthio eſt ebrium: quia & amara ſunt, quæ pro huius vitæ amore tolerat: & tamen eandem amaritudinem cæcitate cupiditatis quaſi inſenſibilitate ebrietatis ignorat. Mundi enim gloriam ſitiens, dum multas pro ea tribulationes reperit, amarum eſt quod bibit: ſed quia hoc nimis inaniter ſumpſit, eiuſdem amaritudinis malum diſcernere iam præ ipſa ebrietate non ſufficit. Amant enim peruerſi homines pro huius mundi gloria & tribulationes, cunctiſq; pro ea ſudoribus libenter ſeruiunt: & grauium laborū iugo deuotiſsimè colla ſubmittunt: de quo adhuc ſubditur:

ו Vau. *Confregit ad numerum dentes meos: cibauit me cinere.*

Confregit ad numerum dentes meos &c.) Hoc eſt, abſtulit mihi vſum edēdi, & pauit paſtu inutili. Myſticè autem in ſcriptura ſacra, dentes aliquando prædicatores, aliquādo verò interni accipi ſenſus ſolent: de ſanctis enim prædicatori-
Cant. 4 a bus, ſponſæ dictum eſt: Dentes tui ſicut greges tonſarū, quę aſcenderunt de lauacro. Vnde & vni eorum oſtenſis in figu
Act. 10 b ra gentibus dicitur: Macta & manduca, id eſt, vetuſtatē earum cōtere: & in corpus eccleſiæ videlicet, & tua membra

conuerte.

conuerte. Rurſum quia dētes, interiores ſenſus accipi ſolēt, Hieremias propheta nunc teſtatur, dicens: Fregit ad numerum dentes meos. Per dentes etenim cibus frangitur vt glutiatur. Vnde nō immeritò dentibus inter nos ſenſus accipimus: qui ſingula quæ cogitant quaſi mandunt, & comminuunt, atq; ad ventrem memoriæ tranſmittunt. Quos propheta ad numerū fractos dicit: quia iuxta menſurā vniuſcuiuſq; peccati, intelligentiæ cæcitas generatur in ſenſibus: & ſecūdum quod quiſq; egit exterius, in eo obſtupeſcit quod interius atq; in inuiſibilibus intelligere potuit. Vnde rectè & ſcriptum eſt: Omnis homo qui comederit vuā acerbam, obſtupeſcunt dentes eius. Quid nanq; vua acerba, niſi peccatum eſt? Vua quippe acerba, eſt fructus ante tēpus. Quiſquis enim præſentis vitæ delectationibus ſatiari deſiderat, quaſi fructus ante tēpus comedere feſtinat. Qui igitur vuā acerbam comedit, dentes eius obſtupeſcunt: quia qui præſentis mundi delectatione paſcitur, interni eius ſenſus ligātur: vt iā ſpiritualia mādere, id eſt, intelligere nequeat: quia vnde in exterioribus delectati ſunt, inde in intimis obſtupeſcunt. Et dum peccato anima paſcitur, panem iuſtitiæ edere non valet: quoniā ligati dentes ex peccati conſuetudine, iuſtum quod intus ſapit, edere nequaquā poſſunt. Hoc igitur loco, dentes (vt diximus) internos ſenſus accipimus. Conſiderare magnopere quid agere iuſti ſoleāt, debemus: qui plerunq; ſi qua in ſe quomodolibet carnalia eſſe deprehēdunt, hæc internis ſenſibus retrectātes, vehementer in ſemetipſis inſequūtur. Afflictione ſe cōterunt magniſq; cruciatib⁹, vel minima in ſe praua diiudicāt, atq; hæc per pœnitentiā damnāt: quod idcirco agūt, vt in cōſpectu æterni iudicis, & ipſi inueniri inquantū eſt poſsibile, irreprehenſibiles debeāt, & hi qui eos ſic ſe iudicare cōſpiciunt, emendare ſemetipſos à culpis grauiorib⁹ inardeſcāt. Cibauit, inquit, me cinere, hoc eſt, fragili & minus vtili ſuſtentabat me ciborū adminiculo. Hie. 31 e

ך *Vau. Et repulſa eſt anima mea: oblitus ſum bonorum.*

ך *Vau. Et dixi: Periit finis meus: & ſpes mea à domino.*

Et repulſa eſt anima mea, &c.) Si hæc iuxta hiſtoriam conſiderentur, magna anguſtia Iudaici populi exprimitur: qui ſe repulſum ab omni fœlicitate terrena: & oblitum

bonorum

bonorum præteritorũ propter imminentem captiuitatis tribulationem aſſerit: nec iam finem præſentis tribulationis vllum, vel conſolationis ſpem habere ſe dicit. Iuxta myſticos verò intellectus, electorum cœtus repulſum ſe à ſeculi proſperitate fatetur: & oblitum bonorum præſentium, nec pro præſenti labore tranſitorium prœmium à domino, ſed futu-
1.Ioã.2 c ram cæleſtis regni gloriam oſtendit ſe quæſiturum. Mũdus enim perit, & concupiſcentia eius: qui autem facit voluntatem domini, manet in æternum. Hinc per beatum Iob dici-
Iob.7 c tur: Elegit ſuſpendium anima mea, & mortem oſſa mea: deſperaui, nequaquam vltrà iam viuam. Quid per animam, niſi mentis intentio: quid per oſſa, niſi carnis fortitudo deſignatur? Omne autem quod ſuſpẽditur, proculdubio ab imis eleuatur. Anima ergo ſuſpendium elegit, vt oſſa moriantur: quia dum mentis intentio ad alta ſe ſubleuat, omnem in ſe fortitudinem vitæ exterioris necat. Sancti enim viri certiſſimè ſciunt, quia habere in hac vita requiem nequaquã poſſunt: & idcirco ſuſpendium eligunt, quia nimirum deſideria terrena deferentes, ad alta animum tollunt. Suſpenſi autem mortem ſuis oſsibus inferunt, qui amore ſupernæ patriæ in virtutum ſtudiis accincti, hoc quo fortes prius in mũdo fuerant vinculo humilitatis inſequuntur.

ז Zain. *Recordare domine paupertatis, & transgreſſionis meæ, abſinthij & fellis.*

Recordare domine paupertatis &c.) Mutata locutione ad ipſum dominũ pro populi calamitate propheta orationis verba conuertit: vt ipſe qui flagella peccantibus iuſtè intorſit, afflictis opem miſericorditer impendat. Propter trãſgreſsionem ergo ad paupertatem venerũt: & amaritudinẽ vaſtationis, & captiuitatis, quæ abſinthij, & fellis nomina exprimunt, pati meruerunt. Sed quia diuinitatis natura clemẽs eſt & pia, magiſq; ad indulgẽtiam quàm ad vindictam prona: quia nõ vult mortẽ peccatoris, ſed vt cõuertatur & viuat: ſi quis poſt lapſum peccatorum ad verã pœnitentiam ſe conuertit, citò à miſericorde iudice veniam impetrauit: quod & propheta in ſequentibus oſtendit, cùm dicit:

ז Zain. *Memoria memor ero: & tabeſcet in me anima mea.*

Memoria

Memoria memor ero &c.) Qui enim ſemetipſum diligẽter inſpicit,& pro peccatis ſuis carnem macerare,& deſideria mortificare non deſpicit: nõ ſolùm veniam delictorum, ſed & ſupernum præmiũ à vero ſaluatore, & clementiſsimo iudice ſperare debebit: qui omnes homines vult ſaluos facere. Miſericors & miſerator dominus,patiens & multũ miſericors: Ideo & propheta hanc inueſtigabilem profunditatem bonitatis dei conſiderans, & populi ſui reatum,& proterua non ignorans vitia,ſubdidit dicens: Exod.34 a

ח Hëth. *Miſericordiæ domini quia non ſumus conſumpti: quia non defecerunt miſerationes eius.*

Miſericordiæ domini &c.) Totiens enim gens praua & peruerſa Iudæorum, dominum ad iracundiam prouocando iritauit: vt ſi eam ſecundum iudicium vellet iudicare, & nõ per miſericordiam eligeret patienter ſufferre,iamdudũ pœnis deficeret, nec reſtaurationis ſpem vllam haberet: quod Eſaias oſtendit,dicens: Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate,ſemini nequã, filiis ſceleratis: dereliquerunt deũ: blaſphemauerunt ſanctum Iſraël: abalienati ſunt retrorſum. Super quo percutiam vos vltrà, addẽtes præuaricationem. Omne caput languidum,& omne cor mœrens: à planta pedis vſque ad verticem non eſt in eo ſanitas. Vulnus,& liuor, & plaga tumens non eſt circũligata, nec curata medicamine,nec fota oleo. Et poſt paululum: Niſi dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorra ſimiles eſſemus. Eſa.1 a

ח Heth. *Noui diluculò,multa eſt fides tua.*

Noui diluculò,&c.) Loquitur ergo propheta ad primitiuam in Hieruſalem eccleſiam, laudans ſpeciẽ eius: quæ poſt diluculum reſurrectionis Chriſti, veterem hominem exuẽs, noui hominis pulchritudinẽ ortu ſuo declarabat: cuius etiã multa eſt fides: quia per gratiam ſancti ſpiritus confortata verbo prædicationis, & virtutum ſignis plurimos ad ſocietatem fidei,& religionem Chriſtianam cõuocabat. Vnde in Actibus apoſtolorum ſcriptum eſt: Verbum domini creſcebat, & multiplicabatur numerus diſcipulorum in Hieruſalem valde, & multa turba ſacerdotum obediebat fidei. Et rurſum: Multitudinis autem credentium erat cor vnum: nec Act.6 b Ibid. 4 f

D quiſquam

quiſquam eorum qui poſsidebat aliquid, ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti domini noſtri, & gratia magna erat in omnibus illis. Vnde ipſe conſequenter dicit:

ח Heth. *Pars mea dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum.*

Pars mea dominus, dixit anima mea &c.) Nã portio domini, eccleſiaſticus eſt populus, ſanguine Chriſti redẽptus: de quo in cantico Deuteronomij Moyſes ait: Pars domini, populus eius Iacob, funiculus hæreditatis eius Iſraël. Vel potius ipſe dominus pars eius eſt, cuius amore omnia terrena deſpicit, & ipſum ſolum præ omnibus habere elegit: ad cuius aſpectum futurum, & ſe peruenturum ſperat. Ex cuius perſona propheta in pſalmis ait: Defecit cor meum & caro mea: deus cordis mei, & pars mea deus in ſecula. Defectus dictus eſt, quoniam deeſt illi effectus: & iure cogitatio carnalis defecerat, quæ ſe erraſſe noſcebat. Sed illi confitetur, cui culpam reuelare remedium eſt, delicta confiteri ſecuritas. Et notãdum quòd in vno verſu, cor & in bono ponitur & in malo. Defecit cor vtique mala cogitatio: deus autem cordis, hoc eſt, author boni intellectus, quia eum ſine eius gratia nemo habet. Illius verò hominis deus eſt pars, qui ſe maieſtati ipſius, & credulitati conſociat, & probabili actione commẽdat. In ſecunda verò quod addidit, ſemper ſe ipſi adhærere promiſit, quod revera perfectorum eſt, nunquam ab illo velle diſcedere, ſine quo contingit ſemper erraſſe.

Deut. 32 b

Pſal. 72 c

ט Teth. *Bonus eſt dominus ſperantibus in eum, animæ quærenti illum.*

Bonus eſt dominus ſperãtibus in eum, &c.) Bonus eſt itaque dominus ſperãtibus in eum: quia beneplacitum eſt domino ſuper timentes eum. Quem qui quęrit, inueniet, & ad beatam vitam perueniet. Vnde dicit Pſalmiſta: Quærite dominum, & viuet anima veſtra. De quo & Eſaias ait: Sancti qui ſperant in domino, mutabunt fortitudinẽ, aſſument pennas, vt aquilæ volabunt, & non deficient. Sed quia bonum eſt illi qui ſperat in domino, & ad futuram viſionem peruenire certat, vt patienter omnia aduerſa ſuſtineat: vt ſine mo

Pſa. 68 g

Eſa. 40 g

leſtia

leſtia aliorum præſentem vitam ducat,imitans illum de quo ſcriptum eſt: Ecce ſeruus meus,ſuſcipiā eum : electus meus, Eſa.42 a cómplacuit ſibi in illo anima mea. Dedi ſpiritum meum ſu per eum,iudicium gentibus proferet. Non clamabit,neqúe accipiet perſonam:neq; audietur foris vox eius . Calamum quaſſatum non conteret : & linum fumigans nō extinguet. Propterea dicit:

ט Teth. *Bonū eſt præſtolari cū ſilētio ſalutare domini.*

Bonum eſt præſtolari cum ſilētio ſalutare domini.) Omnis enim bonorum vita trāquilla eſt & placida:inter ſuperbos verò ſemper iurgia ſunt. Idcirco Paulus Theſſalonicenſibus ait: Rogamus autem vos fratres, vt abundetis magis, & operam detis,vt quieti ſitis,& vt veſtrum negocium agatis:& operemini manibus veſtris,ſicut pręcepimus vobis: & vt honeſtè ambuletis ad eos qui foris ſunt : & nullius aliquid deſideretis. Quod quia nemo perfectè agere valet,niſi qui ſe à mundi cōcupiſcentiis,& ſeculi negociis ſequeſtrat, ſubſequitur dicere. 1 Theſ.4 a

ט Teth. *Bonū eſt uiro cùm portauerit iugum ad adoleſcentia ſua.*

י Iod. *Sedebit ſolitarius,& tacebit: quia leuauit ſe ſuper ſe.*

Bonum eſt viro cùm portauerit iugum ab ab adoleſcentia.) Militum ergo Chriſti perfectio,eſt exutam mentem habere à cunctis terrenis negociis, & tumultu ſeculi : iuxta illud Apoſtoli:Nemo militans deo implicat ſe negociis ſecularibus,& cætera: cámque quātum humana imbecillitas ſinit,feſtinat vnire cum Chriſto. Quam quidem ſpeciem cōuerſationis boni eremitæ & monachi, qui voto monaſticæ diſciplinæ obligati ſunt,imitari contendunt:ſed rara eſt, & paucisſimis dono dei hæc perfectio cōceſſa. Is enim verè & non ex parte perfectus eſt : qui & in eremo ſqualorem ſolitudinis, & in cœnobio infirmitates fratrum æquali magnanimitate ſuſtentat. Et ideo in vtraque profesſione per omnia conſummationem inuenire difficile eſt : quia nec Anachoreta contemptum ac priuationem materialium rerum, nec cœnobita theoricam ad integrū poteſt aſſequi purita- 2 Timo. 2 a

tem. Sed tamen quantum ſuperexcellat ſerenitas tranquillę vitæ turbulentiam ſecularis conuerſationis, nouit qui hanc expertus eſt: & dominicum iudicium in euãgelio dominus
Luc.10 g inter duas mulieres cernit ad Martham dicẽs: Martha Martha ſolicita es, & turbaris circa plurima: Maria optimã partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Et beatus Dauid ſolum hoc neceſſarium homini eſſe definiens, deo iugiter adhære-
Pſal.72 d re deſiderat, dicens: Mihi autem adhærere deo bonum eſt:
Ibi. 26 b ponere in domino deo ſpem meam. Et alibi: Vnam petij à domino, & cætera. Vna ergo & ſola eſt theorica, id eſt, contemplatio dei: cui meritò omnia iuſtificationum merita, vniuerſa virtutum ſtudia poſtponuntur. Actiua etenim vita cum corpore deficit: contemplatiua autem vita hîc incipitur, vt in cæleſti patria perficiatur: quia amoris ignis qui hîc ardere inchoat, cùm ipſum quem amat, viderit, in amore eius plus igneſcit. Contemplatiua ergo vita minimè aufertur: quia ſubtracta præſentis ſeculi luce perficitur: ſed ante omnia, humilitas & patientiæ cuſtodia ſeruis dei neceſſaria eſt: quia qui ſe exaltat, humiliabitur: qui autem in patientiæ virtute perſeuerauerit, hic ſaluus erit. Vnde ſubiungitur:

¶ *Iod. Ponet in puluere os ſuum, ſi fortè ſit ſpes.*

Ponet in puluere os ſuum, &c.) Ille quippe in puluere ponit os ſuum, qui humiliter ſentiens, fragilem ſe cognoſcit, & de puluere ſe factum, iterum in puluerem reuerſurum fa-
Gen.18 c tetur: dicens cum patriarcha Abraham: Loquar ad dominum meum, cùm ſim puluis & cinis, cui & ſpes erit futuræ reſurrectionis: qui cùm ſemper pœnitentia caſtigando carnem macerat, ſpiritum remiſsionis & futuræ gloriæ per dominũ miſericordiã habere debebit. Hinc eſt ꝙ beatus Iob
Iob 42 a ſapientes domini audiens, ſe cognoſcendo non eſſe ſapientem ſemetipſum reprehendit, dicẽs: Ideo inſipiẽter locutus ſum, & quæ vltra modum excederent ſcientiam meam. Sed quia nulla eſt cognitio reprehenſionis, ſi non ſequitur & lamentatio pœnitudinis eorum quæ fecit, poſt reprehenſionem ſubditur: Et ago pœnitentiam in fauilla & cinere. In fauilla enim & cinere pœnitentiam agere, eſt contemplata ſumma eſſentia, nihil aliud quàm fauillam cinerémque ſe cognoſcere. Vnde & ciuitati reprobæ in euangelio do-

minus

minus dicit: Si in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, Matt. 11 e
quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. In cilicio quippe aſperitas, & compunctio peccatorum. In cinere autem puluis oſtenditur mortuorũ. Et idcirco vtrunque hoc adhiberi ad pœnitentiam ſolet: vt in compunctione cilicij, cognoſcamus quid per culpam fecimus, & in fauilla cineris perpendamus, quod per vitium facti ſumus. Conſiderentur ergo in cilicio pungentia vitia: conſideretur in cinere per mortis ſententiam ſubſequens iuſta pœna vitiorum. Quia enim poſt peccatum carnis contumeliæ ſurrexerunt, videat homo in aſperitate cilicij ſuperbiendo quid fecit: videat in cinere vſquequo peccando peruenit. Poteſt quoque cilicio ipſa in reprehenſione atque pœnitẽtia dolorum compunctio deſignari. Nam hoc quod
ait beatus Iob: Ipſe me reprehendo, quaſi quodam cilicio Iob 42 a
pungitur, dum in mente ſua aſperis redargutionum ſtimulis confricatur. In cinere autem agit pœnitentiam: quia ex primo peccato quid per iuſtum iudicium factus ſit, ſolerter attendit, dicens: Ago pœnitentiam in fauilla & cinere. Ac ſi apertè dicat, de nullo authoris dono ſuperbio: quia ſumptus ex puluere, per illatæ mortis ſententiam ad puluerem me redire cognoſco. Et quia neceſſarium eſt vt humilitatem comitetur patientia, oſtendit præſens propheta, dicens:

ו Iod. *Dabit percutienti ſe maxillam, ſaturabitur opprobriis.*

Dabit percutienti ſe maxillam, &c.) Vt impleat euangeli-
cum virum cui dicitur: Qui te percuſſerit in vnam maxil- Matt. 5 f
lam, præbe ei & alteram. Quòd illi quoque in culpa ſint qui reddunt malum pro malo, & dentem pro dente, oculum pro
oculo, oſtendit Dauid dicens: Si reddidi retribuentibus mi- Pſal. 7 b
hi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. Quapropter illa apoſtolica ſententia magis tenenda eſt, quæ dicit:
Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum. Et quoniam poſt ca- Ro. 12 d
lamitatem huius mundi, miſericordia domini electos ſuos de præſenti tribulatione ſubleuabit, ſequitur:

כ Caph. *Quia non repellet dominus in ſempiternum.*

כ Caph. *Quia ſi abiecit, & miſerebitur ſecundum*

multitudinem miſericordiarum tuarum.

Quia non repellet dominus &c.) Non enim in ſempiternum dominus repellet eos qui ſe corrigere volunt, & cohibere à peccatis: quia ſi abiecit ad tẽpus, & dignè corripi ab hoſtibus reos permiſit: iterum conuerſis ſecundum multitudinem miſericordiarum ſuarum beneficia præſtat. Huic ſi-
Pſal. 102 b mile eſt illud quod in pſalmis Dauid ait: Non in finem iraſcetur dominus: neq; in æternum indignabitur. Non ſecũdum peccata noſtra fecit nobis, & cætera.

כ Caph. *Non enim humiliauit ex corde ſuo, & abiecit filios hominum.*

Nõ enim humiliauit ex corde ſuo &c.) Nõ enim ita deſpexit deus ex corde ſuo genus humanum, & abiecit à procuratione ſolatij ſui, vt vltrà propter tranſgreſsiones nolit eorum curam habere, & ope ſuę pietatis ſuſtentare, ſed propter bonitatem ſuam ſuſtinet eos in multa patientia ſua: vt
Pſal. 144 a de vaſis iræ efficiat vaſa miſericordiæ. Quia miſericors & miſerator dominus, patiens & multum miſericors: De qua
Sap. 11 d alia ſcriptura ait: Miſereris omnium domine, quia omnia potes: & diſsimulas peccata hominum propter pœnitentiã: diligis omnia quæ ſunt, & nihil odiſti horũ quæ feciſti: nec odiens aliquid conſtituiſti. Quomodo enim poſſet aliquid permanere, niſi tu voluiſſes: aut quod à te vocatũ non eſſet, cõſeruaretur? Parcis autem omnibus, quoniam tua ſunt domine, qui animas amas. Bonus & ſuauis eſt domine ſpiritus tuus in omnibus: propter quod hos qui exerrant partibus corripis, & de quibus peccant, admonens alloqueris, vt relicta malitia credãt in te domine. Proinde nullo modo exiſtimandum eſt, quòd creator clemẽtiſsimus, cauſa ſit perditionis hominum iniquorum: qui ad eum per pœnitentiam no-
Prou. 5 d lunt conuerti, ſed vnuſquiſque in peccato ſuo interibit. Fu-
Eze. 18 a niculis enim peccatorum ſuorum vnuſquiſque conſtringitur. Et anima quæ peccauerit, morietur.

ל Lamed. *Vt contereret ſub pedibus ſuis omnes uinctos terræ.*

Ecclẽs 7 c Vt contereret ſub pedibus ſuis &c.) Nec plangit eos qui peccare cœperant, ſtatimq; deſierant. Non eſt enim iuſtus

ſupe

ſuper terram qui faciat bonum,& aliquãdo non peccet, ſed qui longo funiculo peccata protraxerant. Vnde & in Numeris legimus vaccam ruffam,cuius cinis expiatio eſt populi,non aliter immolari & offerri ad altare domini,niſi quæ terrena opera non fecerit:iugúmque non traxerit:nec vinculis iugi Nabuchodonoſor fuerit alligata.Et in Eſaia propheta pro cingulo veritatis filiæ Sion cinguntur funiculo. Achitophel quoque & Iudas: quorum alter Dauid, alter dominum prodiderunt, fune longiſsimo trahentes peccata ſua periere ſuſpendio,putantes malum conſcientiæ præſenti morte finiri,& nihil eſſe poſt mortem.Domini enim iudicium nullo modo errabit: nec aliquid fit in terra ſine cauſa: neminem iniuſtè damnat,neminem ſpernit, neminémque indebitè relinquit;quia omnia numero,menſura,& põdere diſponit, ordinat, atque gubernat. Nec in vllo modo credendum eſt,quod aliquid per ignorantiam authoris ſui contingat in rebus humanis, quod ſequens ſententia ſonare videtur.

Nu. 19 a
Eſa. 3 d & 5 e.
2 Re. 17 f
Mat. 27 a

ל *Lamed. Vt declinaret iudicium uiri in conſpectu uultus altiſsimi.*

ל *Lamed. Vt perverteret hominem in iudicio ſuo dominus ignorauit.*

Vt declinaret iudiciũ viri, &c.) Huic quoque ſimile eſt quod in libro Iob in Eliphaz verbis legitur,vbi ita ſcriptum eſt: An cogitas ꝙ deus excelſior cœlo,& ſuper ſtellarũ vertices ſublimetur?& dicis: Quid enim nouit deus: & quaſi ꝑ caliginẽ iudicat,nubes latibulum eius:nec noſtra cõſiderat, & circa cardines cœli perambulat,Sunt pleriq; ita hebetes, vt formidare neſciant, niſi quod corporaliter vident, vnde fit vt deum non metuant,quem videre non poſſunt.

Iob 22 b

מ *Mem. Quis eſt iſte qui dixit,ut fieret domino non iubente?*

מ *Mem.Ex ore altiſsimi non egredientur nec bona nec mala.*

מ *Mem. Quid murmurauit homo uiuens,uir pro peccatis ſuis..*

Quis eſt iſte qui dixit,&c.) Fuerunt enim hæretici qui dixerunt deum non facere mala: contra illud quod ſcri-
Eſa.45 b ptum eſt: Ego dominus formans lucem,& creans tenebras: faciens pacem, & creans malum. Econtrariò fuerunt alij
Ge.1 d & qui dixerunt deum creaſſe mala: contrà id quod ſcriptum
Eccleſia- eſt: Fecit deus omnia bona. Fuere item alij qui dixerunt
ſtes 3 b duas naturas, & duas ſubſtantias ab initio fuiſſe, id eſt, bonam & malam: cùm omnis creatura aut creator ſit, aut creatura. Vnde falſum eſt quòd natura vlla mala ſit, cùm crea-
Gen.1 d tor ſummus & optimus, creauerit bonam creaturam. Quia vidit deus cuncta quæ fecit, & erant valde bona. Tropicè igitur deus dicitur facere mala, hoc eſt, aduerſa merentibus
Eſa.45 b infligere. Iuxta illud quod in Eſaia ſcriptum eſt: Ego dominus: & non eſt alter, formans lucem, & cætera. Mala quæ nulla ſua natura ſubſiſtunt, à domino non creantur: ſed creante ſe mala dominus iudicat: cùm res bene conditas, nobis malè agentibus, in flagellum format: vt ea ipſa & per dolores quo feriunt, delinquentibus mala ſint, & per naturam qua exiſtunt, bona. Venenum quidem mors ſcilicet eſt homini, ſed tamen vita ſerpenti. Amore enim præſentium ab authoris noſtri dilectione receſsimus: & peruerſa mens, dum delectatione creaturæ ſe ſubdidit, à creatoris ſe ſocietate diſiunxit. Ex his ergo ab authore ferienda erat, quæ errans authori præpoſuerat, vt vnde homo culpam non timuit ſuperbus admittere inde pœnam corrigendus inueniret: vt tanto ocius reſpiceret ad illa quæ perdidit, quanto doloris pœnam eſſe conſpiceret quæ quæſiuit.

ג Nun. *Scrutemur uias noſtras: & quæramus & reuertamur ad dominum.*

ג Nun. *Leuemus corda noſtra cum manibus ad dominum in cœlos.*

Scrutemur vias noſtras: & quæramus, &c.) Sciendũ verò eſt, quòd quiſquis à præceptis dominicis diſcordat opere: quotiens ea videt, corde ſuo reprehenditur, atque cõfunditur: qui id quod fecerit, memoratur. Nã in quo ſe erraſſe
Pſa.118 a conſiderat, ipſa ſe conſcientia latenter accuſat. Vnde Dauid propheta deprecatur dicens: Tunc non cõfundar, dum perſpexero in omnibus mandatis. Grauiter nanq; vnuſquiſque

confunditur, quando mandata dei vel legendo, vel audiendo reſpicit, quæ viuendo contempſit. Hinc enim Ioánis voce dicitur: Si cor noſtrum non reprehenderit, nos fiduciam habemus ad dominum: & quicquid petierimus ab eo, accipiemus. Ac ſi diceret: Si id quod præcipit, facimus: id quod petimus, obtinemus. Valde nanq; apud dominũ vtraq; hæc ſibi neceſſariò congruunt, & vt oratione operatio: & operatione fulciatur oratio. Hinc & modo Hieremias ait: Scrutemur, & reliqua. Vias etenim noſtras ſcrutari, eſt cogitationum interna diſcutere. Cor verò cum manibus leuat, qui orationem ſuam operibus roborat. Nam quiſquis orat, ſed operari diſsimulat: cor leuat, & manus non leuat. Quiſquis verò operatur & non orat, manus leuat, & cor nõ leuat. Iuxta ergo Ioannis vocem, tunc cor fiduciã in oratione accipit, cùm ſibi vitæ prauitas nulla contradicit, & bonorũ operum ratio orationi concinit. 1 Ioã. 1 d

ג *Nun. Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus, idcirco tu inexorabilis es.*

Nos iniquè egimus, &c.) Propter peccata enim populi, & tranſgreſsiones plurimas, quas ab initio fecerũt dominũ ad iracundiam prouocantes, ſimul cũ ciuitate diſperdi meruerunt: nec iam digni fuerunt venia, qui filiũ dei ad ſe venientẽ ſpernentes, tãta afficiunt cõtumelia, ſicut alius ꝓpheta oſtendit dicens: Propter peccata enim noſtra, & iniquitates patrum noſtrorũ, Hieruſalẽ & populus tuus in opprobrium ſunt omnibus per circuitũ noſtrũ. Vnde etiã nobis timendum eſt, ne & ipſi ſi contempſerimus pręcepta domini & inobediẽtes fuerimus euãgelio Chriſti, duram gehennæ ſentiamus vindictã: qui corrigi nolumus de peccatis ad iuſtitiam. Dicit enim Apoſtolus: Volũtariè enim nobis peccãtibus poſt acceptam noticiam veritatis, iam nõ derelinquitur pro peccatis hoſtia: terribilis autem quędam expectatio iudicij, & ignis cumulatio: quæ conſumptura eſt aduerſarios. Et item: Irritam, inquit, quis faciens legem Moyſi, ſine vlla miſeratione, duobus vel tribus teſtibus moriebatur. Quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filiũ dei cõculcauerit: & ſanguinẽ teſtamẽti pollutũ duxerit: in quo ſanctificatꝰ eſt, & ſpiritui gratiæ cõtumeliam fecerit? Heb. 10 e

Operui-

D *Samech. Operuiſti in furore, & percuſsiſti nos: occi-diſti, nec pepercisti.*

Operuiſti in furore, &c.) Vbicunq; enim furor, vel ira dei in ſcripturis legitur: non perturbatio mentis, ſed illa vin dicta in pœna patientis exprimitur: Deus enim naturaliter pius ſemper bonus & placidus eſt: & ſemper idē ipſe eſt, &
Pſa.101d anni eius nō deficient. De quo alibi legitur: Tu autē domi-
Sap.12 c ne vniuerſorū cum trāquillitate iudicas, & diſponis omnia. Ideo dum percutit quēlibet vel occidit, nec parcit, nō per-turbationem vllā in ſemetipſo ſentit: ſed quietus & placid*, reos debitas pœnas ſoluere cogit, de quo adhuc ſubditur.

D *Samech. Oppoſuiſti nubem tibi, ne tranſeat oratio.*

Oppoſuiſti nubem, &c.) Nubem ſibi opponere deus di-citur, cùm ingratas preces petentiū exaudire dedignatur. Item nubes oppoſita orationi videtur, cùm caligine quadā & nubilo cæcitatis mens obuoluitur, ne radio diuinæ con-templationis illuſtrari mereatur.

D *Samech. Eradicationem & abiectionem poſuiſti me in medio populorum.*

Eradicationem & abiectionē, &c.) Eradicatā ſe aſſerit, & abiectā plebs Iudaica, quæ in Chaldaica captiuitate ſæpe pro ſceleribus ſuis cōtrita eſt: primùm ſub Ioakim; deinde ſub Iekonia: tertiò ſub Sedechia: quādo vrbs vaſtata tēplū-que incenſum eſt, & muri deſtructi. Poſtremò reliquiæ quæ ſub Godolia ad habitandā terram à Nabuzardan principe militiæ relictæ ſunt cōtra præceptum domini, quod eis per prophetā mandauerat, in AEgyptum pergentes ibi diſperie runt. In Romana verò captiuitate ita vrbs tota & terra de-uaſtata eſt, & plebs diſsipata: vt nullam vltrà ſpem reſtaura-tionis haberet: ſed vſq; in finē perſeuerauerit eius deſolatio. Myſticè autē eradicationē, & abiectionē à domino patitur anima peccatrix in medio populorum conſtituta, quando à malignis ſpiritibus ita virtutibus ſpoliatur, & radice fidei te-nuatur, vt iam nō honori, ſed pateat omniū irriſioni: & ipſi inimici dominentur illius, & deceptæ inſultent: quia iuxta merita ſua pœnas, quas ei ſcriptura ſacra prędixit, & laqueū perditionis ſuſtinere cogatur. Vnde ſequitur.

Phe.

פ *Phe. Aperuerũt ſuper nos os ſuũ omnes inimici noſtri.*

פ *Phe. Formido & laqueus factus eſt nobis uaticinatio & contritio.*

Aperuerunt ſuper nos os ſuũ omnes inimici, &c.) Aperuerunt enim tunc inimici os ſuũ ſuper peccatores, quando eos diuerſis laniatibus, & cruciatibus deuorare feſtinãt debitores. Nec eis in aliquo miſerantes parcunt, ſed in formidinẽ pœnarũ, & laqueũ perditionis, iuxta id quod propheticus ſermo peccantibus prædixit, præcipitare ſtudent. Vnde nunc propheta interitũ populi ſui multipliciter plorauit, & nunc ſancta eccleſia animarũ peccantium ruinã inceſſabiliter plangit: ſicut in ſequenti ſententia demonſtratur.

פ *Phe. Diuiſiones aquarum deduxit oculus meus, in cõtritione filiæ populi mei.*

Diuiſiones aquarum deduxit oculus meus, &c.) Diuiſiones ergo aquarum deducere ſe ab oculis perhibet propheta in cõtritione filiæ populi ſui: qui & peruerſitatẽ cordis illius defleuit: & ruinã in peccatis, & cõtritionẽ in deuaſtatione. Sic & nunc electorũ turba pro anima in peccatis perdita, multiplices gemitus fundit: qui in diuerſis facinoribus eam erraſſe conſpicit, & ſi quo modo eam à cœpta nequitia reuocare poſsit toto niſu & labore contendit.

ע *Ain. Oculus meus afflictus eſt, nec tacuit: eo quòd nõ eſſet requies.*

ע *Ain. Donec reſpiceret, & uideret dominus de cœlis.*

Oculus meus afflictus eſt, &c.) Inſtantiã rationis & perſeuerãtiam nos habere propheta docet. Qui ad cupita peruenire voluerit, reflectere mẽtem à ſtudio orationis nõ debet: ſed magis perſeuerare in intentione cœpta illum oportet. Hinc eſt quod in libro Regum de Anna ſcriptum eſt, quòd poſtquam orauerat, vultus eius nõ ſunt amplius in diuerſa mutati. Hinc & in euangelio: cæcus ille qui in Hiericho tranſeuntem Ieſum audierat, miſereri ſibi ab eo petebat: ſed cùm à prætereuntibus ſibi iuberetur vt taceret, ipſe multo magis clamabat dicens: Miſerere mei fili Dauid: vnde & lumen quod expetit, nullo modo eius fructu carebit.

1 Reg. 1 e

Luc. 17 f

Reſpicit

Mar 11.c Reſpicit enim dominus de cælis: & fidelis ſui oratoris preces ſuſcipiens,ſaluum fecit eum,quoniam ſperauit in ipſum Dicit enim ipſa veritas: Amen dico vobis: quicquid orantes petitis,fiet vobis. Et quia per oculorum aſpectum,ſæpe noxia concupiſcentia intrat. Sequitur.

y Ain. Oculus meus deprædatus eſt animam meam in cunctis filiabus urbis meæ.

Oculus meus deprædatus, &c.) Nũc reddit cauſam quare prædixerit oculum ſuum afflictum eſſe,eo quòd non eſſet requies: quoniam cùm per incuriam aſpectus patefact9

Iob 31.a fuerit tentationi aditus, vix tranquillitatẽ inueniet animus turbatus,niſi illi ſubuenerit diuinæ pietatis intuitus. Hinc eſt quod beatus Iob ait: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Vt enim cogitationes cordis caſtè ſeruare potuiſſet,fœdus cum oculis pepigit: ne prius incautè aſpiceret,quod poſtmodũ inuitus amaret. Valde nanque eſt quod caro deorſum trahit,& ſemel ſpecies formæ cordi per oculos alligata,vix magnitudinis manu ſoluitur. Ne ergo quædam lubrica in cogitatione verſemus,prouidendum nobis eſt: quia intueri non debet,quod non licet concupiſci. Vt enim munda mens in cogitatione ſeruetur à laſciuia voluptatis ſuæ, deprimendi ſunt oculi,

Gen.3 b quaſi quidam raptores ad culpam. Neque enim Eua lignũ vetitum contigiſſet,niſi hoc prius incautè reſpiceret. Scriptũ quippe eſt: Vidit mulier quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum: & pulchrum oculis,aſpectuque delectabile: & tulit de fructu illius,& comedit. Hinc ergo penſandum eſt quanto debemus moderamine erga illicita viſum reſtringere,nos qui mortaliter viuimus: ſi & mater viuentium per oculos ad mortem venit. Hinc etiam modo ſub Iudææ voce, quæ exteriora videndo concupiſcens bona interiora perdiderat, propheta dicit: Oculus meus deprædatus eſt animam meam. Concupiſcendo enim viſibilia, inuiſibiles virtutes amiſit. Quæ ergo interiorem fructum per exteriorem viſum perdidit: per oculum corporis pertulit prædam cordis. Vnde nobis ad cuſtodiendam cordis mundiciam, exteriorum quoque ſenſuum diſciplina ſeruanda eſt. Nam quantalibet grauitate mens vigeat: carnales tamen ſenſus

nne-

pueriliter exterius perſtrepunt,& niſi interioris grauitatis pondere,& quaſi iuuenili quodam vigore refrenentur: ad fluxa quæque & leuia mentem teneruem trahunt.

צ Zadik. *Venatione ceperunt me quaſi auem inimici mei gratis.*

Venatione ceperunt me quaſi auem &c.) Auis enim nomine ipſe domin⁹ ſignificatur: qui licèt in terra de virgine matre ſit editus:tamen cæleſtia, doctrina ſua & exemplo ſemper petit: membraque ſua fide & ſpe quaſi duabus alis ad ſuperna ſemper ſubleuat,dicens in euangelio: Regnum meum non eſt de hoc mundo. Et item: Exiui, inquit,patre: & cætera. Et rurſum: Qui vult venire poſt me. De hac aue in Iob ſcriptum eſt: Semitam ignorauit auis: nec intuitus eſt oculus vulturis. Ioan.18. g. Ibid.16. f. Matt.16. d, Iob.28.b

צ Zadik. *Lapſa eſt in lacum uita mea, & poſuerunt lapidem ſuper me.*

Lapſa eſt in lacum vita mea &c.) Cùm ſuperius dixiſſet venatione ſe quaſi auem captum,nunc addit vitam ſuam lapſam in lacum,& lapidem ſuperpoſitum. Quid eſt ergo vitam labi in lacum,niſi corporalem vitam venire vſque ad defectum? Lapſa eſt ergo vita Chriſti in lacum,quando eius caro peruenit vſque ad mortis occubitum. Cui ſuperpo- Matt.27 ſuerunt lapidem: quando eo ſepulto petierunt à Pilato, vt g. iuberet cuſtodiri ſepulchrum: ne fortè venirent diſcipuli,& furarentur eum: quibus cùm ipſe reſponderet: Habetis cuſtodiam,ite cuſtodite ſicut ſcitis: illi abeuntes,munierunt ſepulchrum,ſignantes lapidem cum cuſtodibus. Poteſt & in laci nomine,vel infernus deſignatus accipi, vel calamitas profunda iſtius mundi. Lacus dicitur,cuius fundus latet,dũ in vnam foueam circundatus includitur. Hic plano tergo intuentium oculis,falſa tranquillitate blanditur: ſed quantum ſit profundus,abſconditur. Hinc & in pſalmo ſcriptum Pſal.87. eſt: Poſuerunt me in lacu inferiori,& c. b.

צ Zadik. *Inundauerunt aquæ ſuper caput meum: dixi, perij.*

Inundauerunt aquæ &c.) Aquæ in ſcriptura ſacra,aliquãdo ſpiritum ſanctum, aliquando ſcientiam ſacram, aliquando ſcientiam.

do ſcientiam prauam, aliquando tribulationem, aliquando defluentes populos, aliquando mentes fidem ſequentium demonſtrare ſolent. Per aquam quippe ſancti ſpiritus infuſio deſignatur, ſicut in euangelio dicitur: Qui credit in me,
Ioan.7.f ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: & cætera. Rurſum per aquam, ſancta ſcientia deſigna-
Eccli.15. tur, ſicut dicitur: Aqua ſapientiæ ſalutaris potauit eos. Per
a. aquam quoque praua ſcientia appellari ſolet, ſicut apud
Prou.9d Solomonem: mulier quæ typũ hæreſeos tenet, callidis ſuaſionibus blanditur, dicens: Aquæ furtiuæ dulciores ſunt. Aquarum ergo nomine nonnunquam ſolent tribulationes in
Pſal.68a telligi, ſicut per pſalmiſtam dicitur: Saluum me fac deus: quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam. Per aquam populi deſignantur, ſicut per Ioãnem dicitur: Aquæ
Apoc.17 verò populi ſunt. Per aquam quoque non ſolum fluxus de-
d. currentium populorum, ſed etiam bonorum mentes fidei prædicamenta ſequentium deſignantur. ſicut propheta ait:
Eſa.32.d Beati qui ſeminatis ſuper omnes aquas: & per pſalmiſtam
Pſal.28.a dicitur: Vox domini ſuper aquas. Aquæ verò ſuper caput redemptoris inundauerunt quando ſeditioſi populi Iudæorum perſecutionem mouentes, diuinitati redemptoris detraxerunt. Caput verò Chriſti, deus eſt, vt Apoſtolus teſta-
Ioan.19 tur: eum videntes Iudæi, dixerunt ad Pilatum: Nos legem
b. habemus, & ſecundum legem debet mori: quia filium dei ſe fecit.

ק Coph. *Inuocaui nomen tuum domine de lacu nouiſſimo.*

Inuocaui nomen tuũ domine de lacu nouiſsimo.) Quid enim lacum nouiſſimum, niſi infernũ intelligere debemus, de quo in pſalmo ſcriptum eſt: Eruiſti animam meam ex inferno inferiori? Inuocauit ergo redemptor noſter nomen
Pſal.85c domini de lacu nouiſſimo, cùm in virtute diuinitatis deſcẽdit ad inferos, & deſtructis clauſtris tartari, ſuos quos ibi reperit eruens, victor ad ſuperos aſcendit.

ק Coph. *Vocem meam audiſti: ne auertas aurem tuam ſingultu meo, & clamoribus.*

Vocem meam audiſti: &c.) Vocem enim dominicæ incarnationis diuinitas ipſius audiuit: qui ſalutem humani

generis

generis quam ſecundum humanitatem poſtulauit,ſecundũ diuinitatem tribuit.Proinde ipſe ad patrem dicit in euangelio: Pater,gratias ago tibi,quoniam audiſti me: ego autem ſciebam,quoniam ſemper me audis. Ioan.11c

ק *Coph.Appropinquaſti in diẽ quando inuocauit te: dixiſti,ne timeas.*

Appropinquaſti in diem &c.) Appropinquauit diuinitas ſaluatoris humanitati ipſius,quando eam ſubita reſurrectione iuxta votum ſuum de morte triumphare fecit. Aliter: Appropinquauit dominus ſeruis ſuis cùm tribularentur,& de neceſſitatibus eorum liberauit eos : quoniam à timore inimici: animas eorum eripuit ſic enim ipſi orabant in pſalmo:Exaudi deus orationem cùm precor:à timore inimici eripe animam meam. Pſal.63a

ר *Res.Iudicaſti domine cauſam animæ meæ, redemptor uitæ meæ.*

Iudicaſti domine cauſam animæ meæ,&c.) Iudicauit ergo dominus cauſam animæ Chriſti, quando innocentes mortem péruenire fecit ad ſalutem generis humani,& triumpho ſuæ reſurrectonis confudit authores eius interemptionis. Aliter: Iudicauit dominus cauſam fidelium ſuorũ quando redemit animas eorum:& non dereliquit omnes qui in ſe ſperauerunt,confeſſores ſuos ad cæleſtem tranſtulit gloriam,& perſecutores eorum in pœnam demerſit perpetuam.Iniquitas enim illorum hoc promeruit:quia timere & honorare authorem ſuum,temeritas mentis eorum eos non permiſit.Inſurrexerunt enim primùm cum furoris ſui inſania in ipſum paſtorem dicentes:Hic eſt hæres,& cętera.Ex ſeruis verò eius alium cæciderunt: alium occiderunt:alium verò lapidauerunt,& ſic diſſipatæ ſunt oues gregis. Quapropter nunc dicit: Matt.21.d.

ר *Res.Vidiſti domine iniquitatem illorum aduerſum me, iudica iudicium meum.*

Vidiſti domine iniquitatem illorum &c.) Cogitatio enĩ illorum maligna erat,& ſermones pleni inſania, authorem vitæ interficere cogitantes & ſermonibus veritatis exprobrare nitentes.De quo ſequitur:

℣ *Sin. Audiſti opprobrium eorum domine, omnes cogitationes eorum aduerſum me.*

℣ *Sin. Labia inſurgentium mihi, & meditationes eorum aduerſum me tota die.*

Audiſti opprobrium eorum domine &c.) Hinc & in euangelio ſcriptum eſt: Principes autem, & ſeniores populi
Pſal.1.a. conſilium fecerunt, vt Ieſum dolo tenerent & occiderent. Et iterum: Principes ſacerdotum, & omne conſilium quærebant falſum teſtimonium contra Ieſum, & cætera. Vnde eo crucifixo, prętereuntes blaſphemabant: Vah qui deſtruis
Matt.26 templum dei, dicentes. Similiter & principes ſacerdotum illudentes cum ſcribis, & ſenioribus, dicebant: Alios ſaluos
Ibi.27.c fecit, ſeipſum ſaluum faciat: Si rex Iſraël eſt, deſcendat nunc de cruce. Talis enim fuit meditatio eorum, vt contra veritatem inſtituerent teſtes falſos, & malum pro bono redde-
Pſal.34a rent gratis. Quæ pſalmiſta dudum præcinebat, dicens. Quoniam gratis abſconderunt mihi interitum laquei ſui. Gratis reuera, quibus mali nihil fecerat. Illud enim gratuitum dicimus, quod non alicuius rei compenſatione tribuitur. Abſconderunt mihi, vt illi putabant, qui diuinitatis eius potentiam non credebant. Nam quid poteſt abſcondi, cui nihil occultum eſt?

℣ *Sin. Seſſionem eorum, & reſurrectionem.*

Pſal.1.a. Seſſionem eorum &c.) In ſeſſione exprimit habitum iudicantis: in reſurrectione verò ſtudium id quod moliebantur perficiendi. Sed quia in cathedra peſtilentiæ pontifices, & principes Iudæorum ſederunt inſidiantes vt interficerent innocentem: ad hoc ſurrexerunt, vt quod nequiter tractarent opere nefario coſummarent. Infœlicitas fuit in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt. Sed quicquid ipſe coram eis
Matt.26 f. veracibus verbis proferebat, totum in calumniam, & in opprobrium vertere ſtudebant. Vnde cùm diceret: Amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis dei, & venientem in nubibus cæli: tunc expuerunt in faciem eius, & acceperunt arundinem, & percuſſerunt caput eius, dicẽtes:
Pſal.68.c Prophetiza nobis, quis eſt qui te percuſſit? Quod etiam propheta dudum in ſpiritu præuidens, oſtendit dicens: Aduerſum

ſum me exercebantur, qui ſedebant in porta,& in me pſalle bant,qui bibebant vinum. Dicit enim paſſionem ſuam gen ti Iudaicæ fuiſſe fabulam:qui quaſi impleta cogitatione ſua de nece domini temulentiſſimè garriebant. Sed his qui incorrigibiles erant: & magis perſeuerare in malo,quàm inde recedere eligebant,ſuperba ſe intentione defendentes, quaſi iuſtitiæ executores per Hieremiam dicitur:

ת *Thau. Redde eis domine uicem iuxta opera manuum ſuarum.*

Redde eis domine vicem &c.) Moxque eandem vicem expreſſius ſubdidit dicens:

ת *Thau. Dabis eis ſcutum cordis laborem tuum.*

Dabo eis ſcutum cordis laborem tuum.) Labor quippe domini apparens inter homines paſſibilis eius humanitas fuit,quam Iudæi ſuperbè ſapientes,dum diſcernerent deſpexerunt: eumque immortalem credere dedignati ſunt quem natura paſſibili mortalem viderunt. Cumque eius humilitatem conſpicerent,ſuperbiæ faſtu indurati ,ſumma cura moliti ſunt ne eorum mentes ſancta predicantium verba penetrarent. Dum ergo eis dominus vicem malorum operum redderet,dedit illis ſcutum cordis laborem ſuum: quia recto iudicio inde illos contra ſe ſuperbè obſtinatos exhibuit:vnde ipſe pro nobis in infirmitate laborauit. Repulerunt quippe à ſe verba prædicantium , qui dedignati ſunt in domino infirma paſſionum. Laborem igitur domini contra eundem dominum ſcutum cordis habuerunt:qui ſuperbè ſapientibus eo deſpectius apparuit, quò propter eos humilis fuit. Hoc ſicut iam ſuperius diximus, prius ille peccator tenuit:qui requirenti domino,cur lignũ vetitum contigiſſet,non ad ſe culpam reddidit:ſed à muliere quam Gene.3c ei dederat ſe accepiſſe reſpondit:vt quaſi reatuum ſuum obliquè in authorem relideret:qui ei mulierem dederat quę talia perſuaderet. Hoc ſcutum etiam requiſita mulier tenuit, quando neque ipſa ad ſe culpam retulit,ſed ſerpentis illud perſuaſionibus replicauit dicens: Serpens decepit me,& cõedi:vt ipſa quoque reatum ſuum obliquè in cretorem duceret:qui illic intrare ſerpentem perſuaſurum talia permiſiſſet. Serpens verò iam non requiritur,quia nec eius pœni-

E tentia

tentia quærebatur. Hi autem quorum pœnitentia quæſita eſt, ſcutum nequiſſimæ defenſionis contra iuſtiſſimæ correptionis verba protulerunt. Vnde nunc vſque in vſum peccantium trahitur: vt culpa cùm arguitur, defendatur: & vnde finiri reatus debuit, inde cumuletur.

ת *Thau. Perſequeris in furore: & conteres eos ſub cælis domine.*

Perſequeris in furore, &c.) His tribus ſententiis quas modo enumerauimus, quæ ſub Thau litera prænotatæ ſunt: reſpondet ad ſuperiores: quibus iniquitatem Iudæorum, & dolosam meditationem expreſſerat: oſtendens quoniam in furore, diuino iudicio diſponente, hoſtes eorum illos perſecuti ſunt, & in præſenti vita fortiter contriuerunt, ita vt hactenus per totum orbem diſperſi, malum exilij patiantur: ſedētes ſine rege, ac ſacerdotio regali, & ſine templo, & ſine cultu pietatis. Qui autem ad Chriſtum conuertuntur, promiſſionem illam quæ ad patres eorum facta eſt, ſpiritualiter hæreditabunt. Denique tribus alphabetis quibus anteriorem partem lamentationis propheta explicauit enarratis, iam quid quartum inſinuet, conſiderandum eſt.

Commentarij ſecundi in lamentationes Hieremiæ finis.

IN TERTIVM LIBRVM Commentariorum Lamentationum Hieremiæ, D. Hieronymi proœmium.

EXtremus liber tractatus Hieremiæ inchoandus eſt à quarto alphabeto, quod ſicut primum & ſecundum ſapphico metro decurrit: in quo ſimili modo, ut in cæteris caſum populi Iudaici, atque uaſtationem urbis, lamentabili uoce propheta hiſtorialiter deplorat. Spiritualiter autem lapſum animæ fidelis, atque ruinam in peccatis miſerabiliter plangit: ſubnectens orationem quàm fudit lachrymoſa uoce propter interitum ſuorum ad pias aures domini: quatenus ipſe benignus miſeris manus ſolatii porrigendo, in ſtatum priſtinum erigat; atque perfectæ ſanitati reſtituat.

COMMENTARIORVM Diui Hieronymi in lamentationes Hieremiæ liber tertius.

א Aleph. Caput IIII.

QVomodo obſcuratum eſt aurum: mutatus eſt color optimus. Diſperſi ſunt lapides ſanctuarii in capite omnium platearum.

Quomodo obſcuratum eſt aurum &c.) Nam licet hæc hiſtorialiter vrbis Hieroſolymitanæ deſtructionem & templi concremationem videantur ſonare: vbi totus ille ornatus veterum diſſipatus eſt, & ad nihilum redactus, tamen altiori ſenſu templi myſtici deiectionem ſignificat, quod quotidie in reproborum vita, & moribus obfuſcatur atque deſtruitur. Quid nanque auro, quod metallis cæteris præeminet, niſi excellentia ſanctitatis: quid colore optimo, niſi cunctis amabilis reuerentia religionis ex

primitur? quid per ſanctuarij lapides, niſi ſacrorum ordinũ perſonæ ſignantur? quid platearũ nomine, niſi præſentis vitæ latitudo dicitur? profectò à latitudine plateæ ſunt vocatæ. Per ſemetipſam verò dicit veritas: Lata & ſpacioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem. Aurum igitur obſcuratur, cùm terrenis actibus ſanctitatis vita polluitur. Color optimus commutatur: cùm quorundam qui agere religioſè credebantur, exiſtimatio ante acta minuitur. Nam cùm quilibet poſt ſanctitatis habitum terrenis ſe actibus inſerit: quaſi colore permutato ante humanos oculos eius reuerentia deſpecta palleſcit. Sanctuarij quoque lapides in plateas diſperguntur, cùm cauſa ſecularium foras lata itinera expetunt: hi qui ad ornamenta eccleſiæ internis myſteriis quaſi in ſecretis ſanctuarij vacare debuerant. Ad hoc quippe ſanctuarij lapides fiebant, vt intra ſancta ſanctorum in veſtimẽto ſummi ſacerdotis apparerent. Cùm verò miniſtri religionis à ſubditis honorem redemptoris ſui, ex merito vitæ nõ exigunt: ſanctuarij lapides in ornamento pontificis nõ ſunt. Qui nimirum ſanctuarij lapides diſperſi per plateas iacent, cùm perſonæ ſacrorum ordinum voluptatum ſuarum latitudini deditæ, terrenis negociis inhærent. Et notandum quòd non hos diſperſos in plateis, ſed in capite platearum dicit: quia cùm terrena agunt, ſummi videri appetunt, vt & lata itinera teneant ex voluptate delectationis, & tamen in platearum ſint capite ex honore ſanctitatis. Nihil quoque obſtat, ſi ſanctuarij lapides, eoſdem ipſos, quibus conſtructum ſanctuarium exiſtebat, accipimus: qui diſperſi in capite platearum iacent, quando ſacrorum ordinũ viri terrenis actibus ex deſiderio inſeruiunt: ex quorum prius officio ſanctitatis gloria ſtare videbatur. Secularia itaque negotia aliquando ex compaſſione toleranda ſunt: nunquam verò ex amore requirenda: ne cùm mentem diligentius aggrauãt, hanc ſuo victã pondere ad ima de cæleſtib⁹ mergãt.

ב *Beth. Filij Sion inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati ſunt in uaſa teſtea, opus manuum figuli?*

Filij Sion inclyti, &c.) Ad eundem ſenſum hæc ſententia pertinet, ad quẽ ſuperior, quòd filij eccleſiæ qui inclyti fuerunt Cthriſtiana religione, & ornati ſapientiæ fulgore, &

ore

decore virtutum, nunc emolliti carnalibus deſideriis, & ter renis cupiditatibus tabefacti, vaſis teſteis cõparantur, quæ dominicæ correptionis virga in futuro examine conterens franget, & ad nihilum rediget: taliter vt non inueniri poſſit fragmen teſtæ, quo igniculus ferri poſſit de incendio.

ג *Gimel. Sed & lamiæ nudauerunt mammam, lactaue runt catulos ſuos: filia populi mei crudelis, quaſi ſtruthio in deſerto.*

Sed & lamiæ nudauerunt mammam, lactauerunt catulos ſuos: &c.) In lamia quippe duplicitas Iudæorum, & fictio hypocritarum exprimitur. Lamia enim humanam faciem habet, ſed corpus beſtiale: ſic & populus Iudæorum ſpecietenus culturam dei ſimulabat, ſed feroci animo ſemper illi contrarius exiſtebat. Quod bene per Eſaiam oſtenditur cũ dicitur. Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè eſt à me. Similiter omnes hypocritæ in prima facie quod oſtendunt, quaſi ex ratione ſanctitatis eſt, beſtiale eſt quod ſequitur corpus, quia valdè iniqua ſunt quæ ſub boni ſpecie moliuntur. Poſſunt & in lamia, hæretici accipi: qui humanam quidem faciem, ſed beluina per impietatem cor da geſtant. Hi tunc mammam nudant, quando errorem ſu um liberè prædicant. Tunc catulos lactant, quando malè ſe quaces paruulorum animas, dum peruerſa inſinuant, ad im pietatem nutriendo confirmant. Filia populi mei crudelis, quaſi ſtruthio in deſerto. Sicut in lamia ſic & in ſtruthione fictio & immanitas hiſtorialiter Iudæorum, & ſecundũ myſticũ ſenſum, ſimulatio & immanitas hypocritarum deſignatur: qui fingere ſciunt virtutũ opera, non veraciter agere. De hoc ſtruthione inter alia, & in libro Iob legitur: Induratur ad filios ſuos quaſi non ſint ſui: fruſtra laborauit nullo timore cogente. Indurata eſt ergo crudelis ſynagoga Iudæorum contra apoſtolos, & prædicatores noui teſtamẽti, qui de ipſa gente nati fuerant, quaſi non eſſent ſui filij: odio eos habens, & externos deputant: crudeliter illos vbique in deſerto gentium perſequebatur propter euangelium Chriſti, quod & ipſa veritas videtur eis prænunciare, cùm ait: Hæc locutus ſum vobis, vt non ſcandalizemini: abſque ſynagogis facient vos: ſed venit hora, vt omnis qui

Lamia
Eſa. 29. d
Iob. 39. b
Ioan. 16 a

interficit vos arbitretur obſequium ſe præſtare: Et hæc facient vobis, quia non nouerunt patrem neque me. Fruſtra ergo laborat nullo timore cogente: quia cùm Chriſtum perſecuta eſt quaſi euerſorem gentis, & deſtructorem regni: nec ſtatum regni, nec ſalutem gentis ſeruauit, ſed magis perdidit.

ד Daleth. *Adhæſit lingua lactentis ad palatum eius in ſiti: paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.*

Adhæſit lingua &c.) Hoc notat iuxta hiſtoriam, quod lactentes atque paruuli infantes Iudæorum, deſtituti matrum atque nutricum ſolatio, fame & ſiti laborauerunt. Iuxta allegoriam verò ſignificat, quòd hi, qui infirmi adhuc ſunt intellectu, & minus validi ad percipiendum fortiorem
1 Cor. 3 a cibum, qualibus ait Apoſtolus: Lac vobis potum dedi: propter inertiam & deſidiam doctorum, ſpiritualis intelligentiæ carent alimonia. Paruuli, inquit, petierunt panem, & non erat qui frangeret eis: id eſt, infirmi quique ſcripturæ ſacræ fortiores ſententias petierunt ſibi exponendo comminui: ſed qui exponere ſtudeat, non valet inueniri. Potum
Eſa. 55. a vidit ſcripturam ſacram propheta cùm diceret: Omnes ſitientes venite ad aquas. Si potus operta mandata non eſ-
Ioan. 7. f ſent, per ſemetipſam veritas non clamaret: Si quis ſitit, veniat & bibat. Quaſi cibum & potum intellexit propheta Iu-
Eſa. 5. b. dææ defuiſſe cùm diceret: Nobiles eius interierunt fame, & multitudo ſiti exaruit. Paucorum quippe eſt fortia & occulta cognoſcere, multorum verò hiſtoriæ aperta ſentire. Idcirco Iudææ nobiles non ſiti, ſed fame interiiſſe aſſerit: quia hi qui præeſſe videbantur, dùm totos ſe exteriori intelligentiæ dederant: quod de minimis diſcutiendo mandarent, non habebant.

ה He. *Qui veſcebantur voluptuoſè, interierunt in viis; qui nutriebantur in croceis, amplexati ſunt ſtercora.*

Num. 16 b. Qui veſcebantur &c.) Qui ſunt illi qui veſcebantur voluptuoſè, niſi illi Iudæi qui ſemper terrenis concupiſcentiis
Ibidē. 11. b. & ſeculi voluptatibus dediti erant, & pro cibo & potu ſæpius murmurabant, dicentes ad Moyſen: Reuera induxiſti

nos in terram, quæ fluit riuis lactis, & mellis, & dediſti nobis poſſeſsiones agrorum & vinearum? Et iterum: Quis dabit nobis ad veſcendum carnes? Recordamur piſcium quos comedebamus in AEgypto gratis. In mentem nobis veniũt cucumeres, & pepones porrique & cepe, & allia. Anima noſtra arida eſt, nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi Man. Ipſi interierunt in viis: quia in lata, & ſpacioſa via quæ ducit ad mortem, exterminati ſunt. Et qui nutriebantur in croceis, amplexati ſunt ſtercora: cùm vanam iſtius mundi pompam appetentes, & hiſtoricam traditionem legis ſequentes, ſpiritualem intelligentiam ſpernebant. Quòd enim vetus obſeruantia ceremoniarum legis, ſtercoribus comparetur, oſtendit Paulus, dicens; Quæ ergo mihi fuerunt lucra, propter Chriſtum arbitratus ſum vt ſtercora. Tropologicè verò quicunque auaritiam terrenam, & delitias voluptatum ſecutus, viam iſtius vitæ incorrectus expleuerit: non ad æternæ vitæ gaudia, ſed ad fœditatem pœnarum peruenturus erit.

Nu.11 b

Phil.3 b

ו Vau. *Et maior effecta eſt iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum: quæ ſubuerſa eſt in momento, & non cœperunt in ea manus.*

Et maior effecta eſt iniquitas filiæ populi mei, &c.) Maior ergo effecta eſt iniquitas populi Iudæorum peccato Sodomorum, quia illi tantummodo legem naturalem: iſti autem & naturalem, & ſcriptam tranſgreſsi ſunt. Videntes mirabilia dei, & cibo cæleſti paſti, ingrati ſemper eius beneficiis extiterunt. Vndè & doctores non ceperunt in eis manus, qui condignos laboris ſui in ipſis non inuenerunt fructus. Nam ipſum legiſlatorem ſuum Moyſen plurimis conuitiis iritauerũt, & prophetas dei ad ſe miſſos perſecuti ſunt: nouiſsimè verò ipſum hæredem, hoc eſt vnigenitum filium patris ad ſe venientem vt eos ſaluaret, & ab errore corrigeret, ſpernebant: & diuerſis calumniis inſequentes ad extremum per inuidiam occiderunt. Qualiter autẽ iniquitas Iudæorum maior ſit peccato Sodomorum, oſtendit euangelium, vbi ita legitur: Tunc cœpit Ieſus exprobrare ciuitatibus in quibus factæ ſunt plurimę virtutes eius: quia nõ egiſſent pœnitentiam. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida,

Matt.11 c

quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitētiam egiſſent.

Luc.10 c Verūtamen dico vobis, Tyro & Sidoni remiſsius erit in die iudicij, quàm vobis. Et tu Capharnaum nunquid vſq; in cælum exaltaberis? vſque in infernum deſcendes: quia ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, fortè mā ſiſſent vſque in hunc diem. Veruntamen dico: quia terræ Sodomorum remiſsius erit in die iudicij, quàm tibi.

ז *Zain. Cādidiores Nazaræi eius niue: nitidiores lacte: rubicundiores ebore antiquo. Sapphiro pulchriores.*

ח *Heth. Denigrata eſt ſuper carbones facies eorū, & non ſunt cogniti in plateis. Adhæſit cutis eorum oſsibus: aruit, & facta eſt quaſi lignum.*

Candidiores &c.) His duabus ſententiis oſtenditur, quomodo omnis decor prioris populi, quem habebant in ornatu templi & cultu diuino, propter peccata eorū emarcuerit, & deſtruendis hoſtibus, ad nihilū redactus ſit. Myſticè autē caſus animarum quorundā fidelium à propheta deploratur. Quid enim Nazaræorum nomine, niſi abſtinentium, & cōtinentium vita ſignatur: quæ niue & lacte nitidior dicitur? Nix enim ex aqua congelaſcit, quæ deſuper venit. Lac autē ex carne exprimitur, quæ de inferioribus nutritur. Quid enim per niuem, niſi candor vitæ cæleſtis? Quid per lac, niſi temporalis diſpenſationis adminiſtratio demonſtratur? Et quia plerunque continentes viri in eccleſia tam mira opera faciunt: vt multi qui cæleſtem vitam tenuerunt, multi qui terrena bene diſpenſauerunt, ſuperari videātur, & candidiores niue, & nitidiores lacte referuntur: qui etiam quia per feruorem ſpiritus, antiquorum ac fortium patrum nōnunquam vincere vitam videātur, rectè adiungit: Rubicundiores ebore antiquo. Dum enim ruboris nomen imprimitur,

Ebur. ſancti deſyderij flāma ſignatur. Ebur verò eſſe os magnorū animalium nō ignoramus. Ebore vtique antiquo rubicundiores ſunt: quia ſæpe ante humanos oculos nonnullis præcedentibus patribus ſtudij feruentioris exiſtunt. De quibus vt totum ſimul oſtendatur, adiungitur: Sapphiro pulchriores. Et aërei quippe coloris eſt Sapphirus. Et quia præcedē-

tes multos,atq; ad ſuperna tendentes,per cæleſtem conuerſationem videntur vincere,narrantur Sapphiro pulchriores extitiſſe. Sed plerũq; dum virtutum copia,etiam plus quàm expedit proſperatur, in quãdam ſui fiduciam mens adducitur,& decepta præſumptione propria,repente peccato ſurripiente infuſcatur. Vnde rectè ſubiungitur: Denigrata eſt ſuper carbones facies eorũ. Nigri enim poſt candorẽ fiunt: quia amiſſa dei iuſtitia cùm de ſe præſumunt, in ea etiã quæ non intelligunt,dilabũtur peccata. Et qui poſt amoris ignẽ ad frigus temporis veniunt,extinctis carbonibus ex comparatione præferuntur:nonnunquam enim dum timorem dei per ſui fiduciam deſerunt,etiã frigidis mentibus frigidiores fiunt. De quibus rectè ſubiungitur: Non ſunt cogniti in plateis. Platea quippe ſermonis Græci ratione pro latitudine dicitur. Quid verò eſt humanę menti anguſtius, quàm volũtates proprias frangere? De qua fractione veritas dicit: Intrate per anguſtam portam. Quid autem latius,quàm nullis propriis volũtatibus reluctari,& quaq; verſum impulſus arbitrij duxerit,ſe ſine retractione diffundere? Qui ergo per fiduciam ſanctitatis poſtpoſito meliorum iudicio ſe ſequũtur: quaſi per plateas pergunt: ſed non ſunt cogniti in plateis: quia de vita ſua aliud oſtenderunt, quando frangendo voluntates proprias in anguſto ſe calle retinebant. Et bene additur: Adhæſit cutis eorũ oſſibus. Quid in cute,niſi mollicies exprimitur infirmitatis? Cutis ergo eorum adhærere oſſibus dicitur: quia ab eis praua ſentientibus,infirmitas vitij,duritia virtutis putatur. Infirma enim ſunt quæ faciunt: ſed elationis fiducia decepta,fortibus ea ſuſpicientibus iungunt,& quò de ſe magna exiſtimari cupiũt,eo de ſua nequitia emendari contemnunt. Vnde rectè adiungitur: Aruit & facta eſt quaſi lignum. Culpa quippe eorum tantò inſenſibilior redditur,quãto apud eos etiã laudabilis habetur. Quã rectè aridam aſſerit,quia nulla ſui cogitatione vireſcit.

Platea.

Mat. 7 b

ט *Teth. Melius fuit occiſis gladio,quàm interfectis fame, quoniã iſti extabuerunt cõſumpti à ſterilitate terræ.*

Melius fuit occiſis gladio,&c.) Quantum ad cõpendium mortis reſpicit,breuior fuit pœna ſubito gladio occiſorum, quàm fame,& ſiti diu excruciatorum. Quantũ verò ad ſpiritualem

ritualem ſenſum pertinet,melius fuit apoſtolis, & prædicatoribus euangelij,breuiori pœna corporis, pro Chriſti nomine ad tempus plecti,& poſtea in æterna lętitia coronari: quàm perſecutoribus eorum,lõga inedia verbi dei tabeſieri,& propter ſterilitatem, & infœcũditatem bonorum operum ad extremum æterno incendio concremari.

י *Iod. Manus mulierum miſericordium coxerunt filios ſuos: facti ſunt cibus earum in contritione filiæ populi mei.*

Manus mulierum miſericordium, &c. Hoc hiſtorialiter recapitulat, quod ſuperius iam dixerat: quia in captiuitate Chaldaica,necnon & in Romana:ad talem neceſsitatẽ propter inopiam cibi,plebs Iudæorũ peruenit:vt aliquæ ex mulieribus eorum,filios ſuos trucidarent,& carnes eorum coctas comederent.Iuxta ſpirituale̅ verò intellectũ, non parui eſt delicti,quòd doctores mali auditores ſuos, rebus terrenis & ſubſtantiis ſuis propter voracitatem ſuam ſpoliant: nec eis pabulum verbi tribuunt, quo illi ad vitam nutriãtur

Ezech. 34 a æternam: cùm dominus per Ezechielem dicat: Væ paſtoribus Iſraël qui paſcebant ſemetipſos, nónne greges paſcũtur à paſtoribus? Lac comedebatis, & lanis operiebamini: & quod craſſum erat,occidebatis,gregem autem non paſcebatis:quod infirmum fuit,non cõſolidaſtis: & quod ægrotum, non ſanaſtis:quod fractum eſt,non alligaſtis: & quod abiecrat,non reduxiſtis:quod perierat,non quæſiſtis:ſed cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia, & diſperſæ ſunt oues meæ, eo quòd non eſſet paſtor: factæ ſunt in deuorationem omnium beſtiarum agri, & reliqua. Sed quia talis actio iram domini meretur,ſequitur:

כ *Caph. Compleuit dominus furorem ſuum: effudit iram indignationis ſuæ, & ſuccendit ignem in Sion, & deuorauit fundamenta eius.*

Cõpleuit dominus furorem ſuum: &c.) Cõpleuit dominus furorem ſuũ,& effudit irą̃ indignationis ſuæ in gentem peccatricem: quando non ſolũ populum exterminauit,ſed etiam habitacula per hoſtes eorum vſq; ad fundamenta deſtruxit,& templum atq; vrbem incendio cõſumpſit. Com-

plet etiam & in malis doctoribus furorē ſuum, quando pro negligentia,& deſidia ſua,incendio eos tradet perpetuò, & non ſolum pro operibus malis eos punit, ſed vſque ad fundaměta peruerſarum cogitationum, eius vindicta peruenit.

ל *Lamed.* *Non crediderunt reges terræ, & uniuerſi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hoſtis per portas Hieruſalem.*

Non crediderunt,&c. Quando ergo ſtatus regni Iudaici manſit incolumis,& cultus dei ibi erat celeberrimus, difficile fuit nationibus gentium circũquaque poſitarum credere, quòd externus hoſtis dominaturus eſſet vrbi inſignißimæ,& templo famoſiſsimo,maximè cùm viderent & audirent ab initio gentem illam ſignis clareſcẽtibus diuina ope ſuſtentatam atq; protectam. Myſticè autem cùm animã cuiuſlibet fidelis viderimus ſpirituali ſcientia, atque omnium virtutum decore adornatam; vix credere poſſumus tã ſubitaneo caſu eam corruere: quæ vt quondam imperabat ſpiritualibus inimicis, eos ab obſeſsis corporib9 verbo orationis eiiciebat: nunc eorundem hoſtium preda fiat: & tota illorum nequiſsimæ ſubdita voluntati. Sed vnde hæc ruina maximè perueniat, ſequens ſermo prophetæ demonſtrat.

מ *Mem.* *Propter peccata prophetarum eius: & iniquitates ſacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius ſanguinem iuſtorum.*

Propter peccata prophetarum eius: &c.) Propter peccata enim ſcribarum & Phariſæorum, necnon & pontificum Iudæorum: qui ſanguinem redemptoris, & prophetarũ atque apoſtolorum eius effuderunt: captiuitas Hieruſalem, atque deuaſtatio maximè euenit. Similiter & nunc in eccleſia propter peccata prophetarum,& iniquitates ſacerdotum eius, portarum ſpiritualis Hieruſalem patet introitus: quando propter ignauiam prædicatorum, & negligẽtiam ſacerdotum dei: qui non curant populo annunciare viam domini, & compeſcere eum à peccatis, hoſtis malignus per ſenſus exteriores aditum intrandi in animam inuenit, & occaſionem habet per diuerſas fraudes eam ſeducendi. Vnde ſcriptum eſt: Cauſa ruinæ populi, ſacerdotes mali. Thre.2 b

Qui

Qui meritò dicuntur effundere ſanguinem iuſtorum: quia dum ſimplicibus, qui fortè per innocentiam iuſti eſſe poſſent, ſi rectitudinem viarum domini ſcirent, ſubtrahunt verbum ſolatij, rei dicuntur eſſe ſanguinis effuſi. Quod ſermo
Ezec. 2 d diuinus ad Ezechielem prophetam liquidò demonſtrat dicens: Fili hominis, ſpeculatorem dedi te domui Iſraël: & audies de ore meo verba, & annunciabis eiſdem. Si dicente me ad impium, morte morieris: non annunciaueris ei, neque locutus fueris, vt auertatur à via ſua impia & viuat: ipſe impius in iniquitate ſua morietur: ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem annunciaueris impio, & ille non fuerit conuerſus ab impietate ſua, & via ſua *impia:* ipſe quidem in iniquitate ſua morietur: tu autem animam tuam liberaſti. Sed & ſi conuerſus fuerit iuſtus, à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo: ipſe morietur: quia non annunciaſti ei, in peccato ſuò morietur, & non erunt in memoria iuſtitiæ *eius quas fecit:* ſanguinem verò eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris iuſto, vt non peccet, & ille non peccauerit, viuens viuet: quia tu annunciaſti ei, & tu animam tuam liberaſti.

נ Nun. *Errauerunt cæci in plateis, polluti ſunt ſanguine. Cùmque non poſſent, tenuerunt lacinias ſuas.*

v. Errauerunt cæci in plateis, &c.) Per inertiam ergo doctorum, tenebris ignorantiæ ex cæcitate errauerunt in plateis turmæ plebium: quia dum ſe ad illecebras tradunt voluptatum, rectum callem non tenent diuinorum præceptorum. Et bene dicitur: Polluti ſunt ſanguine: quia ſanguinolentorum operum contaminati ſunt commixtione. Cùmque non poſſent, inquit, ſubauditur, recto tramite incedere: tenuerunt laſcinias ſuas, hoc eſt, aliorum ducatum expetebant, vt eorum actuum exemplis, quaſi quibuſdam laciniis tracti greſſum imitentur præcedentium. Sed quia frequenter illi qui præeunt, & ſequentes ſe verbo doctrinæ, & bonis exemplis docere debuerant, ipſos ſecutores ſuos per faſtum ſuperbiæ ſpernentes, in deſperationem mittunt, ſequitur.

ס Samech. *Recedite polluti, clamauerunt eis: recedite,*

[illegible]bite,

abite, nolite tangere: iurgati quippe ſunt & commoti dixerunt inter gentes : Non addet ultrà ut habitet in eis.

Phe. Facies domini diuiſit eos: non addet ut reſpiciat eos. Facies ſacerdotum non erubuerunt: neque ſenum miſerti ſunt.

Recedite polluti, clamauerunt eis, &c.) Talis eſt vox ſuperborum magiſtrorum: qui pecus quod craſſum eſt, de grege aſſumunt, & quod debile, proiiciunt: quod infirmum, nõ conſolidant, & quod ægrotum, non ſanant. Recedite, inquiunt, polluti, recedite, abite, nolite nos tangere, nolite in aliquo nobis communicare: inſanabilia ſunt vulnera veſtra, & incurabiles plagæ, non eſtis digni communione Chriſtiana, vt vltrà in vobis inhabitet ſpirituſſanctus. Facies domini diuidit eos ac reſpuit: nec addet vltrà vt recipiat, quia facies ſacerdotum veſtrorum non erubuiſtis: nec ſeniorum noſtrorum admonitionem mãſuetè ſuſcepiſtis. Talis loquela enim non illuminat cæcum, non ſanat ægrotum, non curat infirmum: ſed magis occidit: atque in deſperationem periclitantem mittit. Boni enim rectores ex ſua infirmitate aliorum infirmitates penſantes, magis per humilitatis, & mãſuetudinis lenimentum, ſtudent peccãtes ab erroris laqueo eruere, quàm per auſteritatem in foueam perditionis nutantes propellere. Vnde & doctor gentium qualiter ſubditis ſuis præfuerit, oſtendit dicẽs: Factus ſum infirmis infirmus, vt infirmos lucrificarem: omnia omnibus factus ſum, vt omnes facerem ſaluos. Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Debet rector eſſe bene agentibus per humilitatem ſocius: contra delinquentiũ vitia, per zelum iuſtitiæ erectus: vt & bonis in nullo ſe præferat, & cum prauorum culpa exigit, poteſtatem protinus ſui prioratus agnoſcat: quatenus & honore ſuppreſſo, æqualem ſe ſubditis bene viuẽtibus deputet, & erga peruerſos iura rectitudinis, non exercere formidet. Nam liquet quòd omnes homines natura æquales ſunt geniti, ſed variantur meritorum ordine, alios aliis culpa poſtponit. Ipſa autem diuerſitas acceſsit ex vitio, diuino iudicio diſpẽſante

1 Cor. 9 d
2 Cor 11 g

te: vt quia omnis homo æquè ſtare non valet, alter regatur ab altero. Vnde cuncti qui præſunt, non in ſe poteſtatē debent ordinis penſare, ſed æqualitatē conditionis: nec præeſſe hominibus ſe gaudeant, ſed prodeſſe antiqui etenim patres noſtri, nō reges hominum, ſed paſtores pecorum fuiſſe
Gen. 9 a memorantur. Et cùm Noē dominus, & filiis eius diceret: creſcite & multiplicamini, & replete terram: protinus adiunxit: Et terror veſter ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ. Quorum videlicet terror ac tremor eſſe ſuper animalia terræ præcipitur, profectò eſſe ſuper homines prohibetur. Homo quippe brutis animalibus, non autem hominibus cæteris natura prælatus eſt. Et idcirco ei dicitur vt ab animalibus, & non ab hominibus timeatur: quia contra naturā ſuperbire eſt, ab æquali velle timeri: & tamen neceſſe eſt, vt rectores à ſubditis timeantur, & quādo ab eis minimè ſe timeri deprehendunt, in humana ſaltem formidine peccare metuant, qui iudicia diuina non formidant. Poſſunt & ſuperiores ſententiæ, quæ clamando recedere pollutos iubent, & iurgantes illis denunciant, quòd vltrà dominus eos non recipiat, neque in eis habitet, ex perſona hoſtium Iudæorū accipi, qui inſultabant captiuis, quando per violentiam: aut à terra ſua eos eiecerant, & in terram alienam adduxerant: quòd deſerti & derelicti ſint à deo, & diuino auxilio deſtituti, nec ſpem reuerſionis vllam eis remanere, ſed in perpetuum damnatos fore. Quare autem deſerti à domino ſint, ſequens ſententia prophetæ manifeſtat.

ע Ain. Cùm adhuc ſubſiſteremus, defecerunt oculi noſtri ad auxilium noſtrum uanum cùm reſpiceremus atten ti ad gentem, quæ ſaluare nos non poterat.

Cùm adhuc ſuſtineremus, defecerūt oculi, &c.) Hoc narrat quod quando à domino arguebātur pro ſceleribus ſuis, non ad ipſum conuerſi ſunt per pœnitētiam: neque ad eius miſericordiam confugerunt quatenus eius ope ab hoſtibus eriperentur, ſed forinſecus ab aliis gentibus auxilium quærebant: ab AEgyptiis videlicet, vel Aſſyriis: quæ nullo modo eos liberare poterant. Vnde dicit: Defecerunt oculi noſtri ad auxilium noſtrum vanum, cùm reſpiceremus attenti ad gentem quæ ſaluare non poterat. Fruſtrà enim ab illis

ſolatia quærebant, qui ſemetipſos defendere non poterant.
Hinc quoque factum eſt, quòd reliquiæ Iudæorũ quæ poſt 4 Re.25 f
vaſtationem vrbis Hieruſalem, derelictæ ſunt à Nabuzar-
dan principe militiæ ad colendã terrã, interfecto ab Iſma-
hele Godolia: quem præfecit memoratus Nabuzardan ter-
ræ, & ipſis reliquiis quæ ibi remanſerãt metu exterritæ con Hier.40
tra verbum domini: quod eis per Hieremiam mandauerat, c.
in AEgyptum tranſierunt, quaſi ab AEgyptiis contra Chal-
dæorum arma poſsint tueri. Sed vana fuit hæc ſpes eorum.
Quinto ſiquidem anno captiuitatis Hieroſolymorum: vt
Ioſephus refert: qui eſt tertius & viceſimus regni Nabucho
donoſor, inferiora Syriæ caſtrametatus eſt idem Nabucho-
donoſor: eamque detinens, expugnauit, & Ammonitas, &
Moabitas. Cumque ſubdidiſſet has gentes, perrexit ad AE-
gytum eamque ſubuertit, & regem quidem qui tunc ibi e-
rat, occidit: aliumque ei in ea conſtituens denuo Iudæos ca-
ptiuos duxit in Babyloniam, & Hebræorũ genus huiuſmo-
di habuit terminum. Vnde ſequitur.

צ Sadik. *Lubricauerunt ueſtigia noſtra in itinere pla-
tearum noſtrarum. Appropinquauit finis noſter. Comple-
ti ſunt dies noſtri, quia uenit finis noſter.*

Lubricauerunt veſtigia noſtra in itinere platearum no-
ſtrarum, &c.) Myſticè autẽ quiſquis deſerto vno vero deo
adiutoriũ quærit à ſpirituali AEgypto, hoc eſt, ab hoc mun
do, & lubrica ſeculi huius pergit veſtigia: vana ſpe deluſus,
hoſtium ſpiritualium fit præda. Vnde ſcriptũ eſt, AEgyptus Eſa.30 b
vanè auxiliabitur. Et iterum. Maledictus homo qui confi- Hie.17 a
dit in homine, & cætera.

ק Coph. *Velociores fuerunt perſecutores noſtri aqui-
lis cæli: ſuper montes perſecuti ſunt nos: in deſerto in-
ſidiati ſunt nobis.*

Velociores fuerunt perſecutores, &c.) Per rapidum vo-
latum auium, validam & velocem ſignificat perſecutionem
hoſtium: qui infra patriam conſtitutos, & deſerta patria fu-
gitiuos, nimia crudelitate inſecuti ſunt.

ר Res. *Spiritus oris noſtri Chriſtus dominus captus eſt*

in pec-

in peccatis noſtris: cui diximus, in umbra tua uiuemus in gentibus.

Spiritus oris,&c.) Hanc ſententiam diuerſi authores,diuerſis modis expoſuerunt. Nam alij ſuper reges Iudæorũ, qui Chriſti,hoc eſt,vncti dicebãtur, ſub quorum protectione gens Iudæorum videbatur degere,interpretati ſunt: quaſi propter peccata populi ipſi interierint: vt Ioſias qui iuſtus eſſe legitur,& cæteri huiuſmodi. Alij autẽ ſuper Ieſu Chriſto vero vniuerſorũ domino ac vita animarũ fideliũ,dictum

Act. 17 f intel'igunt: ſub cuius tutela in vniuerſis gẽtibus verſatur ecclesia. Ipſe autem ſpiritus oris noſtri eſt: in quo viuimus,mouemur, & ſumus: ex cuius ſapore quicquid rectè ſentimus, ſapimus: qui traditus eſt propter delicta noſtra: & reſurrexit

Eſa. 53 b propter iuſtificationem noſtram: Scripſit enim hoc pleniſsimè propheta Eſaias,ita dicens: Verè languores noſtros ipſe tulit,& dolores noſtros ipſe portauit, & nos putauimus eũ quaſi leproſum,& percuſſum à deo, & humiliatum,ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras: attritus eſt propter ſcelera noſtra, diſciplina pacis noſtræ ſuper eum,& liuore eius ſanati ſumus.

ש Sin. *Gaude & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Huz. Ad te quoque perueniet calix, inebriaberis, atque nudaberis.*

Gaude, &c.) Edom idem fuit qui Eſau, frater Iacob: à

Gen. 25 c quo Idumæi hoſtes Iſraël orti ſunt: huic ergo fuit filius Chore, Trachonitidis & Damaſci conditor, inter Palæſtinam & Cœleſyriam tenens principatũ. Quòd autẽ dicit filiã Edom gaudere & lætari, eo quod peruenerit ad eã calix domini: per Ironiã legendum eſt,vt eſt illud in epiſtola Iacobi apoſtoli:

Iaco. 1 b Glorietur autẽ frater humilis in exaltatione ſua, diues autẽ in humilitate ſua: ſubauditur,à ſuperiore glorietur: quòd nõ tamen ad gloriã, ſed ad humilitatẽ eius, & ad dãnationem pertinet. Venit autẽ calix domini,hoc eſt, vindicta ad Idumæos,quãdo Nabuchodonoſor vaſtata Iudæa, cæteras gentes ſimili modo deuaſtauit,& dignũ fuit,quòd hoſtes populi dei qui eius ſubuerſione gauiſi ſunt,ipſi quoq; meritã pro eo ab hoſtibus reciperent, vindictã. Myſticè autem in filia

Edom,

Edom,qui ſanguineus,vel terrenus interpretatur:ſynagoga Iudæorum,vel etiam generaliter turba omnium perſecutorum eccleſiæ exprimitur, qui acerbiſsimis perſecutionibus fidelium turbam in toto corde inſectantur: quibus tamen certa in gehenna ignis æterni remanebit vindicta. De hac etiam Edom filia,Dauid propheta in Pſalmis meminit, dicens: Memento domine filiorum Edom in die Hieruſalem: Pſa.136 b qui dicunt,exinanite vſque ad fundamentum in ea.

ת Thau. *Completa eſt iniquitas tua filia Sion, non addet ultrà ut tranſmigret te: uiſitauit iniquitatem tuam filia Edom: diſcooperuit peccata tua.*

Cōpleta eſt,&c.) Cōpleta eſt ergo perſecutione,qua hoſtes in hoc ſeculo permittūtur perſequi electos dei: ad probationē ſcilicet eorū,non ad damnationē, iam vltrà nō addent,vt trāſmigrent per eos. Quoniā abſterget deus omnē Apo.21 b lachrymam ab oculis ſanctorū ſuorum: & neq; luctus, neq; clamor,neq; dolor erit vltrà,quæ prima abierunt: Sed exultent iuſti in iuſtitia: impij autē & peccatores cum diabolo mittantur in ſtagnū ignis,& ſulphuris,vbi eſt beſtia,& pſeudoprophetæ: & cruciabūtur die ac nocte in ſecula ſeculorū.

Commentarij tertij in lamentationes Hieremiæ prophetæ, finis.

IN ORATIONEM HIEremiæ proœmium.

Poſt lamentationem ergo (quæ literis Hebraicis ſecūdum ſeriem earundem literarum quadruplicem, opportunis locis, ut diximus, prænotata eſt) ſequitur oratio prophetæ, quæ uaſtationem urbis Hieruſalem, & caſum populi Iudæorum, hiſtorialiter deplorat. Et ſpiritualiter ruinam animarum fidelium, & uaſtationem quam paſſæ ſunt à nequitiis ſpiritualibus, flebiliter commemorat. Ad extremum uerò ip-

ſius domini opem, & miſericordiam ſubuenire afflictis humiliter deprecatur.

COMMENTARII D. HIERONYMI IN ORATIONEM HIEREMIÆ. CAP. V.

RECORDARE domine quid acciderit nobis: intuere, & reſpice opprobrium noſtrum.

Recordare domine, &c.) Vſus propetarũ eſt, frequenter per humanas conſuetudines dominũ ſupplicare. Recordare enim, vel memẽto, illi dicitur, qui nullius aliquando potuit obliuiſci. Non enim vt ad memoriam redeat diuinitas cõmonetur, coram qua omne præteritum & futurum ſemper præſens eſt. Non eſt dignum in illa maieſtate ponere obliuionis iniuriam: ſed ideo recordari, vel meminiſſe poſtulatur, vt citò auxilium indigentibus conferat: & palàm faciat quòd antea fuit occultum. Has enim
Gen. 9 c. Tropologias frequenter in ſcripturis diuinis inuenies, vt eſt
Exo. 6 a. illud in Geneſi: Recordabor fœderis mei, vel in Exodo: Re
Ibi. 32 c. cordatus eſt dominus pacti quod pepigerat cum Abraham, Iſaac, & Iacob. Siue illud quod Moyſes ad deum dicit: Recordare Abraham, Iſaac, & Iacob. Recordare, inquit, domine quid acciderit nobis, in calumnia vaſtationis: intuere & reſpice opprobrium noſtrum: quod paſſi ſumus ab his qui duxerunt nos quaſi ſeruos captiuos in terram alienam, & abuſi ſunt noſtri ad ſeruitium ſuum.

Hæreditas noſtra uerſa eſt ad alienos: domus noſtræ ad extraneos.

Hæreditas, &c.) Cùm diuerſæ gentes vndique congregatæ, poſſident terram inclytam: quam promiſiſti patribus noſtris dare in poſſeſsionem.

Pupilli facti ſumus abſque patre, matres noſtræ quaſi uiduæ.

Pupilli facti, &c.) Quia defenſore deſtituti [illegible] quaſi

pupilli: nec perſonas habemus, quæ nobis nutriminis ſolatia ſolebant conferre: ſed quaſi viduæ omni prouiſione ac conſolatione priuati ſumus.

Aquam noſtram pecunia bibimus: ligna noſtra precio comparauimus.

Aquam, &c.) Duo elementa in quibus maximè nutritur vita humana, & quorum vſus omnibus communis eſt, ſibi dicit propter captiuitatis penuriam difficilem eſſe adempta: ita vt nec aquam ad bibendum, nec ligna ad focũ ſine precij redemptione habere poſſent.

Ceruicibus minabamur: laſſis non dabatur requies.

Ceruicibus, &c.) More iumentorum ceruicibus ligatis ſe minari dicit: quia hoſtis eorum, nullam dominationem ſui habere permittit, ſed trahuntur quocunque impetus dirigentis voluerit: nec laſsis ad refrigerandum vlla datur facultas, & vnde ſolatiũ quęſierũt, mox ſubdit, dicens.

AEgypto dedimus manum & Aſſyriis, ut ſaturaremur pane.

AEgypto dedimus, &c.) Sẽper enim Iſraëlitæ auerſi ſunt cordibus in AEgyptũ, & ab Aſſyriis ſæpius auxilia petebãt. Vnde meritò ab eis ſunt flagellati: quibus deſerto deo propter cupiditatẽ terrenã, elegerũt eſſe ſubiecti. Iuxta Allegoriã verò hæc querimonia cõuenit his qui propter peccata ſua virtutibus ſpoliati, traditi ſunt in manus hoſtium ſpiritualium: & maximè Iudæis, qui poſt Chriſti aduentum innitentes veteri traditioni, ipſam legem Moyſi & benedictionẽ paternam, quam hæreditario iure videbãtur poſsidere, perdiderunt: & data eſt gentibus, quæ in Chriſto crediderunt: quia in ſemine Abrahæ benedicentur omnes cognationes terræ. Vnde repugnãtibus illis, & cõtradicentibus prædicationi Pauli & Barnabæ, reſpõſum eſt: Vobis oportebat primũ prædicare verbũ dei: ſed quia repuliſtis illud: ecce conuertimur ad gentes. Iſti ergo quaſi pupilli facti ſunt abſque patre: quoniam deum verum patrem habere renuerunt, & alium patrem elegerũt. De quo ad illos dictum eſt: Vos ex patre diabolo eſtis. Horum matres nimirũ ſynagogæ factæ ſunt quaſi viduæ: quia priorẽ virum, hoc eſt, deum propter

Allegoria. Ge. 22 d Act. 11 g. Ioã. 8 f.

fornicationem idololatriæ habere nõ meruerunt. Hi aquam ſcientiæ voto diſcendi, quaſi pecunia ad bibendũ redimũt:
2 Timo. 3 ſed quia Chriſtum in ea nõ inueniunt, æterna ſiti diſpereũt, ſemper quidem diſcentes, & nunquam ad ſcientiã veritatis peruenientes. Similiter etiam ligna precio comparant, cùm exercendis virtutibus operam dant. Sed quia ardorem charitatis in eo habere deſpiciunt, in vacuum totum laborẽ expendunt, Hos quidem ſcribæ eorũ, & Phariſæi per varias ſectas & traditiones inutiles, ceu ceruicibus iũctis minabãtur nec laſſis in eo dabant requiem. Et quoniam AEgypto ſpirituali & Aſſyriis propter gulam ſeruire magis quàm deo elegunt, æterna egeſtate peribunt. Sic enim patres eorũ terrenis negociis atq; voluptatibus dediti fecerunt: & filij eorũ adhuc facere non deſinunt. Ideo ſequitur:

Patres noſtri peccauerunt, & non ſunt, & nos iniquitates eorum portauimus.

Patres noſtri peccauerunt, &c.) Ideo iniquitates eorũ portauerunt, quia imitatores eorũ in nequitia extiterunt: iuxta illud quod ſcriptũ eſt: Patres noſtri comederunt vuã acerbã & dentes filiorum obſtupuerunt. Et in Exodo: Ego ſum, ait dominus deus tuus æmulator, qui reddo peccata patrũ ſuper filios vſq; ad tertiam & quartam generationem, his qui oderunt me: & faciam miſericordiam in milia, his qui diligunt & cuſtodiunt pręcepta mea. Nec contrarius eſt iſte locus illi teſtimonio Ezechielis, vbi dicitur: Filius autem non portabit iniquitatem patris: nec pater iniquitatẽ filij: quia mox ſequitur: Iuſtitia iuſti erit ſuper eum.

Hier. 71 c; Exod. 20 a.; Eze. 18. a

Serui dominati ſunt noſtri: non fuit qui redimeret de manu eorum.

Serui dominati ſunt noſtri, & cætera.) Seruos appellat gẽtiles, qui idolis ſeruiebant, & dæmonibus immolabant: in quorum dominiũ propter peccata ſua traditi ſunt Iſraẽ itæ qui quondam fuerunt in loco filiorum deputati. Vnde ſcriptum eſt: Ex AEgypto vocaui filiũ meum primogenitũ Iſraẽl. Nec fuit qui redimeret illos de manibus eorũ. Quoniã defenſorem, & liberatorem deũ habere nõ meruerunt.

Oſeæ. 11. a.

In animabus noſtris afferebamus panem nobis, à facie gladij in deſerto.

In animabus noſtris &c.) Hoc eſt cum animarũ noſtrarum periculo quæſiuimus nobis victũ in deſerto gentiũ cõſtituti. Meritò ergo ſeruis ſubiicitur, qui libertatem ſponte perdidit. Si enim in Chriſtũ Iudæi crederent, verè liberi eſſent: & pane vitæ paſti, periculũ animarum ſuarũ veraciter deuitarent. Nunc autem quia verum liberatorem ſpreuerunt, imò crucifixerunt, de terra ſua eiecti, vagi & profugi in toto verſantur orbe, & ſedibus incertis diſcurrentes, victum cum periculo vitæ acquirunt. Quod bene Cain parricida præfigurabat: cui data eſt ſententia: vt vagus, & profugus, pauens & tremens, per loca varia diſcurreret: nec vſquam tutus & ſecurus maneret, Ge. 46. b

Pellis noſtra quaſi clibanus exuſta eſt, à facie tempeſtatum famis.

Pellis noſtra quaſi clibanus &c.) In pelle exuſta deformitatẽ obſcœnã oſtendit, quam fame, & ſiti & nuditate inter hoſtes poſiti paſſi ſunt. Clibanus eſt coquẽdis panibus ænei vaſculi deducta rotunditas, quæ ſub vrẽtibus flammis ardet intrinſecus. In qua ſimilitudine meritò peccatores Iudæi ponuntur, qui in futuro iudicio, & mœrore animi, & pœnali excruciatione torquendi ſũt: quia contra regulas domini obſtinata mente vixerũt Vnde ſcriptum eſt in Pſal . Pones Pſal. 30 b
eos vt clibanum ignis in tẽpore vultus ſui. Tẽpus verò vultus domini, dies iudicij eſt, quando filius hominis videbitur hominibus, ſed ſoli eum iuſti etiam diuinitatis ſuæ contemplatione reſpiciunt. Veraciter enim fame conficitur, quiſquis cæleſti pane ſatiari non meretur.

Mulieres in Sion humiliauerunt, uirgines in ciuitatib⁹ Iuda. Prĩcipes manu ſuſpẽſi ſunt: facies ſenũ nõ erubuerũt. Adoleſcẽtibus ĩpudicè abuſi ſũt: & pueri in ligno corruerũt

Mulieres in Sion & cætera.) Diuerſas ſpecies calamitatis enumerat, quas gens nefanda in deuaſtatione Chaldæorum ſiue Romanorum perpeſſa eſt. Ibi enim mulieres eorum conſtupratæ ſunt, virgines inciuitatibus oppreſſæ, principes manibus vincti, ſenes ſine honore, adoleſcẽtes & pueri in turpis officij abuſione. Hoc enĩ ideo eis cõtingit, q̃ creatorẽ ſuũ honorare noluerũt, ſed falſis diis atq; ſimulachris humana arte confictis, diuinum honorẽ impartierunt: vt qui

 ꝓpte

propter libidinem ſuam in cultura falſorum deorum impudicè vixerũt,hoſtium manibus traditi, omni turpitudine & confuſione afficerentur. Sed iuxta Allegoriam,quiſquis ſæuitiam ſpiritualium hoſtiũ intelligit veraciter, ingentem confuſionem quam in animabus ſua fraude deceptis gerunt agnoſcit: vbi omnis impudicitia atque immundicia, inſolẽtia & inhoneſtas regnat: vbi tot apparent confuſiones, quot ſunt vitiorum facies.

Senes defecerunt de portis: iuuenes de choro pſallẽtium.

Senes defecerunt de portis,&c.) Nec enim ibi poteſt maturitas eſſe conſilij,vbi nullus eſt ordo iudicij: nec pſallentium chorus ibi conſiſtere poteſt,vbi dolor & gemitus præſens eſt. Muſica enim in luctu,vt quidam ait,importuna narratio. Vnde & ſequitur:

Defecit gaudium cordis noſtri: uerſus eſt in luctum chorus noſter. Cecidit corona capitis noſtri; uæ nobis quia peccauimus.

Defecit,&c.) Bene ergo ibi dicitur chorum in luctũ conuerſum eſſe,vbi cõſtat gaudiũ cordis defeciſſe, & honorem veræ religionis periiſſe: quia vbi non eſt lætitia mentis,fruPſa.136 a ſtra ſonat melodia carminis. Vnde propheta ex perſona captiuorum in pſalmis ait: Super flumina Babylonis illic ſedimus,& fleuimus,dũ recordaremur Sion, in ſalicibus in medio eius ſuſpẽdimus organa noſtra. Et quia propheta luctũ ſibi inditum,& gloriã depoſitã conqueſtus eſt,cauſam addit afflictionis ſuæ & doloris: Væ,inquit,nobis quia peccauimus. Peccato enim cõmiſſo,& non per condignã pœnitentiã & correctionẽ vitæ emẽdato: merita vindicta ſucceſsit:

Rom.2 a quia quod homo pœnitẽdo nõ corrigit,diuinæ vltionis ſententiã expectabit: atteſtãte Apoſt. qui ait. Exiſtimas ô homo qui iudicas eos qui talia agũt,& facis ea,quia tu effugies iudicium dei? An diuitias bonitatis eius,& patiẽtiæ, & longanimitatis cõtemnis? ignoras quoniam benignitas dei te ad pœnitentiam adducit?

Propterea mœſtum factum eſt in dolore cor noſtrũ: ideo contenebrati ſunt oculi noſtri.

Propterea mœſtũ,&c.) Rectè ergo propter peccatũ mœſtum

ſtum cor factũ eſſe dicitur: quia vbi iniquitas premendo inſidet cordi: ibi non eſt habitatio ſpiritus ſancti, ſed animus totus caligine obſcuratur peccati, cũ in eo dedignatur ſplẽdorem ſuũ infundere gratia ſummi paracleti. Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum: & in maliuolam animam non introibit ſapientia. Nam aliam adhuc ſubiungendo pãdit mœroris cauſam. Sap. 1 b

Propter montem Sion, quia diſperiit: Vulpes ambulauerunt in eo.

Propter montem Sion, &c.) Iuxta hiſtoriam ergo digna fuit doloris mœſtitia: quòd in loco vbi ſanctuarium domini cõſtitutum erat, & cultura dei celeberrima, beſtiarum ibi fuerunt latibula. Secundũ Allegoriã autem non minus imò magis dolendum eſt, quòd in anima Chriſtiana vbi contemplatio fuit diuina, erroris regnet inſipiẽtia. Vulpes enim nõ alios quàm hæreticos, propter dolum & calliditatem intelligere debemus: qui vbicũq; cum dogmate ſuo intrauerint, totum animum turbant, & tenebris erroris obcæcant.

Tu autem domine in æternum permanebis: & ſolium tuum in generatione, & generationem. Quare in perpetuum obliuiſceris noſtri? ne derelinquas nos in longitudine dierum.

Tu autem domine in æternum, &c.) Enumerata multitudine tribulationum, quas ſuprà retulit propheta, æternã domini potentiam, & maieſtatem, & ſolium eius, verbis ſimplicibus commemorando prædicat: quatenus eum humili petitione ad miſerandum prouocet, ad accelerationem opportuni auxilij: ne diu ſub hoſtium dominatione conſtituti, penitus deſperatione deficiant. Quòd autem dicit: Quare in perpetuũ obliuiſceris noſtri? more humano loquitur, quòd quaſi oblitus omnino ſpernere videatur, qui eis citò non auxiliatur: cùm alibi de eo ſcriptum ſit: Non in finẽ iraſcetur. Pſal. 102 b
Et iterum: Non repellit dominus plebem ſuam. Non enim Pſal. 94 a
Iudaicam plebẽ dominus ita repulit, vt vltrà eis miſereri nolit: ſed cæcitas ex parte contingit in Iſraẽl, donec plenitudo gentium ſubintraret. Nunc quoq; quotidie, ſicut dudũ fecerat, aliquos ad fidem Chriſti, & eccleſiaſticam vnitatem cõuertit Rom. 11 c

uertit, vt electio ſalua fiat: nam & ex ipſa plebe quā ſibi dominus in patribus cognoſcitur elegiſſe, extiterunt prophetæ: inde ſunt & apoſtoli multi fideles, qui domino ſyncera

Ro. 11 a mente crediderunt: ſicut doctor gentium teſtatur, dicens: Nunquid repulit dominus plebem ſuam quam præſciuit? Abſit: nam & ego Iſraëlita ſum ex ſemine Abraham de tribu Beniamin, & reliqua. Sed vnde eis vera ſalus prouenire poſsit, ſubiungendo manifeſtat:

Conuerte nos domine ad te, & cōuertemur: innoua dies noſtros ſicut à principio.

Conuerte nos domine ad te, &c. Quē enim dominus cōuerterit, ille veraciter ſaluus erit: quem autem ipſe deſpexerit, nemo corrigere poterit. Quòd autem dicit: Innoua dies noſtros ſicut à principio: hoc poſtulare videtur: vt ſicut à principio primos patriarchas eorum Abraham, Iſaac, & Iacob plena fide, & dilectione ſibi eſſe fecit deuotos: ita & ipſos eodē munere ſibi fideles ac deuotos facere dignetur.

Malach. 4 b Quod in aduentu Heliæ per Malachiam prophetā illis promiſſum eſſe plerique arbitrantur, vbi dicitur: Ecce ego mittam vobis Heliam prophetam, antequam veniat dies domini magnus & horribilis: & cōuertet cor patrum ad filios: & cor filiorum ad patres eorum, ne fortè veniam & percutiam terram anathemate.

Sed proiiciens repuliſti nos: iratus es contra nos uehementer.

Sed proiiciens repuliſti nos, &c.) Nō enim hæc quaſi deſperando de ſalute populi ſui locutus eſt: ſed vt dolorem ſuū nimium de contritione, & abiectione diutina gētis ſuæ manifeſtaret. Vidit enim prophetico ſpiritu quòd ipſi Iudæi in aduentu Chriſti non eſſent credituri: ſed euangelio contradicturi: & ipſum hæredē morti tradituri, ſicut in plerisq; locis iſtius libri antè declarauit. Cæterùm de cōuerſione eius vltima nullo modo dubitauit: ſed pleniſsimè credidit ꝙ in ſemine Abrahæ benedicentur omnes cognationes terræ: in qua vniuerſitate nimirum & ipſi Iudæi comprehenduntur.

Commentariorum in lamentationes Hieremiæ prophetæ, finis.

VITTORIO

LEGATORIA DI LIBRI
P. CICCIORICCIO
Borgo Vittorio N. 26
ROMA (13)